

๔. สุมงฺกถชาตก (๔๒๐)

๒๗. “ภุสฺมฺหิ กุฑฺโฑติ อเปกฺขิยาน
น ตาว ทณฺฑํ ปนเยยฺย อีสฺสโร
อฏฺฐานโส อปฺปฏฺฐิรฺูปมตฺตโน
ปรสฺส ทฺกฺขานิ ภุสฺ อุกฺทฺริเย.

๒๘. ยโต จ ชานเยยฺย ปสฺสามตฺตโน
อตฺถํ นิยุญฺเชยฺย ปรสฺส ทฺกฺกภู
ตทายมตฺถโถติ สยํ อเวกฺขิย
อถสฺส ทณฺฑํ สทิสํ นิเวสเย.

๒๙. น จาปิ ฌาเปติ ปรี น อตฺตนํ
อมฺจุจฺจิตโต โย นยเต นยานยํ
โย ทณฺฑทฺธาโร ภวตฺติธ อีสฺสโร
ส วณฺณคฺคฺตโต สิริยา น ธํสฺติ.

๓๐. เย ขตฺติยาเส อนิสฺมมฺการิโน
ปนเนติ ทณฺฑํ สหสา ปมฺจุจฺจิตา

๔. สุมังกถชาตก (๔๒๐)

๒๗. “พระราชารู้เป็นใหญ่ทรงทราบว่า
เราโกรธร้ายแรงนัก ไม่เพ่งเล็งไม่
ควรลงอาชญา ก่อน เพิ่มทุกข์ร้าย-
แรงให้คนอื่น ซึ่งไม่สมควรแก้ตน
โดยไม่ใช้ฐานะ.

๒๘. ก็ในกาลใด พระราชาทรงทราบ
ความสดชื่นของพระองค์ ฟัง
ประกอบประโยชน์ที่คนอื่นทำชั่วไว้
ในกาลนั้น ไม่พิจารณาด้วยตนเอง
ว่า นี่เป็นประโยชน์ จากนั้นควร
ลงโทษเช่นนั้น แก่คนนั้น.

๒๙. อนึ่ง พระราชาใด ไม่ถูกอกติมี
ฉันทาคติเป็นต้นครอบงำ ทรง
แนะนำผู้ควรแนะนำ และผู้ไม่ควร
แนะนำ พระราชานั้นชื่อว่า ไม่เฝ้า
คนอื่นและไม่เฝ้าตน ส่วนพระราชา
ใด ผู้ยิ่งใหญ่ในโลกนี้ เป็นผู้ทรง
ไว้ซึ่งอาชญา พระราชานั้น มีคุณ
คุ้มครองแล้ว ย่อมไม่เสื่อมจากสิริ.

๓๐. กษัตริย์เหล่าใด ถูกอกติมีฉันทาคติ
เป็นต้นครอบงำ มักไม่ใคร่รวน

บริษัทยูไนเต็ดคอมมูนีเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อวณฺณสํยุตฺตา ชนฺหติ ชีวิตํ
อิโต วิมุตฺตาปิจ ยนฺหติ ทุกฺกตํ.

ก่อนทำ ทรงลงอาชญาโดยผลุนผลัน
กษัตริย์เหล่านั้น ประกอบด้วยโทษ
ละชีวิตพ้นจากโลกนี้ไปแล้ว ย่อมถึง
ทุกคติ.

๓๑. ธมฺเม จ เย อริยปุปฺปเวทิตะ รตา
อนุตฺตราเต วจสามนสา กมฺมุนา จ
เต °ชนฺหติโสรัจฺจสมาธิสณฺหิตา
วชนฺหติ โลกํ ทุกฺกํ ตถาวีธา.

๓๑. พระราชา ทรงขึ้นชมธรรมที่พระ
อริยประกาศแล้ว ย่อมเป็นพระ
ราชาที่ประเสริฐ ทั้งกาย วาจา
และใจ ดำรงอยู่ในขันติ โสรัจจะ
และสมาธิ (ละโลกนี้) ย่อมถึงโลก
ทั้งสองอย่างนั้น.

๓๒. ราชาหฺมสมฺมิ นรปฺมฺทานมิสฺสโร
สเจปิ กุชฺฌามิ จเปมิ อตฺตนํ
นิเสธยฺนโต ชนฺตํ ตถาวีธํ
ปนฺนํ ทณฺทํ อนุกมฺป โยนิโส.

๓๒. เราเป็นพระราชา ผู้ยิ่งใหญ่ของมวล
มนุษย์ชายหญิง ถ้าแม้เราโกรธ เรา
ย่อมตั้งตนไว้ (ในราชวัตรที่
โบราณกบัตถิตบัญญัติไว้) เรา
ห้ามปรามประชานอย่างนั้น จึง
ลงอาชญาอันสมควร โดยอุบาย
แยบคาย.

๓๓. สิรี จ ลกฺขี จ ตเวว ขตฺติย
ชนาธิป มา วิชฺหิ กุทาจนํ
อกุโธโร นิจฺจปสนฺนจิตฺโต
อนิโฆ ตูวํ วสฺสสตานิ ปาลย.

๓๓. ข้าแต่บรมกษัตริย์ ผู้เป็นใหญ่ในชน
สิรี (คือบริวารสมบัติ) ลักขี (คือ
ปัญญา) ของพระองค์มีอยู่ ขอ
พระองค์อย่าทรงละ ไม่ว่าในกาล

° น. สนฺหติโสรัจฺจสมาธิสณฺหิตา.

ไหนด ๆ พระองค์ไม่ทรงมักโกรธ มี
พระทัยผ่องใสเป็นนิจ ไม่มีทุกข์ จง
ทรงรักษาพระชนม์ชีพ อยู่ตลอด
ร้อยปีเถิด.

๓๔. คุณเณหิ เอเตหิ อูเปติ^๑ ขตุติย
จิตมรียวตติ สุวโจ อโกธโน
สุขี อนุปปีพ ปสาส เมทนี
อิโต วิมุตโตปิ วชาหิ สุขุคฺติ.

๓๔. ข้าแต่บรมกษัตริย์ ขอพระองค์จง
เข้าถึงด้วยคุณธรรมเหล่านี้ คือ
พระองค์มีอริยวัตรที่บัญญัติไว้แล้ว
เตือนได้ง่าย ไม่มักกริ้ว มีความสุข
จงทรงปกครองแผ่นดิน ให้ร่มเย็น
พระองค์แม้พ้นจากโลกนี้ไปแล้ว จง
ถึงสุคติ.

๓๕. เอวํ สุณีเตน สุภาสิตेन
ธมฺเมเน ฅาเยน อูพายโส นยํ
นิพฺพาปเย สงฺขุภิตํ มหาชนํ
มหาว เมโฆ สลิลเณ เมทนีน^๑ติ.

๓๕. พระเจ้าธรรมิกราชา ทรงแนะนำ
ด้วยฉายธรรม ที่บัณฑิตกล่าว
แนะนำไว้ดีแล้วอย่างนี้ โดยอุบาย
อันฉลาดขอพระองค์ช่วยดับมหาชน
ผู้เดือดร้อน เหมือนมหาเมฆ หลังน้ำ
ให้แผ่นดินร่มเย็น ฉะนั้น”.

सुमंगलशादकं जतुतुत्तं.

सुमंगलशादकं ती ॔.

^๑ ขุ. ชา. อูเปหิ.

๔. สุมุงคลาตกาณณนา

(๔๒๐)

ภุสมุหิ กุฑุโชติ อิหิ สตุถา
 เซตวเน วิหรนุโต ราโชวาทสุตต์
 อารพุกา กเถสิ.

ตทา ปน สตุถา รณญา ยาจิโต
 อตีต อหริ.

อดีเต พาราณสียิ พุรหมทตเต
 รชชั กาทเรนุเต โพธิสตุโต ตสส
 อกุกุมเหสิยา กุกุณิมุหิ นิพพตุโต
 วยปุตตุโต ปิตุ อจฺจเยน รชชั กาทเรสิ.
 มหาทานั ปวตฺเตสิ. ตสส สุมุงคโล
 นาม อุกุยานปาโล อโหสิ.

อเถโก ปจฺจเอกพุทฺโธ นนุทมุลกปพุการา
 นิกฺขมิตฺวา จาริกญฺจรมาโน พาราณสึ
 ปตฺวา อุกุยานเน วสิตฺวา ปุนทิวเส นคริ
 ปินฺททาย ปาวิสสิ.

๔. พรรณนาสุมังคลาटक

(๔๒๐)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
 พระเชตวันมหาวิหาร ได้ปรารภราโช-
 วาทสูตร จึงตรัสพระธรรมเทศนาเห็นว่า
 เราโกรธร้ายแรงนัก ดังนี้เป็นต้น.

ก็ในกาลนั้น พระศาสดาอันพระ-
 ราชาทูลอาราธนาแล้ว จึงทรงนำ
 อดีตนิทานมาตรัสว่า.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 ครองราชสมบัติ ณ เมืองพาราณสี พระ-
 โพธิสัตว์เกิดในพระครรภ์ของอัคกรมเหสี
 ของพระองค์ เจริญวัยแล้วได้ครองราช-
 สมบัติ โดยกาลล่วงไปของพระบิดา.
 พระองค์ทรงบำเพ็ญมหาทาน. พระองค์
 มีผู้รักษาพระราชอุทยาน ชื่อสุมังคละ.

ครั้งนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง
 ออกจากเงื่อมเขานันทมุลกจะจาริกไปถึง
 เมืองพาราณสีแล้ว อยู่อาศัยในพระราช-
 อุทยาน วันรุ่งขึ้นจึงเข้าเมืองบิณฑบาต.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตเมณํ ราชา ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต
 วนฺทิตฺวา ปาสาทํ อารोเปตฺวา
 ราชาสเน นิสิตฺวาเปตฺวา นานคฺครเสหิ
 ขาทนียโกชนียะหิ ปรีวีสิตฺวา อนุโมทณํ
 สุตฺวา ปสนฺนจิตฺโต อตฺตโน อุตฺตยาเน
 วสนตฺถาย ปฏินฺณํ คาทาเปตฺวา
 อุตฺตยาเน ปเวเสตฺวา สยมฺปิ ภูตฺต-
 ปาตฺราโส ตตฺถ คนฺตฺวา รตฺติฏฺฐาน-
 ทิวาฏฺฐานาทินิ สํวิทิตฺวา สุมงฺคณํ
 นาม อุตฺตยาเนปาลํ เวยฺยาวจฺจกรํ
 ทตฺวา นครํ ปาวีสิ.

ปจฺเจกพุทฺโธ ตโต ปฏฺจาย นินฺวทฺธํ
 ราชคฺเห ภูณฺชนฺโต ตตฺถ จิรํ วสิ.
 สุมงฺคโลปิ นํ สกฺกจฺจํ อฺปฏฺจหิ.

อถกทิวสํ ปจฺเจกพุทฺโธ สุมงฺคณํ
 อามนฺเตตฺวา “อหํ กติปาหํ อสฺสกคามํ
 นาม นิสฺสาย วสิตฺวา อากมิสฺสคามิ,
 รณฺโถ อโรเจยฺยาสี”ติ วตฺวา ปกุกามิ.

พระราชาทอดพระเนตรเห็นท่านแล้ว ทรง
 มีพระทัยเลื่อมใส ถวายนมัสการนิมนต์ให้
 ขึ้นปราสาทนั่งบนราชอาสน์ ทรงอังกาส
 ด้วยของเคี้ยวและของฉัน ซึ่งมีรสเลิศนานา
 ชนิด ทรงฟังอนุโมทนาแล้วมีพระทัย
 เลื่อมใส ทรงให้รับปฏิญญา เพื่ออยู่ใน
 พระราชอุทยานของพระองค์แล้วให้เข้าไป
 ยังพระราชอุทยาน ส่วนพระองค์เสวย
 พระกระยาหารเข้าเสร็จแล้ว เสด็จไป
 จัดสถานที่สำหรับพักกลางคืนและพัก
 กลางวันเป็นต้น ทรงประทานคนเฝ้าพระ-
 ราชอุทยาน ชื่อสมังคละไว้เป็นไวยาวัจกร
 แล้วเสด็จเข้าพระนคร.

จำเดิมแต่นั้นมา พระปัจเจกพุทธเจ้าไป
 ฉ้นในพระราชวังเนื่องนิตย์ อาศัยในพระ-
 ราชอุทยานนั้นสิ้นกาลนาน. ส่วนนาย
 สมังคละก็ได้บำรุงพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น
 ด้วยความเคารพ.

ต่อมาวันหนึ่ง พระปัจเจกพุทธเจ้า
 เรียกนายสมังคละมา กล่าวว่า “เราจะ
 ไปอยู่อาศัยบ้านโน้นสัก ๒-๓ วัน จึงจะ
 กลับมา, ท่านจงกราบทูลพระราชา” แล้ว
 ได้หลีกไป.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุมงฺคโลปิ รณโณ อาโรเจสิ. ปจฺเจก-
พฺพุโธ กติปาหํ ตตฺถ วสิตฺวา สายํ
สุริเย อตฺถงฺกเต ตํ อุตฺตยานํ ปจฺจาคมิ.
สุมงฺคโล ตสฺส อากมนฺนาวํ อชานนฺโต
อตฺตโน เคะหํ อคมาสิ.

ปจฺเจกพฺพุโธปิ ปตฺตจิวริํ ปฏิสามेतฺวา
โถกํ จงฺกमितฺวา ปาสาณผลเก นิสิตฺติ. ตํ
ทิวสํ ปน อุตฺตยานปาลสฺส ชฺรํ ปาหุณกา
อากมีสุ.

โส เตสํ สุปฺพยุชนตฺถาย “อุตฺตยานเ
อภยลทฺธํ มิคํ มาเรสุสามิ”ติ ธนุํ
อาทาย อุตฺตยานํ คนฺตุวา มิคํ
อุปฺชาเรนฺโต ปจฺเจกพฺพุธํ ทิสฺวา
“มหามิโค ภวิสฺสตี”ติ สณฺณาย สรํ
สนฺนยฺหิตฺวา วิชฺฌิ.

ปจฺเจกพฺพุโธ สีสํ วิวริตฺวา “สุมงฺกลา”ติ
อาห.

โส ภยปฺปโต หุตฺวา “ภนฺเต ตุมฺหากํ
อากตฺตาวํ อชานนฺโต ‘มิโค’ติ สณฺณาย
วิชฺฌิ, ขมถ เม”ติ วตฺวา “โหดุ อิทานิ
กิ กริสฺสสิ, เอहि สรํ ลุณฺจิตฺวา

ส่วนนายสุมังคละได้กราบทูลพระราชา.
พระปัจเจกพุทธเจ้าอยู่ที่บ้านนั้นได้ ๒-๓
วัน เวลาเย็นเมื่อพระอาทิตย์อัสดงคตแล้ว
ก็กลับมายังพระราชอุทยานนั้น. นาย
สุมังคละไม่รู้ว่าพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น
กลับมา จึงได้ไปเรือนของตน.

พระปัจเจกพุทธเจ้าเก็บบาตรและจีวร แล้ว
ก็เดินจงกรมหน่อยหนึ่ง แล้วนั่งลงบน
แผ่นดิน. ก็วันนั้นแขกจำนวนมากมายัง
บ้านของนายอุทยานบาล.

เขาคิดว่า “เราจะฆ่าเนื้อที่ได้รับบอภัยใน
พระราชอุทยาน” เพื่อปรุงอาหารกับแก้ม
เลี้ยงแขกเหล่านั้น จึงถือธนูไปพระราช-
อุทยาน สอดส่องดูเนื้อ เห็นพระปัจเจก-
พุทธเจ้า สำคัญว่า “เป็นเนื้อตัวใหญ่”
จึงพาดลูกศรยิงไป.

พระปัจเจกพุทธเจ้าผงกศีรษะเรียกว่า
“นายสุมังคละ”.

นายสุมังคละเกิดความกลัว จึงเรียนว่า
“ท่านผู้เจริญ กระผมไม่รู้ว่าพระผู้เป็นเจ้า
กลับมาแล้ว จึงได้ยิงไปด้วยสำคัญว่า
‘เป็นเนื้อ’ ขอพระผู้เป็นเจ้าจงงดโทษ

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินดัสตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วรรณคดีภาษาไทย ป-ท.๑๔-๑๖

คณหา”ติ วุตเต วนทิตฺวา สรี ลุณฺจิ,
 มหตี เวทนา อูปฺปชฺชติ, ปจฺเจกพุทฺโธ
 ตตฺถเว ปรีนิพฺพายี. อุตฺตยานปาโล “สเจ
 ราชา ชานิสฺสตี, น เม ชีวิตํ ทสฺสตี”ติ
 ปุตฺตทวารํ คเหตฺวา ตโตว ปลาโย.
 ตาวเทว “ปจฺเจกพุทฺโธ ปรีนิพฺพโต”ติ,
 เทวตานุภาเวน สกลนคฺร์ เอกโกลาหล์
 ชาตํ.

ปุณทิวเส มนุสฺสา อุตฺตยานํ คณฺตุวา
 ปจฺเจกพุทฺธํ ทิสฺวา “อุตฺตยานปาโล
 ปจฺเจกพุทฺธํ มาเรตฺวา ปลาโต”ติ
 รณฺโณ กณฺธิสฺสุ. ราชา มหนฺเตน
 ปรีวาเรน อุตฺตยานํ คณฺตุวา สตฺตทาหํ
 สรีรปุชฺชํ กตฺวา มหนฺเตน สกุกาเรน
 ฌาเปตฺวา ธาตุโย อาทาย เจตียํ
 กตฺวา ตํ ปุเชนฺโต ธมฺเมน รชฺชํ
 กारेสิ. สุมงฺคโลปี เอกสฺวจฺจรํ
 วีตินาเมตฺวา “रणฺโณ จิตฺตํ

กระหมัดด้วยเถิด” เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้า
 กล่าวว่า “ข้อนั้นจงยกไว้ บัดนี้ ท่าน
 จักทำอย่างไร, ท่านจงมาถอนลูกศร
 ถี้อไปเถิด” ไขว้แล้วจึงถอนลูกศรออก,
 ความเจ็บปวดอย่างใหญ่หลวงเกิดขึ้น,
 พระปัจเจกพุทธเจ้าปรีนิพพาน ณ ที่นั้น
 เอง. ผู้รักษาพระราชอุทยานคิดว่า “ถ้า
 พระราชาทรงทราบ จะไม่ทรงให้ชีวิต
 แก่เรา” จึงพาบุตรภรรยาหนีไปจาก
 ที่นั้น. ครั้งนั้น ได้เกิดโกลาหลเป็น
 เสียงเดียวกันทั่วเมือง ด้วยอาณาภาพของ
 เทวดาว่า “พระปัจเจกพุทธเจ้าปรีนิพพาน
 แล้ว”.

วันรุ่งขึ้น พวกมนุษย์พากันไปยัง
 พระราชอุทยาน เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า
 คิดว่า “คนเฝ้าพระราชอุทยานฆ่าพระ-
 ปัจเจกพุทธเจ้าแล้วหนีไป” จึงกราบทูล
 พระราชา. พระราชาเสด็จไปสู่พระราช-
 อุทยานด้วยบริวารใหญ่ ทำการบูชาสรีระ
 ตลอด ๗ วันแล้ว รัสงให้ทำฌาปนกิจ
 ด้วยสักการะใหญ่ เก็บพระธาตุดำ
 พระเจดีย์ บูชาพระธาตุนั้น แล้วทรง
 ครองราชสมบัติโดยธรรม. ฝ่ายนาย

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชานิสสามี”ติ อากนตุวา เอกิ อมจจ
 ปสสิตวา “มยิ รณโณ จิตต
 ชานาหิ”ติ อาห. โส รณโณ สนฺติเก
 ตสฺส คุณฺโณ กเถสิ. ราชา อสฺสณฺโตะ
 วีย อโหสิ. อถ อมจฺจ ปุณฺ กิณฺจ
 อกเถตฺวา รณโณ อนตฺตมณฺทาว
 สุมงฺคสฺส กเถสิ. โส ทุตฺติยสฺวจฺจเรปิ
 อากนตุวา ตเถว ราชา ตฺนุหิ อโหสิ.
 ตติยสฺวจฺจเร อากนตุวา ปุตฺตทาว
 คเหตฺวาว อากณฺฉิ. อมจฺจ รณโณ
 จิตฺตมฺทฺทาว ฌตฺวา ตํ ราชทฺวาเร
 จเปตฺวา ตสฺส อากตฺทาว รณโณ
 กเถสิ. ราชา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา
 ปฏฺิสนฺถาว กตฺวา “สุมงฺคสฺส กสฺมา
 ตยา มม ปุณฺณกฺเขตฺตํ ปจฺเจกพุทฺโธ
 มาริโต”ติ ปุจฺฉิ. โส “นาหิ เทว
 ‘ปจฺเจกพุทฺธํ มาเรมิ’ติ มาเรสิ อปิจ
 โข อิมินา นาม การณฺน อิทํ นาม
 อกาสิณฺ”ติ ตํ ปวตฺตี อากิภฺชิ.

สุมังคละปล่อยให้เวลาล่วงไปปีหนึ่งแล้ว จึง
 กลับมาด้วยคิดว่า “จักรู้พระทัยของพระ-
 ราชา” พบอำมาตย์คนหนึ่งกล่าวว่า
 “ท่านจงรู้พระทัยของพระราชาเกี่ยวกับ
 ข้าพเจ้า”. อำมาตย์นั้นพรรณนาคุณ
 ของนายสุมังคละในสำนักของพระราชา.
 พระราชาทรงทำเหมือนไม่ได้ยิน. ต่อ
 จากนั้นอำมาตย์ก็ไม่กราบทูลอะไรอีกแล้ว
 บอกความไม่พอพระทัยของพระราชาให้
 นายสุมังคละทราบ. แม้ในปีที่ ๒ เขาก็มา
 ฝ่ายพระราชาทรงนิ่งเหมือนอย่างเคย.
 ครั้นมาในปีที่ ๓ เขาพาบุตรและภรรยา
 มาด้วย. อำมาตย์รู้ว่าพระราชามีพระทัย
 อ่อนแล้วจึงพักเขาพร้อมทั้งบุตรและภรรยา
 นั้นไว้ที่ประตูพระราชวัง กราบทูลการ
 มาของนายสุมังคละแด่พระราชา. พระ-
 ราชารับสั่งให้นายสุมังคละเข้าเฝ้า ทรง
 ทำการต้อนรับแล้ว ตรัสถามว่า “แน่
 สุมังคละ เพราะเหตุไร ท่านจึงฆ่าพระ-
 บัจเจกพุทธเจ้าผู้เป็นบุญเขตของเรา”. เขา
 กราบทูลเรื่องราวนี้ว่า “ข้าแต่สมมติเทพ
 ข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้ฆ่าพระบัจเจกพุทธ-
 เจ้า ด้วยคิดว่า ‘จะฆ่าพระบัจเจกพุทธเจ้า’
 แต่ได้ทำกรรมนี้ ด้วยเหตุการณ์อย่างนี้”.

วรรณคดี) วรรณคดี) วรรณคดี)

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินคัสตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ออก น้ ราชาน “เตนหิ มา ภาयी”ติ
สมสฺสาเสตฺวา ปุณ อุตฺตยานปาลเมว
อกาสิ.

ออก น้ โส อมจฺใจ ปุจฺฉิ “เทว
กสฺมา ตุมฺเห เทว วาเร สุมฺกฺลสฺส
คฺคฺนํ สุตฺวาปิ กิณฺจิ อกฺกยิตฺวา กสฺมา
ปน ตติยวาเร สุตฺวา ตํ ปกฺโกสิตฺวา
อนุกมฺปิ ตฺถา”ติ. ราชาน “ตาท รณฺณ
นาม กุฑฺเชน สหสา กิณฺจิ กาทํ น
วฏฺฏติ, เตนาหํ ปุพฺเพ ตฺถนฺหิ หุตฺวา
ตติยวาเร สุมฺกฺเล มม จิตฺตสฺส
มุกฺกาวํ ญตฺวา ตํ ปกฺโกสาเปสิณฺ”ติ
ราชวตฺตํ กณฺเฑโต อีมา คาทา อาห

ลำดับนั้น พระราชาทรงปลอบเขาว่า
“ถ้าเช่นนั้น ท่านอย่ากลัวเลย” แล้วทรง
ตั้งให้เป็นผู้รักษาพระราชอุทยานอีก.

ต่อมา อำมาตย์นั้นทูลถามพระองค์
ว่า “ข้าแต่สมมติเทพ เพราะเหตุไร
พระองค์แม้ทรงสดับคุณของนายสุมังคะ
ถึง ๒ ครั้ง ก็มิได้ตรัสอะไร ก็เพราะเหตุไร
ทรงสดับครั้งที่ ๓ แล้ว จึงตรัสเรียกนาย
สุมังคะเข้าเฝ้าแล้ว ทรงอนุเคราะห์”.
พระราชาตรัสว่า “แน่พื่อ ธรรมดา
พระราชอาพิโรธแล้ว ไม่ควรทำกิจอะไร
โดยผลุนผลัน, เพราะเหตุนั้น เราจึง
นิ่งเสียในกาลก่อน ในวาระที่ ๓ รู้ว่า
จิตของเราอ่อนโยนในสุมังคะแล้ว จึงให้
เรียกเขามาหา” เมื่อจะตรัสราชวัตรจึง
ตรัสคาถาเหล่านี้ว่า

๒๗. “ภุสฺมฺหิ กุฑฺโชรฺติ อเปกฺขิยาน
น ตาว ทนฺทํ ปนเยยฺย อีสฺสโร
อฏฺฐานโส อปฺปฏิรูปมตฺตโน
ปรสฺส ทุกฺขานิ ภุสฺ อุกิรเย.

๒๗. “พระราชาผู้เป็นใหญ่ทรงทราบ
เราโกรธร้ายแรงนัก ไม่ฟังเสียง ไม่
ควรลงอาชญา ก่อน เพิ่มทุกข์ร้าย
แรงให้คนอื่น ซึ่งไม่ควรแก้ตน
โดยไม่ใช้ฐานะ.

๒๘. ยโต จ ชานเยยฺย ปสาทมตฺตโน
อดฺธํ นิยุณฺเชยฺย ปรสฺส ทุกฺกฏํ

๒๘. ก็ในกาลใด พระราชาทรงทราบ
ความสดชื่นของพระองค์ พึง

**บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา**

ตทายมตฺโถติ สยํ อเวกฺขีย
อถสฺส ทณฺฑํ สทิสํ นิเวสเย.

๒๙. น จาปิ ฌาเปติ ปรี น อตุตฺตํ
อมุจฺฉิตโต โย นยเต นยานยํ
โย ทณฺฑทธาโร ภาวตีธ อีสฺสโร
ส วณฺณณคฺคฺตโต สิริยา น ธัสฺสตี.

๓๐. เย ขตุติยาเส อนิสฺมมการิโน
ปนเนฺหติ ทณฺฑํ สหสา ปมุจฺฉิตา
อวณฺณณสํยุตฺตา ขหนฺติ ชีวิทํ
อิโต วิมุตฺตาปิจ ยนฺติ ทุกฺคตี.

๓๑. ธมฺเม จ เย อริยปฺปเวทิตฺเต รตา
อนุตฺตตราเต วจสา มนสา กมฺมุนา จ
เต ^๑ชนฺติโสฺรจฺจสมาธิสณฺจิตา

ประกอบประโยชน์ที่คนอื่นทำชั่วไว้
ในกาลนั้น ไม่พิจารณาด้วยตนเอง
ว่า นี่เป็นประโยชน์ จากนั้นควร
ลงโทษเช่นนั้น แก่คนนั้น.

๒๙. อนึ่ง พระราชาใด ไม่ถูกอกคติดี
ฉันทาคติเป็นต้นครอบงำ ทรง
แนะนำผู้ควรแนะนำ และผู้ไม่ควร
แนะนำ พระราชานั้นชื่อว่า ไม่เฝ้า
คนอื่นและไม่เฝ้าตน ส่วนพระราชา
ใด ผู้ยิ่งใหญ่ในโลกนี้ เป็นผู้ทรง
ไว้ซึ่งอาชญา พระราชานั้น มีคุณ
คุ้มครองแล้ว ย่อมไม่เสื่อมจากสิริ.

๓๐. กษัตริย์เหล่าใด ถูกอกคติดีฉันทาคติ
เป็นต้นครอบงำ มักไม่ใคร่ครวญ
ก่อนทำ ทรงลงอาชญาโดยผลุนผลัน
กษัตริย์เหล่านั้น ประกอบด้วยโทษ
ละชีวิตพ้นจากโลกนี้ไปแล้ว ย่อมถึง
ทุกคติ.

๓๑. พระราชา ทรงสิ้นชมธรรมที่พระ-
อริยประกาศแล้ว ย่อมเป็นพระ
ราชาที่ประเสริฐ ทั้งกาย วาจา

^๑ ฉ. สนฺติ...

วชนฺติ โลกํ ทุภยํ ตถาวีธา.

และใจ ดำรงอยู่ในขันติ โสรัจจะ
และสมาธิ (ละโลกนี้) ย่อมถึงโลก
ทั้งสองอย่างนั้น.

๓๒. ราชามสฺมิ นรปมฺทานมิสฺสโร^๑
สเจปิ กุชฺฌามิ จเปมิ อตฺตนํ
นิเสธยฺนฺโต ชนตํ ตถาวีธํ
ปเนมิ ทณฺฑํ อนุกมฺป โยนิโส.

๓๒. เราเป็นพระราชา ผู้ยิ่งใหญ่ของมวล
มนุษย์ชายหญิง ถ้าแม่เราโกรธ เรา
ย่อมตั้งตนไว้ (ในราชวัตรที่
โบราณกบฏทิตบัญญัติไว้) เรา
ห้ามปรามประชาชนอย่างนั้น จึง
ลงอาชญาอันสมควร โดยอุบาย
แยบคาย.

ตตฺถ อเปกฺขิยานาติ อเปกฺขิตฺวา
ชานิตฺวา.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เพ่งเล็ง**
ความว่า เพ่งเล็งแล้ว คือรู้แล้ว.

อิทํ วุตฺตํ โหติ ตาต ปจฺวิสฺสโร
ราชา นาม “อหํ ภุสํ กุฑฺโธ พลว-
โกธามิภูโต”ติ ฅตฺวา อฏฺฐวตฺตฺกาทิเกทํ
ทณฺฑํ ปฺรสุส น ปณฺเวยฺย น
ปวตฺเตยฺย.

ท่านอธิบายว่า แน่พ้อ ธรรมดาว่า
พระราชาผู้ยิ่งใหญ่ในแผ่นดินทราบ
“เราโกรธร้ายแรงนัก คือถูกความโกรธ
มีกำลังครบง่าแล้ว” ไม่ควรลงอาชญา
๘ ชนิดเป็นต้น คือไม่พึงให้อาชญาเป็นไป
แก่คนอื่น.

กึการณา ? กุฑฺโธ หิ อฏฺฐวตฺตฺกํ
โสฬสวตฺตฺกํ กตฺวา อฏฺฐาเนน อการณฺน
อตฺตโน ราชภาวสฺส อนนฺรูปี “อิมิ

เพราะเหตุไร ? เพราะว่าพระราชาทรง
พระพิโรธ แล้วทำวัตร ๘ ให้เป็นวัตร ๑๖
เพิ่มทุกข์ร้ายแรง คือทุกข์มีกำลังให้คนอื่น

^๑ ฉ. ม. นรปมทานมิสฺสโร.

เอตตักิ นาม อารถ, อิทธิ วาสุส
กโรธา”ติ ประสฺส ภูสํ ทุกฺขานิ
พลวทุกฺขานิ อุทฺริเย.

ยโตติ ยทา. อิทธิ วุตฺตํ โหติ
ยทา ปน ราชานํ ประสฺมึ อุปฺปนฺนํ
อตุตฺตโน ปสฺสํ ฆานเยย, อถ ประสฺส
ทุกฺกภูํ นิยุณฺนเยย อุปฺปริกฺกเยย, ตทา
เอวํ นิยุณฺนโต “อัย นามะตถ
อตุตฺตโน, อัยเมว ตสฺส โทสฺส”ติ สยํ
อตุตฺตปจฺจกฺขํ กตฺวา อถสฺส อปฺราธ-
การกสฺส อฏฺฐจวตฺตูกเหตุ อฏฺฐเจว,
โสฬสวตฺตูกเหตุ โสฬสเสว กหาปณ
คณฺหนโต ทณฺฑํ สทิสํ กตฺโตสฺสานุรูป
นิเวสเย จเปยฺย ปวตฺเตยฺยา”ติ.

อมฺจุฉิตฺติ ฉนฺทาทิหิ อคฺคติกิเลสเสหิ
อมฺจุฉิตฺโต อนภิกฺกโต หุตฺวา โย นยานยํ
นยติ อุปฺปริกฺกขติ โส เหนว ปรี ฌาเปติ
น อตุตฺตานํ.

ด้วยโอองการว่า “จงนำ(อาวุธ)มีประมาณ
เท่านี้ นี้มา, หรือจงลงโทษนี้แก่ผู้นี้” ซึ่ง
ไม่สมควรแก่ความเป็นพระราชาของ
พระองค์ เพราะไม่ใช่ฐานะคือไม่ใช่เหตุ.

คำว่า ยโต ได้แก่ ในกาลใด.
ท่านอธิบายว่า “ในกาลใด พระราชา
ทรงทราบความสดชื่นของพระองค์ ซึ่ง
เกิดขึ้นในคนอื่น, จากนั้นควรประกอบ
คือควรพิจารณาความผิดที่คนอื่นทำชั่วไว้,
ในกาลนั้น เมื่อประกอบเหตุอย่างนั้น
ควรทำเรื่องนั้นให้แจ่มแจ้งแก่ตนเองว่า
“ส่วนนี้เป็นประโยชน์ในคนนี้, ส่วนนี้
เป็นโทษแก่คนนั้น” ลำดับนั้น จึงปรับเงิน
ผู้ทำความผิดนั้น ๘ กหาปณะ เพราะ
เหตุวัตถุ ๘, ๑๖ กหาปณะ เพราะเหตุวัตถุ
๑๖ ฟังลงอาชญาเช่นนั้น ตามควรแก่
โทษที่ทำแล้ว คือฟังตั้งไว้ ได้แก่ ฟังให้
เป็นไป”.

คำว่า ไม่ถูกอกคติมิดันหากติเป็นต้น
ครอบงำ ความว่า พระราชาใดไม่ถูก
กิเลส คืออกคติมิดันหากติเป็นต้น ถูกต้อง
ครอบงำ ทรงแนะนำผู้ควรแนะนำ และ
ไม่ควรแนะนำ คือพราสอน พระราชา

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๔-๑๖

จนฺทาทิวเสน หิ อเหตุกั ทณฺฑํ
 ปวตฺเตนฺโต ปรมฺปิ เตน ทณฺฑน
 ณาเปติ ทหติ ปีเพติ อตฺตานมฺปิ
 ตโตนิทาเนน ปาเปน อัย ปเนวํ ปรี
 ณาเปติ อตฺตานํ.

โย ทณฺฑธาโร ภวติช อิสฺสโรติ โย
 อิช ปจฺวิสฺสโร ชาโต อิช สตฺตโลเก
 โทसानุจฺฉวิกั ทณฺฑํ ปวตฺเตนฺโต
 ทณฺฑธาโร โหติ.

ส วณฺณคฺคฺโตติ คุณวณฺณเนน เจว
 ยสวณฺณเนน จ คฺคฺโต รกฺขิตฺโต สิริยา
 น ธฺสติ น ปรีหายติ.

อวณฺณสํยฺคฺตา ชหนฺตีติ อธฺมิกา
 โลลราชาโน อวณฺณเนน ยฺคฺตา หุตฺวา
 ชีวิตํ ชหนฺติ.

นั้น ชื่อว่าไม่เผาทั้งคนอื่นและไม่เผา
 ตนเอง.

เป็นความจริงว่า บุคคลเมื่อลงอาชญา
 หาเหตุมิได้ด้วยอำนาจอกติมีฉันทาคติ
 เป็นต้น ชื่อว่าย่อมเผา คือไหม้ ได้แก่
 เบียดเบียน แม้คนอื่นและแม้ตนเองด้วย
 อาชญา นั้น ก็พระราชานี้ชื่อว่าเผาคนอื่น
 และเผาตนเองอย่างนี้ เพราะบาปเกิดจาก
 อกตินั้นเป็นเหตุ.

คำว่า พระราชาใดเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในโลกนี้
 เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอาชญา ความว่า พระ-
 ราชาใดเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในแผ่นดิน ในโลกนี้
 ลงอาชญาสมควรแก่โทษในสัตว์โลกนี้
 ย่อมชื่อว่า เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอาชญา.

คำว่า พระราชานั้นมีคุณคุ้มครองแล้ว
 ความว่า (พระราชานั้น) มีคุณและยศ
 คุ้มครอง รักษาแล้ว ย่อมไม่เสื่อม คือ
 ไม่จางหายไปจากสิริ.

คำว่า พระราชาประกอบด้วยโทษ ละ
 ชีวิตไป ความว่า พระราชาโลเลทั้ง-
 หลาย ไม่ตั้งอยู่ในธรรมประกอบด้วยโทษ
 ละชีวิตไป.

บริษัทยูไนเต็ตกอมมูนีเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธมฺเม จ เย อริยปฺปเวทิตฺติ
เย ราชาโน อจฺจารอริเยหิ ธมฺมิกราชาหิ
ปเวทิตฺเต ทสฺวิเช ราชธมฺเม รตา.

อนุตฺตฺรา เตติ เต วจฺสา มนฺสา
กมฺมฺนา จ ตีหิปี เอเตหิ อนุตฺตฺรา
เชฏฺฐกา.

เต ๑ ขนฺติโสรัจฺจสมาริสมุจฺจิตาติ เต
อคติปหาเนน กิเลสสนฺதியญฺจ สฺสึลฺย-
สงฺขาเต โสรัจฺเจ จ เอกกฺคตาสมาริมฺหิ
จ สณฺจिता ปติฏฺฐิตา ธมฺมิกราชาโน.

วชนฺติ โลกํ ทุภฺยชนฺติ ธมฺเมน รชชํ
กาเรตุวา มนุสฺสโลกโต เทวโลกํ
เทวโลกโต มนุสฺสโลกนฺติ อุกฺภยโลกเมว
วชนฺติ นิรยาทีสุ น นิพฺพตฺตนฺติ.

คำว่า ก็พระราชาเหล่าใด ยินดีแล้ว
ในธรรมที่พระอริยประกาศแล้ว ความว่า
พระราชาเหล่าใด ทรงยินดีแล้วในทศพิธ-
ราชธรรม ที่พระเจ้าธรรมิกราชผู้
ประพฤติประเสริฐประกาศแล้ว.

คำว่า พระราชาเหล่านั้นเป็นผู้ประเสริฐ
ความว่า พระราชาเหล่านั้น เป็นผู้
ประเสริฐ คือล้ำเลิศ ด้วยทวารทั้งสาม
อย่างเหล่านี้ คือด้วยกาย วาจา และใจ.

คำว่า พระราชาเหล่านั้นทรงดำรงอยู่ใน
ขันติ โสรัจจะ และสมาธิ ความว่า
พระราชาธรรมิกราชเหล่านั้น ทรงดำรง
อยู่ คือตั้งอยู่ในความสงบแห่งกิเลส
เพราะละอคติ และในโสรัจจะกล่าวคือ
มีศีลดีงาม และในสมาธิซึ่งมีอารมณ์เลิศ
ดวงเดียว.

คำว่า ทรงถึงโลกทั้งสอง ความว่า พระ-
ราชาทรงครองราชสมบัติโดยธรรมแล้ว
ถึงโลกทั้งสอง คือเทวโลกจากมนุษย์โลก
มนุษย์โลกจากเทวโลกโดยแท้ คือไม่เกิด
ในอบายภูมิมีนรกเป็นต้น.

๑ น. สนฺติ...

บริษัทยูไนเท็ดคอมมูนีเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วรรณคดีชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๔-๑๖

นรปมุตานนุติ นรานนุจ ปมุตานนุจ.^๑
 จเปมิ อุตตนนุติ กุฑุโรปิ โกรธเสน
 อคนุตวา อุตตานัน โปราณกราชหิ
 จปิตนยสฺมีเยว จเปมิ วินิจฺฉยธมฺมํ น
 ภินฺทามิ.

เอวํ จหิ คาทาหิ รณฺณา
 อุตตโน คุณฺเ กถิตเต สพฺพปาปี
 ราชปริสา ตุฏฺฐา “อัย สึลาจารคุณ-
 สมฺปตฺติ อมฺหากณฺเณว อนฺรุปา”ติ
 รณฺเณ คุณฺเ กถียิสฺสุ.

สุมงฺคโล ปน ปริสาย กถิตาวसानเ
 อฏฺฐาย ราชานัน วนฺทิตฺวา อณฺชลิ
 ปคฺคยฺห รณฺเณ ฤตี กโรนฺโต ติสฺโส
 คาทา อภาสิ

๓๓. “สิริ จ ลกฺขี จ ตเวว ขตฺติย
 ชนาธิป มา วิชหิ กุทาจนัน
 อกฺุโกรโน นิจฺจปสนฺนจิตฺโต
 อนินฺโฆ ตฺวํ วสฺสสตานิ ปาลย.

คำว่า มวลมนุษย์ชายหญิง ความว่า
 มวลมนุษย์ทั้งชายและหญิง. คำว่า เรา
 ตั้งตนได้ ความว่า เราแม่โกรธ ก็ไม่ตก
 ไปด้วยอำนาจความโกรธ ตั้งตนไว้ใน
 แบบแผนที่โบราณกราชาทั้งหลาย ทรง
 ตั้งไว้แล้ว คือจะไม่ทำลายธรรมวินิจฉัย.

เมื่อพระราชชาตรัสถึงคุณของพระองค์
 ด้วย ๖ พระคาถาอย่างนี้แล้ว พวก
 ราชบริษัททั้งหมดต่างชื่นชมยินดี กล่าว
 สรรเสริญคุณของพระราชาว่า “พระ
 ราชานี้ทรงถึงพร้อมด้วยคุณ คือศีลและ
 อาจารย์เหมาะสมแก่พวกเราโดยแท้”.

ในกาลที่บริษัททูลสรรเสริญสิ้นสุดลงแล้ว
 สุมังคละลุกขึ้นถวายบังคมพระราชา
 ประคองอัญชลี เมื่อทำความชมเชยพระ
 ราชาได้กล่าว ๓ คาถาว่า

๓๓. ข้าแต่บรมกษัตริย์ผู้เป็นใหญ่ในชน
 สิริ (คือบริวารสมบัติ) ลักขี (คือ
 ปัญญา) ของพระองค์มีอยู่ ขอ
 พระองค์อย่าทรงละ ไม่ว่าในกาล
 ไหน ๆ พระองค์ไม่ทรงมักโกรธ มี

^๑ ฉ. ม. นารีนนุจ.

พระทัยผ่องใสเป็นนิจ ไม่มีทุกข์ จง
ทรงรักษาพระชนม์ชีพ อยู่ตลอด
ร้อยปีเถิด.

๓๔. กุณเหฬิ เอเตหิ อุเปต^๑ ขตุติย
จิตมริยวตุติ สุวโจ อโกธโน
สุชี อนุปปีพ ปสาส เมทนี
อิโต วิมุตโตปิ วชาหิ สุขุคตติ.

๓๔. ข้าแต่บรมกษัตริย์ ขอพระองค์จง
เข้าถึงด้วยคุณธรรมเหล่านี้ คือ
พระองค์มีอริยวัตรที่บัญญัติไว้แล้ว
เตือนได้ง่าย ไม่มักกริ้ว มีความสุข
จงทรงปกครองแผ่นดิน ให้ร่มเย็น
พระองค์แม้พ้นจากโลกนี้ไปแล้ว จง
ถึงสุคติ.

๓๕. เอวํ สุนีเตน สุภาสิตเนน
ธมฺเมเน ฅาเยน อุปายโส นยํ
นิพฺพาปเย สงฺขุภิตํ มหาชนํ
มหาว เมโฆ สลิลเนน เมทนีนุ^๑ติ.

๓๕. พระเจ้าธรรมิกราชา ทรงแนะนำ
ด้วยญาयธรรม ที่บัณฑิตกล่าว
แนะนำไว้ดีแล้วอย่างนี้ โดยอุบาย
อันฉลาดขอพระองค์ช่วยดับมหาชน
ผู้เดือดร้อน เหมือนมหาเมฆ หลั่งน้ำ
ให้แผ่นดินร่มเย็น ฉะนั้น”.

ตตุถ สิริ จ ลกฺขี จาติ
ปวิวารสมฺปตฺติ จ ปญฺญา จ.
อนิโฆติ นิททุกฺโข หุตฺวา.
อุเปต ขตุติยาติ อุเปโต ขตุติย.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า สิริ (คือ
บิรวารสมบัติ) และ ลกฺขี (คือปัญญา)
ความว่า บิรวารสมบัติและปัญญา. คำว่า
ไม่มีทุกข์ ความว่า เป็นผู้หาทุกข์มิได้.

^๑ พุ. ชา. อุเปหิ.

อยมเว วา ปาโจ. **จิตมริยวตฺตติ**
จิตอริยวตฺตติ, อริยวตฺตติ นาม ทสราช-
ธมฺมสงฺฆาตปฺปราณกราชวตฺตติ,

ตตฺถ ปตฺติฏฺฐิตตฺตฺตา จิตราชธมฺโม หุตฺวาติ
อตฺถ. **อนุปฺปีฬ ปสาส เมทนิฺนฺติ**
อนุปฺปีฬ ปสาส เมทนิญจ.

อยมเว วา ปาโจ. **สุนีเตนาติ** สุนเยน
สุการณฺน. **ธมฺเมนาติ** ทสกุสลกมฺมปถ-
ธมฺเมน.

ฌาเยนาติ ปุริมปทสฺเสเวตฺติ เววจนํ.
อุบายโสติ อุบายโกสฺสเลน. **นยฺนฺติ**
นยฺนฺโต รชฺชํ **อนุสาสนฺโต** ธมฺมิกราชา.

คำว่า **ข้าแต่กษัตริย์ผู้เข้าถึง** ความว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นกษัตริย์ผู้ทรงลุถึงแล้ว.

อีกอย่างหนึ่ง พระบาลีก็อย่างนี้เหมือนกัน.
คำว่า **จิตมริยวตฺตติ** คือ อริยวัตรที่
ท่านบัญญัติไว้แล้ว, ความว่า โบราณก-
ราชวัตร กล่าวคือ ทศพิชราชธรรม
ชื่อว่า อริยวัตร,

อธิบายว่า ชื่อว่ามีราชธรรมมั่นคงแล้ว
เพราะตั้งมั่นในโบราณราชวัตรกล่าวคือ
ทศพิชราชธรรมนั้น. คำว่า **ทรงปกครอง**
แผ่นดินไม่ให้เดือดร้อน ความว่า ขอ
พระองค์จงทรงปกครองแผ่นดินไม่ให้
เดือดร้อน.

อีกอย่างหนึ่ง พระบาลีก็อย่างนี้เหมือนกัน.
คำว่า **แนะนำดี** ความว่า แนะนำดี คือ
เหตุดี. คำว่า **ด้วยธรรม** ความว่า
ด้วยธรรมคือกุศลกรรมบถ ๑๐.

คำว่า **ฌาเยน** นี้ เป็นไวพจน์ของ
บทก่อน. คำว่า **โดยอุบาย** ความว่า
ผู้ฉลาดในอุบาย. คำว่า **แนะนำอยู่**
ความว่า พระธรรมิกราชาทรงแนะนำ
คือตามสอนความเป็นพระราชา.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิพฺพปาเปยฺติ อิมาย ปฏิปตฺติยา
 กายิกเจตสิกทุกฺขํ ทรณํ อปเนนฺโต
 กายิกเจตสิกทุกฺขสงฺขุมิตฺตมฺปิ มหาชนํ
 มหาเมโฆ สลิลเณ เมทนี วย
 นิพฺพปาเปยฺย, ตวมฺปิ ตเถว นิพฺพปาเปหีติ
 ทีเปนฺโต เอวมาห.

คำว่า **พึงให้ดับ** เมื่อจะแสดงว่า ทรงนำ
 ความกระวนกระวายอันเป็นทุกข์ทางกาย
 ทางใจออกด้วยข้อปฏิบัตินี้ พึงยังมหาชน
 ผู้กำเริบเดือดร้อน ด้วยทุกข์ทางกาย
 ทางใจให้ดับไป เหมือนมหาเมฆยังแผ่นดิน
 ให้ชุ่มชื้นขึ้นด้วยน้ำฉะนั้น, แม้พระองค์ก็
 จงช่วยดับความเดือดร้อนของมหาชน
 ฉะนั้นเกิด จึงได้กล่าวอย่างนั้น.

สตฺถา โกสลรณฺโณ โอวาทวเสน
 อิมํ ฐมฺมเทสนํ อหริตฺวา ชาตกํ
 สโมธานสิ “ตทา ปจฺเจกพุทฺโธ
 ปรีนิพฺพุโต, สุมงฺคโล อานนฺโท อโหสิ,
 ราชา ปน อหเมวา”ติ.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
 เทศนาขึ้นมา ด้วยอำนาจประธานโอวาท
 แก่พระเจ้าโกศล แล้วจึงประมวลชาดกว่า
 “พระปัจเจกพุทธเจ้าในกาลนั้น ปรี-
 นิพพานแล้ว, สุมังคละคนเฝ้าสวนเป็น
 อานนท์, ส่วนพระราชาเป็นเรือดถาคต
 แล”.

สุมงฺคลชาตกาวณฺณนา จตฺตฺถา.

พรรณนาในสุมังคลชาดก ที่ ๔ จบ.

๕. กงฺกมาลชาตก (๔๒๑)

๓๖. “องฺคารชาตา ปจวี
    กุกฺกุลานุกตา มหี
    อถ คายสิ วตฺตานิ
    น ตํ ตปติ อาตโป.
๓๗. อุทฺธํ ตปติ อาทิจฺโจ
    อโธ ตปติ วาลุกา
    อถ คายสิ วตฺตานิ
    น ตํ ตปติ อาตโป.
๓๘. น มํ ตปติ อาตโป
    อาตปฺปา ตปฺยนฺติ มํ
    อตุถา หิ วิวิธา ราช
    เต ตปฺนฺติ น อาตโป.
๓๙. อุทฺทสํ กาม เต มฺลํ
    สงฺกปฺปา กาม ชายสิ

๕. กังกมาลชาตก (๔๒๑)

๓๖. “บุรุษผู้เจริญ แผ่นดินร้อนดุจ
    ถ่านเพลิง แผ่นดินประกอบด้วย
    ทรายร้อนดุจถ่าน ถ่านเมื่อเป็น
    เช่นนั้น ท่านยกวัตรขึ้นแล้ว
    ขับเพลงขับ แดดไม่แผดเผาเจ้าดอก
    หรือ.
๓๗. พระอาทิตย์ แผดเผาเบื้องบน
    ทรายร้อนเบื้องล่าง เมื่อเป็นเช่นนั้น
    ท่านยังยกวัตรขับเพลงขับ แดดไม่
    แผดเผาเจ้าดอกหรือ.
๓๘. แดดไม่แผดเผาข้าพระองค์ แต่
    ความร้อนคือวัฏฏกาม และกิเลส-
    กามแผดเผาข้าพระองค์อยู่ ข้าแต่
    พระราชา ด้วยว่าความต้องการ
    ต่าง ๆ กัน ความเร่าร้อน คือ
    วัฏฏกามและกิเลสกามเหล่านั้นย่อม
    แผดเผาข้าพระองค์ แดดหาแผดเผา
    ข้าพระองค์ไม่.
๓๙. แน่กาม เราได้เห็นรากของเจ้า
    แล้ว แน่กาม เจ้าเกิดจากความ

บริษัทยูไนเต็ดยูนิเคชั่น อินดัสตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

น ตํ สงฺกปฺปิยสฺสามิ
 เอวํ กาม น เหหิสึ.

ดำริ เราจักไม่ดำริถึงเจ้าอีก แนะ
 กาม เจ้าจักไม่มีด้วยอาการอย่างนี้.

๔๐. อปฺปาปิ กามา น อลํ
 พหุหิปี น ตปฺปติ
 อโห พาลลปนา^๑
 ปฏิวชฺเชถ ชคฺคโต.

๔๐. กามทั้งหลาย มีประมาณน้อย
 ไม่เพียงพอเลย มหาชนไม่อ้อมด้วย
 กามทั้งหลาย ถึงแม้จะมาก คนพาล
 บ่นเพ้ออยู่ว่า รูปของเรา เสี่ยง
 ของเรา กุลบุตรปฏิบัติอยู่ จึงจะ
 สละได้.

๔๑. อปฺปสฺส กมฺมสฺส ผลํ มเมทํ
 อุกฺโข อชฺฌกมา มหตฺตปฺตติ
 สุตฺตลาโภ วต มาณวสฺส
 โย ปพฺพชฺชิตํ กามราคะ ปหาย.

๔๑. นี้ เป็นผลกรรมเล็กน้อยของเรา
 พระเจ้าอุทฺถยถึงความเป็นผู้ยิ่งใหญ่
 ม่าณพได้ลาภดีแล้ว ที่ละกามราคะ
 บวชเสียได้.

๔๒. ตปฺสา ปชฺชนฺติ ปาปกมฺมํ
 ตปฺสา นฺหาปิตกฺกมฺภาการภาวํ
 ตปฺสา อภิภุจฺย กงฺคมาล
 นามะนาลปฺสิชฺช พุรฺหมทตฺตํ.

๔๒. สัตว์ทั้งหลาย ย่อมละบาปกรรม
 เสียได้ด้วยตบะ (แต่) ด้วยตบะ
 (นั้น) สัตว์ทั้งหลายจะละความเป็น
 นายช่างกัลบก และนายช่างหม้อ
 ได้หรือ กังคมาละ วันนี้ท่านใช้
 ตบะข่มขี้ เรียกบุตรของเรา โดย
 ชื่อว่า พรหมทัต.

๔๓. สนฺทิจฺจิกเมว อมฺม ปสฺสถ
 ขนฺติโสรัจฺจสฺส โย วิปาโก

๔๓. ข้าแต่แม่ แม่จงดูผลแห่งขันติและ
 โสรัจจะ ซึ่งเป็นปัจจุบันที่เดียว

^๑ ก. พาลานลปนา.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส สพฺพชนสฺส วณฺหิโต อหุ
 ตํ วณฺหาม สราชิกา สมจุจา.

พระปัจเจกพุทธเจ้านั้น อันชน
 ทั้งปวงไหว้แล้ว พวกเราพร้อมทั้ง
 พระราชา และอำมาตย์ พวกกัน
 กราบไหว้พระปัจเจกพุทธเจ้านั้น.

๔๔. มา กิณฺจิ อวจุตฺถ คงฺคมาลํ
 มุณินฺนํ โมนปถสฺส สิขุขมานํ
 เอโส หิ อตริ อณฺณวํ
 ยํ ตริตฺวา วิจรณฺติ วีตโสกา”ติ.

๔๔. พวกท่านอย่าได้กล่าวอะไร ๆ กะ
 คังคมาลปัจเจกมุณี ผู้ศึกษาอยู่
 ในคลองแห่งโมนะยปฏิบัติ ด้วยว่า
 พระปัจเจกพุทธเจ้านั้น ได้ข้าม
 ห้วงน้ำที่พระอริยะทั้งหลายข้ามไป
 แล้ว “ไม่มีความเศร้าโศกเที่ยวไป”.

คงคมาลชาดกํ ปณฺจมํ.

คังคมาลชาดก ที่ ๕.

๕. คงคมาลาชาดก (๔๒๑)

องการชาตาทิ อิทธิ สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต อุโปสถกมมฺ อารพภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ สตุถา อุโปสถิกะ
อุปาสกะ อามนุเตตฺวา “อุปาสกา
สาธฺรูปํ โว กตํ อุโปสถํ อุปวสนุเตหิ,
ทานํ ทาดพฺพํ, สิลํ รกฺขิตพฺพํ, โกธ
น กาดพฺพโ, เมตฺตา ภาเวตพฺพา
อุโปสถวาโส วสิตพฺพโ, โปราณก-
ปณฺทิตา หิ เอกํ อุปทฺถุโปสถกมมฺ
นิสฺสาย มหายสํ ลภิสฺสุ”ติ วตฺวา เตหิ
ยาจิตฺโต อตฺตํ อหริ.

อติเต พารานสิยํ พุรหมทตฺเต
รชฺชํ กาเรนฺเต ตสมิ นคเร
สุจิตฺติวาโร นาม เสฏฺฐิ อโหสิ
อสิติโกฏฺฐิวิภโว ทานาทิปุญฺญาภริโต.

๕. พระรณนาคังคมาลาชาดก (๔๒๑)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภ
อุโปสถกรรม ตรัสพระธรรมเทศนา
ว่า **คองถ่านเพลิง** ดังนี้ เป็นต้น.

เรื่องพิสดารมีว่า ในวันหนึ่ง พระ-
ศาสดา ตรัสเรียกอุบาสกผู้รักษาอุโบสถ
มา ตรัสว่า “อุบาสกทั้งหลาย พวก
ท่านรักษาอุโบสถ นับว่าทำกรรมดีแล้ว,
พวกท่านควรให้ทาน, รักษาศีล, ไม่ควร
ทำความโกรธ, ควรเจริญเมตตา ควร
รักษาอุโบสถ, ด้วยว่าบัณฑิตปางก่อน
ได้อาศัยอุโบสถกรรมกึ่งหนึ่งเพียงอย่าง-
เดียว ก็ได้ยศใหญ่” อันอุบาสกทูล
อาราธนาแล้ว จึงทรงนำอดีตนิทานมา
(ตรัสว่า).

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
ครองราชสมบัติในพระนครพาราณสี
ในนครนั้นมีเศรษฐีชื่อว่า สุจิตฺติวาโร
มีทรัพย์สมบัติถึง ๘๐ โกฏิ ยินดีใน
บุญมีทานเป็นต้น.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินดัสตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วรรณคดีชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๔-๑๗

ตสฺส ปุตฺตทาโรปิ ปริชนฺปิ อนฺตมฺโส
ตสฺมี ฆเร วจฺจปาลกาปิ สพฺเพ
มาสสฺส ฉ ทิวเส อุโปสถํ อุปวสนฺติ.

ตทา โภชิสฺสโต เอกสฺมี ทลิตฺทกฺกุเล
นิพฺพตฺติตฺวา ภตฺตี กตฺวา ชีวิตํ
กปฺเปเนโต กิจฺจนฺ ชีวติ.

โส “ภตฺตี กสิสฺสามิ”ติ ตสฺส เภหํ
คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ จิตฺโต
“กึ อากโตสสี”ติ วุตฺเต “ตุมฺหากํ
ฆเร ภตฺติยา กมฺมกฺรณฺตฺถนฺ”ติ อาท.

เสฏฺฐิ อณฺเณสํ ภตฺติกานํ อากตฺทิวเสเยว
“อิมสฺมี เภเห กมฺมํ กโรนฺตา สิลํ
รกฺขณฺติ สิลํ รกฺขิตฺุํ สกฺโกนฺตา กมฺมํ
กโรถา”ติ วทติ, โภชิสฺสตสฺส ปน
สิลรกฺขณํ นาจิกฺขิ.

“สาธฺวฺ ตาต อตฺตโน ภตฺตี ชานิตฺวา
กมฺมํ กโรหิ”ติ อาท.

โส ตโต ปฏฺจาย สุวโจ หุตฺวา อฺรํ
ทตฺวา อตฺตโน กิลมถํ อคฺเณตฺวา
ตสฺส สพฺพกิจฺจანი กโรติ, ปาโตว
กมฺมมฺนฺตํ คนฺตฺวา สายํ อากจฺจติ.

ลูกเมียก็ดี คนข้างเคียงก็ดีของเศรษฐีนั้น
ตลอดจนกระทั่งเด็กเลี้ยงโค ในเรือน
นั้นทั้งหมด รักษาอุโบสถเดือนละ ๖ วัน.

กาลนั้น พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูล
ขัดสนตระกูลหนึ่ง ทำการรับจ้างเลี้ยงชีพ
เป็นอยู่ได้โดยยาก.

เขาคิดว่า “เราจักทำการรับจ้าง” จึง
ไปสู่เรือนเศรษฐีนั้น ไหว้แล้ว ยืนอยู่
ข้างหนึ่ง เมื่อเศรษฐีถามว่า “ท่านมา
ทำไม” จึงตอบว่า “เรามาเพื่อต้องการ
ทำงาน เพื่อค่าจ้างในเรือนของท่าน”.

ในวันที่ลูกจ้างอื่นมานั้นเอง เศรษฐีกล่าว
ว่า “ชนทั้งหลายในเรือนนี้ ทำงาน
รักษาศีล พวกท่านอาจรักษาศีลได้ ก็
จงกระทำการงานเถิด”, แต่ไม่ได้บอก
การรักษาศีล แก่พระโพธิสัตว์.

เศรษฐีกล่าวว่า “ดีละ พ่อ เจ้าจรรู้
ค่าจ้างของตน แล้วทำงานเถิด”.

จำเดิมแต่นั้นมา พระโพธิสัตว์นั้น ก็เป็น
ผู้ว่าง่าย ทำงานถวายชีวิต ไม่คำนึง
ถึงความลำบากของตน กระทำการงาน
ทุกอย่างของเศรษฐีนั้น (แบบถวายชีวิต),

บริษัทยูไนเต็ดคอมมูนีเคชั่น อินดัสตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ไปยังที่ทำการงานตั้งแต่เช้าตรู่ กลับมา
เวลาเย็น.

อถกทิวส์ นครเร ฉณํ โขมเสสุ.
มหาเสฏฐิ ทาสี อามนุเตตวา
“อชฺชูปุสฺสทิวโส, เคเห กมฺมกรานํ
ปาโตว ภาตฺตํ ปจิตฺวา เทหิ,
กาลสฺเสว ภูณฺชิตฺวา อุโปสฺติกา
ภาวิสฺสนฺติ”ติ อาห.

โพธิสฺตฺโต กาลสฺเสว วุฏฺจาย กมฺมมฺตํ
อคมาสิ, “อชฺช อุโปสฺติโก ภาเวยฺยาสี”ติ
ตสฺส โกจิ นาโรเจสิ. เสสกมฺมกรา
ปาโตว ภูณฺชิตฺวา อุโปสฺติกา อหฺเสสุ.

เสฏฐิปี สปุตฺตทการปริชโน อุโปสฺถํ
อธิฏฺฐหิ. สพฺเพปิ อุโปสฺติกา อตฺตโน
อตฺตโน วสนฺภูจานํ คนฺตฺวา สิลํ
อาวชฺเชนฺตฺวา นิสฺสีทิสฺสุ.

โพธิสฺตฺโต สกถทิวส์ กมฺมํ กตฺวา
สุริยตฺถงฺกมฺนเวลาย อากโต.

อถสฺส ภาตฺตการิกา หตฺถโรวณํ ทตฺวา
ปาตฺยํ ภาตฺตํ วชฺสเมตฺวา อุปนาเมสิ.
โพธิสฺตฺโต “อณฺเวยสฺสุ ทิวเสสฺสุ อิมาย

ครั้งนั้น ณ วันหนึ่ง ประชาชน
ป่าวประกาศมหรสพในพระนคร. มหา-
เศรษฐีเรียกนางทาสีมากล่าวว่า “วันนี้
เป็นวันอุโบสถ, เจ้าจงหุงข้าวให้แก่
พวกกรรมกรในเรือนแต่เช้า, พวกเขา
บริโภคแต่เช้าแล้วจ้กรักษาอุโบสถ”.

พระโพธิสัตว์ลุกขึ้นแต่เช้าแล้ว ได้ไปยัง
ที่ทำงาน, ไม่มีใคร ๆ บอกเขาว่า “วันนี้
ท่านควรรักษาอุโบสถเถิด”. พวก
กรรมกรที่เหลือ บริโภคแต่เช้าตรู่แล้ว
ก็รักษาอุโบสถ.

ท่านเศรษฐี พร้อมทั้งบุตรภรรยาและ
ปรีชน ก็อิษฐานอุโบสถ. เขาทั้งหมด
รักษาอุโบสถ ไปยังที่อยู่ของตน ๆ นั่ง
ระลึกลงถึงศีลอยู่.

พระโพธิสัตว์ ทำการงานตลอดวัน (กลับ)
มาในเวลาอาทิตย์ตกดิน.

ครั้งนั้น แม่ครัว ให้นำล้างมือ คดข้าว
ใส่ถาดแล้ว น้อมเข้าไปให้เขา. พระ-
โพธิสัตว์ถามว่า “ในวันก่อน ๆ เวลานั้น

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เวลา ย มหาสทุโท อโหสิ, อชช
กหิ คตา”ติ ปุจฺฉิ. สพฺเพ อุโปสถ
สมาทยิตฺวา อตฺตโน อตฺตโน
วสนฺภูจฺฉานานิ คตาทิ.

ติ สุตฺวา โภทิสฺสโต จินฺตฺเตสิ
“เอตฺตกานํ สีลวณฺตานํ อนฺตเร อหิ
เอโก ทฺสฺสีโล หุตฺวา น วสิสฺสามิ,
อิทานิ อุโปสถํเกสุ อธิฏฺฐิตฺเตสุ
โหติ นุ โข อุโปสถกมฺมํ โน”ติ.
โส คนฺตฺวา เสฏฺฐิ ปุจฺฉิ.

ถ นํ เสฏฺฐิ “ตาท ปาโตว
อนธิฏฺฐิตตฺตา สกฺลํ อุโปสถกมฺมํ
น โหติ, อุปฺพณฺณูปฺสตกมฺมํ ปน
โหติ”ติ อาห.

โส “เอตฺตกมฺปิ โหตุ”ติ เสฏฺฐิสฺส
สนฺติเก สมาทินฺนสีโล หุตฺวา อุโปสถ
อธิฏฺฐาย อตฺตโน วสนฺไกสํ ปวิสิตฺวา
สีลํ อาวชฺเชนฺโต นิปชฺชิ.

ถสฺส สกฺลทิวสํ นีราหารตาย
ปุจฺฉิมยามสมนฺนฺตเร สตฺถกฺวาตา
สมฺภูจฺหิสุ. เสฏฺฐินา นานาวิธานิ

มักจะมีเสียงดัง, วันนี้พวกเขาไปไหนเสีย
เล่า”. แม่ครัวตอบว่า “คนทั้งหมด
สมาทานอุโบสถกลับไปยังที่อยู่ของตน ๆ
แล้ว.

พระโพธิสัตว์ฟังคำนั้นแล้ว คิดว่า “ใน
ระหว่างผู้มีศีลประมาณเท่านี้ เราผู้เดียว
จักไม่ขออยู่เป็นผู้ทุศีล, บัดนี้ เมื่อเรา
อธิษฐานองค์อุโบสถ อุโบสถกรรมจักมี
หรือไม่มี”. เขาจึงไปถามท่านเศรษฐี.

ครั้งนั้น เศรษฐีกล่าวกับเขาว่า “พ่อ
เพราะไม่ได้อธิษฐานแต่เช้าจึงไม่ได้
อุโบสถกรรมทั้งหมด, แต่ได้อุโบสถกรรม
กึ่งหนึ่ง”.

พระโพธิสัตว์นั้นกล่าวว่า “อุโบสถ-
กรรมเพียงเท่านี้ก็จงมีเถิด” แล้วสมาทาน
ศีลในสำนักของเศรษฐี อธิษฐานอุโบสถ
เข้าไปสู่ออกาสเป็นที่อยู่ของตน นอน
ระลึกลงถึงศีลอยู่.

ครั้งนั้น ลมพัดถกवादเกิดขึ้นแก่เขา
ในระหว่างปัจฉิมยาม เพราะเขาอด
อาหารมาตลอดวัน. แม้อันเศรษฐีจะนำ

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินดัสตรี จำกัด
สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เภสัชชานี สัหริตวา “ปริภุญชา”ติ
 วุจจมาโนปิ “อุโปสถํ น ภินุทิสฺสามีติ
 ชีวิตปริยนฺติก็ กตฺวา สมาทิยฺนุ”ติ
 อาห.

พลวเวทนา อุปฺปชฺชิ, อรุณฺคฺคฺมณเวลาย
 สตี ปจฺจูปฺฐจาเปตฺถุ นาสกฺขิ. อถ
 นํ “อิทานิ มริสฺสตี”ติ นีหริตฺวา
 โอสารเก นิปชฺชาเปสฺสุ. ตสฺมี ขณ
 พาราณสีราชา รถวรคโต มหนฺเตน
 ปรีวารเณ นครํ ปทกฺขินฺถํ กโรนฺโต
 ตํ จานํ สมฺปาปฺณิ.

โพธิสฺตโตปิ ตสฺส สิริ โอลเกตฺวา
 ตสฺมี โลกํ อุปฺปาเตตฺวา รชฺชํ ปตฺถเส.
 โส จิตฺวา อุปฺทฺฏฺโปสถกมฺมสฺส
 นิสฺสนฺทนฺเต ตสฺส อคฺคฺมเหสียา
 กุจฺฉิสฺมี ปฏิสฺนฺธี คณฺหิ. สา
 ลทฺฐคพฺภปริหารา ทสฺมาสจฺจเยน ปฺตฺตํ
 วิชายิ. “อุทฺยกุมาโร”ติสฺส นามํ อํกฺสุ.

โส วยบฺปตฺโต สพฺพสิปฺปานํ นิปฺผตฺติ
 ปาปฺณิ, ชาติสฺสรณาณฺเนน อตฺตโน

เภสัชหลายชนิดเข้าไปให้แล้ว กล่าวว่
 “เชิญบริโภคนิด” ก็ยังกล่าวว่
 “ข้าพเจ้าสมาทานอุโบสถเอาชีวิตเข้าแลก
 ด้วยตั้งใจไว้ว่า จะไม่ทำลายอุโบสถ”.

ความเจ็บปวดเกิดขึ้นแล้ว, ในเวลาอรุณขึ้น
 เขาไม่อาจจะตั้งสติไว้ได้. ที่นั้น เศรษฐี
 ได้นำเขาออกมาให้นอนในห้องน้อย ด้วย
 คิดว่า “เขาจักตาย บัดเดี๋ยวนี” . ขณะนั้น
 พระเจ้าพาราณสีเสด็จไปด้วยรถงามสง่า
 ทำประทักษิณพระนครด้วยบริวารเป็น
 อันมาก เสด็จถึงที่นั้น.

ฝ่ายพระโพธิสัตว์แลดูสิริของพระเจ้า-
 กรุงพาราณสีนั้น แล้วเกิดความโลภขึ้น
 ในสิริราชสมบัตินั้น พิจารณาราชสมบัติ.
 ทานจุติแล้ว ได้ถือปฏิสนธิในท้องของ
 พระอักรรมเหสีของพระเจ้ากรุงพาราณสี
 นั้น ด้วยผลแห่งอุโบสถกึ่งหนึ่ง. พระ-
 อักรรมเหสีนั้น ได้ครองบำรุงครรภ์
 ต่อล่วงไป ๑๐ เดือนจึงคลอดบุตร. พระ-
 ประยูรญาติได้ขนานพระนามพระกุมาร
 นั้นว่า “อุทัยกุมาร”.

อุทัยกุมารนั้น เจริญวัยแล้วถึงความสำเร็จ
 คิลปะทั้งปวง, ทรงระลึกถึงบุพกรรม

บริษัทยูไนเต็คคอมมิวนิเคชั่น อินคัสตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา “อปฺปกสฺส กมฺมสฺส
ผลํ มเมทนฺ”ติ อภิกฺขณฺ อุตฺถนํ
อุตฺถาเนสิ.

โส ปิตุ อจฺจเยน รชฺชํ ปตฺวาปิ
อตฺตโน มหนฺตํ สิริวิภวํ โอลฺเกตฺวา
ตทฺเว อุตฺถนํ อุตฺถาเนสิ.

อถกทิวสํ นครเ ฉณํ สชฺชยีสฺ,
มหาชนโ อภิพาปสฺสโต อโหสิ. ตทา
พาราณสียา อุตฺตรทฺวารวาสิ เอโก
ภตฺติโก อุตฺกภตฺติ กตฺวา ลทฺธํ
อหฺมมาสกํ ปากาโรจฺจกาย อนุตฺเร
จเปตฺวา ภตฺติ กโรนฺโต ทกฺขิณทฺวารํ
ปตฺวา ตตฺถ อุตฺกภตฺติเมว กตฺวา
ชีวมานาย เอกาย กปณฺติตฺติยา สทฺธิ
สํวาสํ กปเปสิ.

สา ตํ อหา “สามิ นครเ ฉโน
วตฺตติ, สเจ เต กิณฺจิ อตฺถิ,
มยฺมปิ กิเพยฺยามา”ติ. อาม อตฺถิตฺติ.
กิตฺตกํ สามิตฺติ. อหฺมมาสโกติ. กหํ
โสติ. อุตฺตรทฺวาเร อิจฺจกพฺภนฺตเร

ของตนด้วยญาณระลึกชาติ ทรงเปล่ง
อุทานเนื่อง ๆ ว่า “นี่เป็นผลกรรม
เล็กน้อยของเรา”.

อุทัยกุมารนั้น เมื่อพระบิดาสวรรคต
ได้ครอบครองราชสมบัติ แลดูสมบัติซึ่ง
เป็นสิริใหญ่ของพระองค์ ทรงเปล่งอุทาน
นั้นนั่นเอง.

ครั้งนั้น ณ วันหนึ่ง เขาจัด
มหรสพขึ้นในพระนคร, มหาชนต่างพา
กันเล่น. กาลนั้น ลูกจ้างคนหนึ่งอยู่ทาง
ประตูด้านทิศอุดรของเมืองพาราณสี.
ทำการรับจ้างตักน้ำ วางทรัพย์ที่ได้กึ่ง
มาสกไว้ในระหว่างแผ่นอิฐที่กำแพง ทำ
การรับจ้างอยู่ ถึงประตูด้านทักษิณ
ทำการรับจ้างตักน้ำที่นั่นนั่นเอง สำเร็จ
การอยู่ร่วมกับหญิงกำพร้าคนหนึ่ง ซึ่ง
มีอาชีพทำการรับจ้างตักน้ำเหมือนกัน.

หญิงนั้น พุดกับสามีว่า “นาย มหรสพ
ในพระนครกำลังเล่น, ถ้าท่านมีทรัพย์
อะไร ๆ อยู่, พวกเราจะเล่นบ้าง”. สามี
กล่าวว่า มีจ๊ะ. ภรรยาถามว่า เท่าไร
นาย. สามีกล่าวว่า กึ่งมาสก. ภรรยา

บริษัทยูไนเต็ดคอมมูนีเคชั่น อินดัสตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จปีโตติ อีโต เม ทวาทสโยชนนุตเร
 นิธานัน, ตว ปน หตุเถ กิจฺจ
 อตุถิติ. อาม อตุถิติ. กิตฺตกนฺติ.
 อชฺชมาสโกวาติ.

ถามว่า อยู่ไหน. สามีกล่าวว่า เรา
 ผังไว้ไกลจากที่นี่ ๑๒ โยชน์ คือ เราเก็บ
 มันไว้ระหว่างแผ่นอิฐด้านประตูทิศอุดร,
 ก็ในมือของเธอละ มีอะไรบ้าง หรือ.
 ภรรยา กล่าวว่า มีจะนาย. สามีกถามว่า
 ประมาณเท่าไร. ภรรยา กล่าวว่า
 กิ่งมาสกจะนาย.

อิติ ตวชฺชมาสโก, มมชฺชมาสโกติ
 มาสโกว โหติ, ตโต เอเกน
 โภจฺจาเสน มาลัน, เอเกน โภจฺจาเสน
 คนฺธัน, เอเกน โภจฺจาเสน สุริ
 คเหตุวา กิฬิสฺสาม, กจฺจ ตยา
 จปีตํ อชฺชมาสกํ อหฺราติ.

ภรรยา กล่าวว่า ทรัพย์มาสกหนึ่ง คือ
 ของท่านกิ่งมาสก, ของดิฉันกิ่งมาสก,
 เราจ่ายค่าดอกไม้ส่วนหนึ่ง, ของหอม
 ส่วนหนึ่ง, สุราส่วนหนึ่ง แล้วจักเล่น,
 ท่านจงไปเถิด จงไปนำเอาทรัพย์กิ่งมาสก
 ที่ท่านเก็บไว้ มาเถิด.

โส “ภริยา เม สนฺติกา กถา
 ลทฺธา”ติ หฺจตุจฺจ “ภทฺเท มา
 จินฺตยิ, อหฺริสฺสามิ นนฺ”ติ วตฺวา
 ปกฺกามิ. นาคพล โภจฺโก จ
 โยชนานิ อติกฺกมฺม มชฺฌนฺตีกสมเย
 วิตฺตจฺจิงฺการสนฺตํ อิว อุกฺกหํ วาลิกํ
 มทฺทนฺโต ธนฺโลภน หฺจตุจฺจ
 กาสาวนฺตกนิवासโน กณฺเณ ตาล-
 ปณฺณํ ปิลนฺธิตฺวา เอเกน อายค-

เขายินดีว่าเรียงว่า “เราได้คำจากสำนัก
 ภรรยา” จึงกล่าวขึ้นว่า “อย่าคิดไป
 เลยที่รัก, เราจักนำทรัพย์นั้นมาให้”
 แล้วก็หลีกไป. ลุกจ้างชื่อนานาคพล
 เดินทางไปได้ ๖ โยชน์เหยียบย่ำทราย
 ร้อนระอุเหมือนลาดไว้ด้วยถ่านเพลิง
 ปราศจากเปลวในเวลาเที่ยง ยินดีว่าเรียง
 เพราะความโลภในทรัพย์ นุ่งผ้าย้อม
 น้ำฝาดไม่มีชาย ประดับใบตาลที่หู

วรรณคดีชาดก มุททกนิภาย ป-ท.๑๔-๑๗

บริษัทยูไนเต็ดคอมมูนิตี้ อินคัสตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วตุเตน คีตํ คายนุโต ราชงคณน
ปายาสี.

อุทยราชา สีหปณฺชรี วิวริตฺวา
จิตฺโต ตํ ตถา คจฺจนฺตํ ทิสฺวา
“กินฺนุ โข เอส เอวรูปํ วาตาตปํ
อคณฺเฑตฺวา หมฺจตฺตฺวจฺจ คายนุโต
คจฺจติ, ปุจฺจิสฺสามิ นนฺ”ติ จินฺเตตฺวา
ปกฺโกสหนตฺถาย เอกํ ปุริสํ ปหิณฺนิ.

เตน คนฺตฺวา “ราชา ตํ ปกฺโกสตี”ติ
วุตฺเต “ราชา มยฺหํ ก็ โหติ, นานํ
ราชานํ ชานามิ”ติ วตฺวา พลกฺกาเรน
นีโต เอกมฺหนฺตํ อฏฺฐาสี.

อถ นํ ราชา ปุจฺจนฺโต เทว
กาถา อภาสิ

๓๖. “องฺคารชาตา ปจฺวี
กุกฺกุลานฺคตา มหี
อถ คายสิ วตฺตานิ
น ตํ ตปติ อาตโป.

ร้องเพลงด้วยทำนองเป็นจังหวะอย่างหนึ่ง
ดำเนินไปทางพระลานหลวง.

อุทยราชา ทรงเปิดสีหบัญชร
ประทับยืนอยู่ ทอดพระเนตรเห็นเขาไป
อย่างนั้น จึงดำริว่า “ทำไมหนอบุรุษนี้
จึงไม่คำนึงถึงลมและแดดเห็นปานนี้
ยืนดีรำเรียงร้องเพลงพลาจเดินพลาจ,
เราจักถามเขาดู” จึงส่งบุรุษคนหนึ่งให้
ไปเรียกมา.

เมื่อบุรุษนั้นไปบอกว่า “พระราชารับสั่ง
หาท่าน” เขาก็กล่าวว่า “พระราชาเป็น
อะไรกับเรา, เราไม่รู้จักพระราชา”
จึงถูกนำตัวไปโดยพลการ ได้ยืนอยู่ ณ
ส่วนข้างหนึ่ง.

ลำดับนั้น พระราชา เมื่อจะตรัสถามเขา
จึงตรัส ๒ คาถาว่า

๓๖. “บุรุษผู้เจริญ แผ่นดินร้อน ดุจ
ถ่านเพลิง : แผ่นดินประกอบด้วย
ทรายร้อน : ดุจถ่านถ่าน เมื่อเป็น
เช่นนั้น ท่านยังยกวัตร ขับเพลงขับ
แดดไม่แผดเผาเจ้าดอกหรือ.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓๗. อุฑุธฺ ตปติ อาทิจุโจ
อโธ ตปติ วาลุกา
อถ คายสิ วตฺตานิ
น ตํ ตปติ อาตโป”ติ.

ตตถ องฺการชาตติ โภ ปุริส
อยํ ปจวี วิตฺตจิจิงฺการํ วิย อุนฺหชาตา.

กุกฺกฺลานุกตติ อาทิตฺตฉาริกสงฺขาเตน
กุกฺกฺเลน วิย อุนฺหฺวาลิกาย อนฺคตา.

วตฺตานิติ อาโยควตฺตานิ อาโรเปตฺวา
คิตํ คายสิ.

โส รณฺโณ กถํ สุตฺวา ตติยํ
คาถมาห

๓๘. “น มํ ตปติ อาตโป
อาตปฺปา ตปฺยนฺติ มํ
อตุถา หิ วิวิธา ราช
เต ตปฺนฺติ. น อาตโป”ติ.

๓๗. พระอาทิตย์ แผลดเผาเบื้องบน
ทรายร้อนเบื้องล่าง เมื่อเป็นเช่นนี้
ท่านยังยกวัตรขัณฑ์เพลิงขัณฑ์ แดดไม่
แผลดเผาเจ้าดอกหรือ”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ดูจ**
ถ่านเพลิง ความว่า บุรุษผู้เจริญ แผ่นดิน
นี้ ร้อนราวกะว่าถ่านเพลิงปราศจาก
เปลว.

คำว่า **ประกอบด้วยทรายร้อนดูจถ่าน**
ความว่า ประกอบด้วยทรายร้อน
ราวกะว่าถ่านถ่าน กล่าวคือถ่านเพลิง
อันโชติช่วง.

คำว่า **วตฺตานิ** คือ ยกวัตรคือจิ้งหะ
ขึ้นแล้วขัณฑ์เพลิงขัณฑ์.

บุรุษนั้น ฟังพระดำรัสของพระ-
ราชาแล้ว กล่าวคาถาที่ ๓ ว่า

๓๘. “แดด ย่อมไม่แผลดเผาข้าพระองค์
แต่ความร้อนคือวัตถุกาม และ
กิเลสกาม แผลดเผาข้าพระองค์อยู่
ข้าแต่พระราชา ด้วยว่าความ
ต้องการต่าง ๆ กัน ความเร่าร้อน
คือวัตถุกามและกิเลสกามเหล่านั้น

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินดัสตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ย่อมแผดเผาข้าพระองค์ได้ แดดหา
แผดเผาข้าพระองค์ไม่”.

ตตถ **อาตปฺปาติ** วตฺตูกามกิเลส-
กามา. ปุริสํ หิ เต อาตปฺนฺติ, ตสฺมา
“อาตปฺปา”ติ วุตฺตา.

วตฺตูกามและกิเลสคาม **ชื่อว่า**
ความร้อน ในคานานั้น. จริงอยู่ ความ
เราร้อนคือวตฺตูกามและกิเลสคามเหล่านั้น
เผาคนได้, เพราะฉะนั้น วตฺตูกามและ
กิเลสคามเหล่านั้น ท่านจึงเรียกว่า
“อาตปฺปะ”.

อตุถา หิ วิวิธาติ มหาราช มยฺหํ
วตฺตูกามกิเลสกาเม นิสุสาย กตฺตพฺพา
นานาภิจฺจสงฺฆาตา วิวิธา อตุถา
อตุถิ, เต มํ ตปฺนฺติ น อาตปฺโปติ.

คำว่า **ความต้องการต่าง ๆ กัน** ความว่า
ข้าแต่มหาราช ความต้องการหลายอย่าง
กล่าวคือกิจต่าง ๆ กัน ที่ข้าพระองค์
กระทำเพราะอาศัยวตฺตูกามและกิเลสคาม
ของข้าพระองค์มีอยู่, วตฺตูกามและกิเลส-
คามเหล่านั้น เผาข้าพระองค์ แดดหา
แผดเผาข้าพระองค์ไม่.

อถ นํ ราชา “โก นาม
เต อตุถโถ”ติ ปุจฺฉิ. โส อาห
“อหํ เทว ทกฺขิณทฺวาเร กปฺนิตฺติยา
สทฺธิ สํวาสํ กปฺปยิ, . สา มํ
‘ฉณกิฬํ สามิ กิฬิสฺสาม, อตุถิ
เต กิณฺจิ หตฺถเอ’ติ ปุจฺฉิ, อถ นํ
อหํ ‘มม นิธานํ อุตฺตรทฺวาเร

ที่นั่นพระราช **ตรัสถาม**เขาว่า
“ท่านมีความต้องการอะไร”. เขา
กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ
ข้าพระองค์อยู่ร่วมกับหญิงกำพร้าที่
ประตูด้านทิศทักษิณ, หญิงกำพร้า นั้น
ถามข้าพระองค์ว่า ‘จะเล่นมหรสพไหม,
ท่านมีทรัพย์อะไร ๆ อยู่ในมือบ้างไหม’,

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินดัสตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปาการนุตเร จปิตนุ'ติ อวจํ, สา
'คจฺจ ตํ อาหาร, อุโภปิ กิฬิสฺสามา'ติ
มํ ปหิณฺ, สา เม ตสฺสา กถา
หทยํ น วิชหติ, ตํ มํ อนุสฺสรนุ'ตํ
กามตโป ตปติ, อยํ เม เทว อตฺถโก'ติ.

อกฺ เอรูปี วาตาตปํ อคณฺตฺวา
กินฺเต ตุสฺสนการณํ, เยน คายนุ'โต
คจฺจสีติ.

“เทว ตํ นิธานํ อหริตฺวา ตาย
สทฺธิ อภิริมิสฺสามิ”ติ อิมินา การณฺน
ตุญฺโจะ คายามิติ.

กิ ปน เต โภ ปุริส อุตฺตรทฺวาเร
จปิตนิธานํ สตสฺสสมฺมตฺตํ อตฺถิติ.
นตฺถิ เทวาติ.

เมื่อเป็นเช่นนั้น ข้าพระองค์จึงกล่าวกับ
นางว่า ‘ทรัพย์เราฝังไว้ที่ระหว่างกำแพง
ด้านทิศอุดร’, นางจึงส่งข้าพระองค์ไป
ว่า ‘จงไปนำทรัพย์นั้นมา, เราแม่
ทั้งสองจักเล่นมหรสพกัน’, ถ้อยคำนั้น
ของนางไม่ละหทัยของข้าพระองค์, ความ
เร่าร้อนในกามแผดเผาข้าพระองค์ ซึ่ง
ระลึกถึงถ้อยคำนั้นอยู่, ข้าแต่พระองค์
ผู้สมมติเทพนี้เป็นความต้องการของ
ข้าพระองค์”.

พระราชชาตรัสถามว่า เมื่อเป็นเช่นนั้น
ท่านไม่คำนึงถึงลมและแดดขนาดนี้ ยินดี
อะไร ซึ่งเป็นเหตุให้ท่านเดินพลาง
ร้องเพลงพลาง.

เขากราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ ผู้
สมมติเทพ ข้าพระองค์ยินดีร้องเพลง
เพราะเหตุนี้ว่า ข้าพระองค์จักนำทรัพย์
นั้นมาอภิรมย์กับภรรยา”.

พระราชชาตรัสว่า ดูก่อนบุรุษผู้เจริญ
ก็ท่านมีทรัพย์ที่ฝังไว้ที่ประตูด้านทิศอุดร
เป็นจำนวนถึงแสนหรือ. บุรุษกล่าวว่า
ไม่มี พระเจ้าข้า.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชา “เตนหิ ปณฺณาสสหฺสฺसानิ, จตุตทาฬีส, ตีส, วัสติ, ทสสหฺสฺสํ, ปณฺจสฺตานิ, จตุตทาริ, ตีณิ, เทว, เอกํ สตํ, ปณฺณาสํ, จตุตทาฬีสํ, ตีสํ, ทส, ปณฺจ, จตุตทาริ, ตโย, เทว, เอโก กหาปโณ, อหฺโณ, ปาโท, จตุตทาโร มาสกา, ตโย, เทว, เอโก มาสโก”ติ ปุจฺฉิ.

สพฺพํ ปฏิกุขิปิตฺวา “อหฺมมาสโก”ติ วุตฺเต “อาม เทว เอตฺตํ มยฺหํ ธนํ, ตํ อหริตฺวา ตาย สทฺธิ อภิริมิสฺสามิติ คจฺฉามิ, ตาย ปิตฺยา เตน โสมนสฺเสน น มํ เอส วาตาตโป ตปตี”ติ อาน.

อถ นํ ราชา “โก ปุริส เอวรูปฺเป อาตเป ตตฺถ มา คมิ, อหนฺเต อหฺมมาสกํ ทสฺสามิ”ติ อาน.

เทว ตุมฺหากํ กถาย จตฺวา ตณฺจ คณฺหิสฺสามิ, อิตฺรณฺจ ธนํ

พระราชชาตรัสถามว่า “ถ้าอย่างนั้น เจ้ามีห้าหมื่น, สี่หมื่น, สามหมื่น, สองหมื่น, หนึ่งหมื่น, ห้าร้อย, สี่ร้อย, สามร้อย, สองร้อย, หนึ่งร้อย, ห้าสิบ, สี่สิบ, สามสิบ, สิบ, ห้า, สี่, สาม, สอง, กหาปณะหนึ่ง, กิ่งกหาปณะ, หนึ่งบาท, สี่มาสก, สามมาสก, สองมาสก, หนึ่งมาสกหรือ” ดังนี้.

บุรุษนั้น ปฏิเสธทั้งหมด เมื่อพระราชชาตรัสว่า “เจ้ามีกิ่งมาสกหรือ” จึงกราบทูลว่า “อย่างนั้นพระเจ้าข้า ทรัพย์ของข้าพระองค์มีประมาณเท่านั้น, ข้าพระองค์ไปด้วยคิดว่า จักนำทรัพย์นั้นมาอภिरมย์กับภรรยาฉัน, ด้วยความโสมนัส เพราะปีตินั้น ลมและแดดนี้ หาเผาข้าพระองค์ไม่”.

ครั้งนั้น พระราชาตรัสกับเขาว่า “บุรุษผู้เจริญ เจ้าอย่าได้ไปในที่นั้น ในแดดร้อนจัดขนาดนี้เลย, เราจักให้ทรัพย์กิ่งมาสกแก่เจ้า”.

เขากราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ ข้าพระองค์จักเชื่อพระดำรัสของ

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินดัสตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

น นาสเสสสามิ, มม คมนํ อหาเปตฺวา
ตมฺปิ คเสสสามิติ.

“โก ปุริโส นิวตฺต, มาสกํ เต
ทสฺสามิ, เทว มาสเกติ เอวํ
วทฺสเมตฺวา โกฏี โกฏิสตํ อปริमितํ
ธนํ ทสฺสามิ, นิวตฺตา”ติ วุตฺเตปิ
“เทว ตํ คเหตุวา อิตรมฺปิ
คณฺหิสฺสามิ”จฺเจว อาน.

ตโต เสฏฺฐิจฺฉานาทีหิ จานนฺตเรหิ
ปโลภิตอ ยาว โอปรัชชา ตเถว
วตฺวา “อุปทฺตมฺรชฺชํ เต ทสฺสามิ,
นิวตฺตา”ติ วุตฺเต สมฺปฏิจฺฉิ.

ราชา “คจฺฉนถ มม สหายสฺส เกสมสฺสุ
กาเรตฺวา นุหาเปตฺวา อลงฺกริตฺวา
อาเนถ นน”ติ อมจฺเจ อาณาเปสิ.

อมจฺจา ตถา อกํสุ.

พระองค์และรับทรัพย์นั้น, และจะไม่ให้
ทรัพย์ฉิบหาย, ข้าพระองค์จักไม่งด
การไปถือเอาทรัพย์นั้น.

บุรุษนั้น แม้เมื่อพระราชาเพิ่มขึ้นตาม
ลำดับอย่างนี้ว่า “กลับเถิดเจ้า, เราจัก
ให้ทรัพย์มาสกหนึ่ง สองมาสกแก่เจ้า
แล้วตรัสว่า เราจักให้ทรัพย์โกฏีหนึ่ง
ร้อยโกฏีหาประมาณมิได้, เจ้าจงกลับ
เถิด” ก็ยังกราบทูลว่า “ข้าแต่สมมติเทพ
ข้าพระองค์รับเอาทรัพย์นั้น แล้วจักถือ
เอาทรัพย์แม้ที่ซ่อนไว้ด้วย”.

ลำดับนั้น บุรุษนั้น อันพระราชาชักจูง
ด้วยฐานันดร มีตำแหน่งเศรษฐีเป็นต้น
จนถึงอุปราช ก็ยังกราบทูลเหมือนเดิม
เมื่อท้าวเธอตรัสว่า “จักให้ราชสมบัติ
กึ่งหนึ่งแก่เจ้า, เจ้าจงกลับเถิด” ถึงได้รับ.

พระราชา มีพระบรมราชโองการกับ
พวกอำมาตย์ว่า “พวกท่านจงไปแต่งผม
และหมวด แก่สหายของเรา ให้อาบน้ำ
ประดับแล้วนำเขามา (อีก)”.

พวกอำมาตย์ได้ทำตามรับสั่ง.

บริษัทอยู่ในเขตคอมมูนีเคชั่น อินดัสตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชา รชชั ทวีธา ภินุทิตวา ตสฺส
อุปทุมรชชั อทาสี.

พระราชาทรงแบ่งราชสมบัติออกเป็น
สองส่วนแล้วประทานราชสมบัติกึ่งหนึ่ง
แก่เขา.

“โส ปน ตํ คเหตวาปี อทุมมาสก-
เปเมน อุตฺตรปสฺสํ คโตเยวา”ติ
วทนต์.

อาจารย์บางพวกกล่าวว่า “แม้เขาจะ
รับราชสมบัตินั้นแล้ว ก็ยังไปสู้ศึกอุดร
ด้วยความเสียตายในกิงมาสก”.

โส อทุมมาสกราชา นาม อโหสิ.
เต สมคฺคา สมโมทมานา รชชั
กาเรนฺดา เอกทิวสํ อุตฺยานํ คมฺมึสุ.

เขาได้เป็นพระราชานามว่าอัทธ-
มาสก. พระราชาทั้งสองพร้อมเพรียงกัน
บันเทิงอยู่ครอบครองสมบัติ วันหนึ่ง
ได้เสด็จไปยังอุทยาน.

ตตฺถ กิพิตฺวา อุทยราชา อทุมมาสก-
รณฺโวย องฺเก สีสํ กตฺวา นิปชฺชติ.

พระเจ้าอุทัยราชา ทรงกรีธาในที่นั้น
แล้ว ทรงบรรทมเกยพระเพลาของพระ-
เจ้าอัทธมาสก.

ตสฺมึ นินฺทํ โอกุณฺเต ปรีวารมนุสฺสา
กิพานุภาวนวเสน ตตฺถ ตตฺถ อคมฺมึสุ.

เมื่อทำวธอบรรทมหลับแล้ว พวกบริวาร
ได้พากันไปเล่นในที่อื่น ๆ.

อทุมมาสกราชา “กี เม
นิจฺจกัลลํ อุปทุมรชฺเชน, อิมํ มาเรตฺวา
อหฺเวย สกฺลรชฺชํ กาเรสฺสามิ”ติ
ขคฺคํ อพฺพาหิตฺวา “ปฺหริสฺสามิ
นนฺ”ติ จินฺเตตฺวา ปุณฺ “อโย ราชฯ
มํ ทลิตฺทํ กปณฺมนุสฺสํ อตฺตนา
สมานํ กตฺวา มหนฺเต อิสฺสรียะ

พระเจ้าอัทธมาสก ทรงดำริว่า
“จะประโยชน์อะไรกับเราด้วยราชสมบัติ
กึ่งหนึ่ง ตลอดกาลเนืองนิตย์, เราจักฆ่า
พระเจ้าอุทัยราชานี้ให้ตายแล้วครองราช-
สมบัติทั้งหมด” พอเงื่อพระบรรคขึ้น
ทรงดำริว่า “เราจะประหารพระเจ้า
อุทัยราชานั้น” แล้วกลับได้สติอีกว่า

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปติภูจาเปสิ, เอวรูปุ นาม ยสทายกั
มาเรตุ มม อิฉา อุปนุนา,
อยุตุ วต เม กตनु”ติ สตี
ปฏิลภิตวา ขคค ปเวเสสิ.

อถสสุ ทุตติมปิ ตติมปิ ตถเว จิตตุ
อุปชชติ. ตโต จินุเตสิ “อิทัง จิตตุ
ปุนปุนุ อุปชชมานัง มัง ปาปกมเม
นิโยเชยยา”ติ โส อสิ ภูมิมิ ขิปิตวา
ราชานัง อุฏจาเปตวา “ขมาหิ เม
เทวา”ติ ปาเทสุ ปติ.

นनु สมม ตว มมนุตเร โทโส นตุตติ.
อตุติ มหาราช, อหัง อิทัง นาม
อกาสินุติ. เตเนหิ สมม ขมามิ เต,
อิฉนุโต ปน รชชัง กาทเรหิ, อหัง
อุปราชา หุตวา อุฏจหิสสุสามิติ.

“พระราชองค์นี้ช่วยเหลือเรา ผู้ขัดสน
คนกำพร้า ให้เสมอด้วยตน สถาปนา
เราในยศใหญ่, ความริษยาเพื่อจะฆ่า
ผู้ให้ศเห็นปานนี้ เกิดแก่เราแล้ว, เรา
ทำกรรมไม่ควรเลย” แล้วสอดพระขรรค์
ใส่ฝักไ้วตามเดิม.

ต่อมาแม่ในครั้งที่สองที่สาม พระองค์ก็
เกิดความดำริอย่างนั้นเหมือนกัน. ลำดับ
นั้น พระองค์ก็ทรงดำริว่า “จิตนี้เมื่อ
เกิดขึ้นบ่อย ๆ ก็จะมีชกนำเราไว้ใน
กรรมชั่ว” จึงทิ้งดาบลงบนพื้นดิน ปลุก
พระราชให้ตื่นบรรทม หมอบลงที่เท้า
ทูลว่า “ข้าแต่สมมติเทพ ขอพระองค์
จงงดโทษให้หม่อมฉันด้วยเถิด”.

พระเจ้าอุทัยตรัสว่า สหาย โทษระหว่าง
ท่านกับเราไม่มีมิใช่หรือ. พระเจ้าอัชฌ-
มาสกกล่าววว่า มีมหาราช, เราได้
ทำกรรมชื่อนี้แล้ว. พระเจ้าอุทัยตรัสว่า
สหาย ถ้าอย่างนั้น เราไม่เอาโทษแก่
ท่าน, แต่เมื่อท่านปรารถนาก็จงครอบ-
ครองราชสมบัติเถิด, เราจักเป็นอุปราช
บำรุงท่าน.

บริษัทอยู่ในเขตคอมมูนีเคชั่น อินดัสตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส “น เม เทว ราชเชนตโก,
 อัย หิ ตณฺหา มํ อปาเยสุ
 นิพฺพตฺตาเปสฺสตี, ตว ราชฺชํ ตวเมว
 กณฺห, อหํ ปพฺพชิสฺสามิ, ทิฏฺฐมฺเม
 กามสฺส มฺลํ, อัย หิ สงฺกปฺเปเนตฺสส^๑
 วทฺฐมติ, น ทานิ นํ อิตฺโต ปฏฺจาย
 สงฺกปฺเปสฺสามิ”ติ อุกานํ อุกาเนนฺโต
 จตฺตถํ คาทมาห

๓๙. “อทุทสํ กาม เต มฺลํ
 สงฺกปฺปา กาม ชายสิ
 น ตํ สงฺกปฺปิยิสฺสามิ
 เอวํ กาม น เหหิสี”ติ.

ตตฺถ เอวนฺติ เอวํ มม อนฺตเร.
 น เหหิสีติ น อุกฺปฺชชิสฺสตีติ.

เอวญฺจ ปน วตฺวา ปฺน กามสฺสุ
 อนฺยตฺตสฺส มหาชนสฺส ฐมฺมํ เทเสนฺโต

พระเจ้าอัทธมาสกนั้นตรัสว่า “ข้าแต่
 สมมติเทพ หม่อมฉันไม่ต้องการราช-
 สมบัติ, เพราะว่าตณฺหานี้ จะให้หม่อมฉัน
 บังเกิดในอบาย, พระองค์นั้นแหละจง
 ครอบครองราชสมบัติของพระองค์เถิด,
 หม่อมฉันจักบวช, มุสราภของกามคุณ
 หม่อมฉันเห็นแล้ว, ด้วยว่ากามคุณนี้
 ย่อมเจริญแก่ผู้ดำริอยู่, บัดนี้ จ้าเดิม
 แต่ขึ้นไป หม่อมฉันจะไม่ดำริถึงมันอีกเลย”
 จึงเปล่งอุทานตรัสคาถาที่ ๔ ว่า

๓๙. “แน่ะกาม เราได้เห็นรากของเจ้า
 แล้ว แน่ะกาม เจ้าเกิดจากความ
 ดำริ เราจักไม่ดำริถึงเจ้าอีก
 แน่ะกาม เจ้าจักไม่มีด้วยอาการ
 อย่างนี้”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เอว
 ความว่า ในภายในของเราด้วยอาการ
 อย่างนี้. คำว่า จักไม่มี คือ จักไม่
 เกิดขึ้น.

ก็พระเจ้าอัทธมาสก ครั้นตรัส
 อย่างนี้แล้ว เมื่อจะแสดงธรรมแก่มหาชน

^๑ ฉ. ม. สงฺกปฺเปน.

ปณฺจมี คาทมาห

ซึ่งหมกมุ่นในกามอีก จึงตรัสคาถาที่ ๕
ว่า

๔๐. “อปฺปาปี กามา น อลํ
พหุหิปี น ตปฺปติ
อโห พาลลปนา^๑
ปฺริวชเชถ^๒ ชคฺคโต”ติ.

๔๐. “กามทั้งหลาย แม้มีประมาณน้อย
ไม่เพียงพอ มหาชนไม่อ้อมด้วยกาม
ทั้งหลาย ถึงแม้จะมาก คนพาล
บ่นเพ้ออยู่ว่า รูปของเรา เสียง
ของเรา กุลบุตรปฏิบัติอยู่จึงจะ
สละได้”.

ตตฺถ อโหติ สํเวคทีปนํ. ชคฺคโตติ
ชคฺคนฺโต.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า อโห
เป็นคำแสดงความสังเวช. คำว่า ชคฺคโต
คือ ปฏิบัติอยู่.

อิทํ วุตฺตํ โหติ มหาราช อิมสฺส
มหาชนสฺส อปฺปกาศิ วตฺตูกาม-
กิลฺเสกามา น อลํ ปฺริยตฺตาว,
พหุหิปี จ เตหิ น ตปฺปเตว, “อโห
อิเม มม รุปา มม สทฺทา”ติ ลปนโต
พาลลปนา กามา, อิเม วิปสฺสนํ
วชฺชเมตฺวา โปธิปฺกขิยานํ ฌมฺมานํ
ภาวานานุโยคมนุยุตฺโต ชคฺคนฺโต
กุลปฺตฺโต ปฺริวชเชถ, ปฺริณฺณาปหานาภิ-
สมเยหิ อภิสเมตฺวา ปชฺเหยย.

มีคำอธิบายว่า มหาราช วัตตูกามและ
กิลเสกามเป็นของน้อย ไม่เพียงพอ คือ
เป็นของนิดหน่อย สำหรับมหาชนนี้,
ก็มหาชนไม่อ้อมอยู่นั่นเอง ด้วยวัตตูกาม
และกิลเสกามเหล่านั้นแม้มาก, การ
บ่นเพ้อของคนพาล เพราะบ่นเพ้ออยู่ว่า
“โอ รูปเหล่านี้ของเรา เสียงของเรา”
ชื่อว่ากาม, กุลบุตรเจริญวิปัสสนา
ประกอบความเพียร ในภavanaปฏิบัติ
โพธิปักขิยธรรมอยู่ ฟังละกามเหล่านี้

^๑ ก. พาลานลปนา.

^๒ ฉ. ปรีวชเชถ.

เอวํ โส มหาชนสฺส ฐมมํ
 เทเสตฺวา อุกฺขยราชานํ ราชุชํ
 ปฏิจฺฉาเปตฺวา มหาชนํ อสฺสุมุขํ
 รุทฺมานํ ปหาย หิมานุตํ ปริสิตฺวา
 ปพฺพชิตฺวา ฌานาภิณฺณํ นิพฺพตฺเตสิ.

ตสฺส ปพฺพชิตกาเล อุกฺขยราชา ตํ
 อุทานํ สกลํ กตฺวา อุทาเนนฺโต
 ฌฏฺฐิํ คาถมาห

๔๑. “อปฺปสฺส กมฺมสฺส ผลํ มเมทํ
 อุทโย อชฺฉคมา มหตฺตปตฺตํ
 สฺลทฺฐลาโก วต มาณวสฺส
 โย ปพฺพชิตํ กามราคํ ปหายา”ติ.

ตตฺถ อุทโยติ อตฺตานํ สนฺธาย
 วทติ.

มหตฺตปตฺตนฺติ มหนฺตภาวํ ปตฺตํ
 วิปฺลํ อิสฺสรียํ อชฺฉคมา.

माणวสฺสาติ สตฺตสฺส มยฺหํ สหายสฺส
 สฺลทฺฐลาโก โย กามราคํ ปหาย

เสียได้, คือพึงละให้สงบด้วยอภิสมัยคือ
 การกำหนดรู้และการละ.

พระเจ้าอัทธมาสกนั้น ครั้นแสดง
 ธรรมแก่มหาชนอย่างนี้แล้ว ให้พระเจ้า
 อุทัยรับราชสมบัติ ละมหาชนซึ่งมีหน้า
 มองไปด้วยน้ำตาร้องไห้อยู่ ไปสู่หิมวันต-
 ประเทศ บวชแล้วยังฌานและอภิญญา
 ให้บังเกิด.

ในกาลที่พระเจ้าอัทธมาสกนั้นบวชแล้ว
 พระเจ้าอุทัยเปล่งอุทานนั้น รวบรวมเข้า
 ด้วยกันทั้งหมด กล่าวคาถาที่ ๖ ว่า

๔๑. “นี่เป็นผลกรรมเล็กน้อย ของเรา
 พระเจ้าอุทัย ถึงความเป็นผู้ยิ่งใหญ่
 มาณพได้ลาภดีแล้ว ที่ละกามราคะ
 บวชเสียได้”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า อุทัย
 พระองค์ตรัสหมายถึง พระองค์เอง.

คำว่า มหตฺตปตฺตํ ความว่า ถึงความ
 เป็นใหญ่ ไพบูลย์ ถึงความมีอำนาจ.

คำว่า มาณวสฺส พระองค์ตรัสด้วย
 ความประสงค์ว่า สัตว์ใดละกามราคะ

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินดัสตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปพฺพชิตฺติ อธิปฺปาเยเนวมาห.

บวชแล้ว เป็นลามกที่สัตว์นั้น คือสหาย
ของเราได้ดีแล้ว.

อิมิสฺสา ปน คาถาย น
โกจิ อตุถํ ชานาติ. อถ นํ
เอกทิวสํ อคฺคมเหสี คาถาย อตุถํ
ปฺจุฉิ, ราชา น กเถสิ.

แต่ในคาถานี้ไม่มีใคร ๆ รู้เนื้อความ.
ต่อมาวันหนึ่ง พระอัศวมเหสีทูลถาม
ท้าวเธอถึงเนื้อความของคาถา, พระ-
ราชามีได้ตรัสบอก.

เอโก ปนสฺส คงฺคมาโล นาม
มงฺคณฺหาปิโต, โส รณฺโณ มสฺสุ
กโรนฺโต ปจฺมํ ชุรปฺริกมฺมํ กตฺวา
ปจฺฉา สณฺฑทาเสน โลมานิ คณฺหาติ.
रणฺโณ จ ชุรปฺริกมฺมกาเล สุขํ
โหติ, โลมหรณฺนกาเล ทุกฺขํ.

ก็ท้าวเธอมีช่างกลบก ฝีมือเยี่ยมคนหนึ่ง
ชื่อว่า คังคมาละ, เขาเมื่อจะทำการ
แต่งพระมัสสุให้พระราชินี กระทำ
บริการด้วยมีดโกนก่อนแล้วจึงถอน
พระโลมาด้วยแหนบภายหลัง. เวลาที่
ทำบริการด้วยมีดโกน พระราชินีทรงมี
ความสุข, เวลาที่ถอนพระโลมา ทรง
มีทุกข์.

โส ปจฺมํ ตสฺส วริ ทาทุกาโม
โหติ, ปจฺฉา สีสจฺเจทํ อากงฺขติ.

ท้าวเธอใคร่จะประทานพร แก่นายช่าง-
กลบกนั้นก่อน หวังปลงพระเกศา
ภายหลัง.

อเอกทิวสํ “ภทฺเท อมฺหากํ มงฺคณ-
กปฺปโก พาลอ”ติ เทวียา ตมตฺถํ
อาโรเจตฺวา “กิ ปน เทว กาคุ
วฏฺฐติ”ติ วุตฺเต “ปจฺมํ สณฺฑทาเสน
โลมานิ คเหตฺวา ปจฺฉา ชุรปฺริกมฺมน”ติ

ต่อมาวันหนึ่ง พระราชาตรัสบอกเนื้อ-
ความนั้นแก่พระเทวีว่า “น้องหญิง
นายช่างกลบกชื่อมังคละของเรา เป็นคน
เขลา” เมื่อพระเทวีทูลเนื้อความนั้นแล้ว
ทูลว่า “เทวะ ก็ควรจะทำอย่างไรเล่า”

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินดัสตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาห.

สา กปุปกั ปกุโกสาเปตฺวา “ตาด
อิทานิ รณฺโณ มสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ปจฺมํ โลมานิ คเหตุวา ปจฺฉา
ขุรฺปฺริกมฺมํ กเรยฺยาสี, รณฺณา เจ
‘วรี คณฺหาหี’ติ วุตฺเต ‘อณฺเณน
เม เทว อตฺถิ นตฺถิ, ตุมฺหากั
อุทานคาถาย อตฺถิ อัจฺฉิตฺวา’ติ
วเทยฺยาสี, อหนฺเต พหุ ฐนํ
ทสฺสามี”ติ อาห.

โส “สาธุ”ติ สมฺปฺยจฺฉิตฺวา มสฺสฺส-
สฺสฺสฺสฺสฺสฺส ปจฺมํ สณฺฑาสนํ คณฺหิ
“กั ภาณํ คณฺคมาล อปุพฺพนฺเต
กรณฺน”ติ รณฺณา วุตฺเต “เทว
กปุปกา นาม อกตฺปุพฺพมฺปิ กโรนฺตี”ติ
วตฺวา ปจฺมํ โลมานิ คเหตุวา
ปจฺฉา ขุรฺปฺริกมฺมํ อกาสิ.

จึงตรัสว่า “ควรจะถอนขนด้วยแหนบ
ก่อน จึงค่อยทำบริกรรมด้วยมิดโกน
ภายหลัง”.

พระเทวีให้เรียกช่างกลับกมา ตรัสว่า
“พ่อ บัดนี้ในวันแต่งพระมัสสุของพระ-
ราชาท่านควรถอนพระโลมมาก่อน แล้ว
ควรทำบริกรรมด้วยมิดโกนในภายหลัง,
ถ้าเมื่อพระราชตรัสว่า ‘เจ้าจงรับ
พรเถิด’ ก็ควรทูลว่า ‘ข้าแต่พระองค์
ผู้สมมติเทพ ข้าพระองค์ไม่มีความต้องการ
ด้วยพรอย่างอื่น, ขอพระองค์จงตรัสบอก
เนื้อความแห่งอุทานคาถาของพระองค์เถิด’
แล้วเราจักให้ทรัพย์เป็นอันมากแก่เจ้า”.

นายช่างกลับก ทูลรับพระเสาวนีย์ว่า
“ดีละ พระเจ้าข้า” ในวันแต่งพระมัสสุ
จึงหยิบแหนบก่อน เมื่อพระราชตรัสว่า
“แน่ะ คังคมาล เจ้าทำอะไรไม่เหมือน
เมื่อก่อน” จึงกราบทูลว่า “ข้าแต่
พระองค์ผู้สมมติเทพ ธรรมดาช่างกลับก
มักทำแม้สิ่งที่ไม่เคยกระทำแล้ว” จึงถอน
พระโลมมาก่อน แล้วจึงทำการบริกรรม
ด้วยมิดโกนในภายหลัง.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินคัสตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชา “วรํ ฅณฺหาหี”ติ อาห.

พระราชชาตรัสว่า “เจ้าจงรับพรเถิด”.

เทว อญฺเณน เม อตุโถ นตฺถิ,
ตุมฺหากํ อุทานคาถาย อตฺถํ กถเถถาติ.

นางข้างกลับกราบทูลว่า ข้าแต่พระ-
องค์ผู้สมมติเทพ ข้าพระองค์ไม่มีความ
ต้องการด้วยพรอย่างอื่น, ขอพระองค์
จงตรัสบอกเนื้อความแห่งอุทานคาถา
ของพระองค์เถิด.

ราชา อตฺตโน ทลิตฺทกาเล กตํ กถेतฺตุ
ลชฺชนโต “ตาท อิมินา เต วเรน
โก อตุโถ, อญฺเณ ฅณฺหาหี”ติ อาห.

พระราชาทรงละอายที่จะบอกกรรมที่
พระองค์กระทำในเวลาขัดสน จึงตรัส
ว่า “พ่อ พรนี้จะมีประโยชน์อะไรแก่เจ้า,
จงรับพรอื่นเถอะ”.

เอตํ เม เทหิ เทวาติ.

ข้างกลับทูลว่า ข้าแต่สมมติเทพ ขอ
พระองค์จงประทานพรนั้นแก่ข้าพระองค์
เถิด.

โส มุสาวาทภยเณ “สาธู”ติ
สมปฺปฏิจฺจิตฺวา กุมฺมาสปิณฺทชาตเก
วุดฺตนเยเนว สพฺพํ สํวิทหาเปตฺวา
รตนปลฺลงฺเก นิสิตฺติตฺวา “อหํ ฅงฺคมาล
ปุริมภเว อิมสฺมีเยว นคเร”ติ สพฺพํ
ปุริมกิริยํ อาจิกฺขิตฺวา “อิมินา
การณฺเนน อุปทฺฐคากํ ‘สหาโย ปน เม
ปพฺพชิตฺโต, อหํ ปมตฺโต หุตฺวา รชฺชเมว
กาเรมี”ติ อิมินา การณฺเนน อุปทฺฐคากํ

เพราะกลัวมุสาวาท ท้าวเธอจึงรับว่า
“ดีละ” แล้วให้จัดแจงพิธีทั้งหมดตามนัย
ที่กล่าวไว้ในกুমมาสปิณฑชาดกนั่นเอง
ประทับนั่งบนรัตนบัลลังก์แล้วตรัสบอก
ปฐมกรรมทั้งหมดว่า “คังคมาล เรา
เกิดในพระนครนี้ ในภพก่อน” แล้วตรัส
บอกเนื้อความแห่งอุทานคาถาว่า “เรา
กล่าวถึงคาถาเพราะเหตุนี้ เรากล่าว
ถึงคาถาเพราะเหตุนี้ว่า ‘ก็พระสหาย

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วทามิ”ติ อุทานัสสุ อตถํ กถเอสิ.

ตํ สุตฺวา กปฺปโก “อุปฺพชฺชูปฺสธ-
กมฺเมเน กิร รณฺณา อยํ สมฺปตฺติ
ลทฺธา, กุสลํ นาม กาทพฺพํ, ยนฺนุนาหํ
ปพฺพชิตฺวา อตฺตโน ปติฏฺฐํ กรเยยฺน”ติ
จินฺเตตฺวา ฅาติโกคปริวฏฺฐํ ปหาย
ราชานํ ปพฺพชฺชํ อนุชานาเปตฺวา
หิมวณฺตํ คนฺตฺวา อีสิปฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา
ติลกฺขณํ อาโรเปตฺวา วิปสฺสนํ วทฺตฺเวตฺวา
ปจฺเจกโพธิํ ปตฺวา อิทฺธิยา
นิพฺพตฺตปตฺตจิวรรโห คนฺธมาทนปพฺพเต
ปญฺจ จพฺพสฺसानิ วสิตฺวา
“พาราณสีราชานํ โอลเกสฺสามิ”ติ
อากาเสนาคนฺตฺวา มงฺคลอุยฺยาน
มงฺคลสิลาเย นิสิตฺติ.

อุยฺยานปาโล สณฺขานิตฺวา คนฺตฺวา
रणฺโณ อาโรเจสิ “เทว คงฺคมาโล
ปจฺเจกพฺพุโห หุตฺวา อากาเสนาคนฺตฺวา
มงฺคลอุยฺยาน นิสินฺโน”ติ.

ราชา ตํ สุตฺวา “ปจฺเจกพฺพุธํ
วณฺทิสฺสามิ”ติ เวเคน นิกฺขมิ.

ของเราบวชแล้ว, เรามัวประมาทครอง
ราชสมบัติอยู่”.

ช่างกลับกันได้ฟังคำนั้นแล้ว คิดว่า
“ได้ยินว่า พระราชาได้สมบัตินี้เพราะ
อุโบสถกรรมกึ่งหนึ่ง, ขึ้นชื่อว่ากุศลบุคคล
ควรทำ, ไฉนหนอ เราจะฟังบวชแล้ว
กระทำที่ฟังแก่ตน” แล้วจึงละเครื่องญาติ
และภคเษ ขออนุญาตพระราชาบวช
ไปป่าหิมพานต์บวชเป็นฤาษี ยกพระ
ไตรลักษณ์ เจริญวิปัสสนาแล้วบรรลุ
ปัจเจกโพธิ ทรงบาตรและจีวรที่บังเกิด
ขึ้นด้วยฤทธิ์ อยู่ที่ภูเขาคันธมาทน์ห้าหกปี
แล้วเหาะมาทางอากาศ ด้วยคิดว่า “จัก
เยี่ยมพระเจ้ากรุงพาราณสี” นั่งบน
มงคลศิลาในอุทยานมงคล.

คนเฝ้าสวนจำได้ จึงไปกราบทูลพระ
ราชาว่า “ข้าแต่สมมติเทพ คังคมาลเป็น
พระปัจเจกพุทธเจ้า เหาะมาทางอากาศ
นั่งอยู่ในอุทยานมงคล”.

พระราชาสดับคำนั้นแล้ว เสด็จออก
โดยเร็ว ด้วยหมายพระทัยว่า “จักไหว้
พระปัจเจกพุทธเจ้า”.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชมาตา จ ปุตฺเตน สทุธิเยว
นิกฺขมิ.

พระราชมารดาเสด็จออกพร้อมกับพระ-
ราชบุตรเหมือนกัน.

ราชา อุตฺถยานํ ปวิสิตฺวา ตํ วนทิตฺวา
เอกมนฺตํ นิสิตฺถิ สทุธิ ปริสาย.

พระราชเสด็จเข้าไปยังอุทยาน ใหญ่
พระปัจเจกพุทธเจ้านั้นแล้ว ประทับนั่ง
ณ ส่วนข้างหนึ่งพร้อมกับบริษัท.

โส รณฺณา สทุธิ ปฏิสนฺถารํ
กโรนฺโต “กิ พุรหมฺทตฺต อปฺปมตฺโตสิ,
ธมฺเมเน รชฺชํ กาวเรสิ ทานาทินิ
ปุณฺณานิ กโรสี”ติ ราชา นํ
กุลนาเมเน อาลปิตฺวา ปฏิสนฺถารํ
กโรติ.

พระปัจเจกพุทธเจ้า เมื่อจะทำปฏิสนธิ
กับพระราชินี จึงทักพระราชินีโดยชื่อ
ทางราชวงศ์ว่า “พรมทัต พระองค์
ไม่ประมาทอยู่หรือ, พระองค์ครองราช-
สมบัติโดยธรรม ทรงกระทำบุญมีทาน
เป็นต้นอยู่หรือ”.

ตํ สุตฺวา รณฺโณ มาตา “อยํ
หีนชจฺโจ มลฺมชฺชโก นหาปิตฺตฺโต
อตฺตานิ น ชานาติ, มม ปุตฺตํ
ปจฺวิสุสฺสรํ ชาตฺติชฺชตฺติยํ พุรหมฺทตฺตาติ
นาเมเนาลปตี”ติ กุชฺฌิตฺวา สตฺตมํ
คาถมาห

พระราชมารดาฟังคำนั้นแล้ว โกรธว่า
“พระปัจเจกพุทธเจ้านี้ มีชาติเลว ลามก
เป็นบุตรช่างกัลบก ย่อมไม่รู้จัก(ประมาณ)
ตน, เรียกบุตรของเรา ซึ่งเป็นกษัตริย์
โดยชาติ เป็นใหญ่ในแผ่นดิน โดยชื่อว่า
พรมทัต” กล่าวคาถาที่ ๗ ว่า

๔๒. “ตปฺสา ปชฺชนฺติ ปาปกมฺมํ
ตปฺสา นฺหาปิตฺกมฺภการภาวํ
ตปฺสา อภิภุจฺย กงฺคมาล
นาเมเนาลปสิชฺช พุรหมฺทตฺตนํ”ติ.

๔๒. “สัตว์ทั้งหลาย ย่อมละบาปกรรม
เสียได้ด้วยตบะ (แต่) ด้วยตบะ (นั้น)
สัตว์ทั้งหลาย จะละความเป็นนาย-
ช่างกัลบก และนายช่างหม้อได้หรือ
คังคมาล วันนี้ ท่านใช้ตบะข่มขี่

บริษัทอยู่ในเค็ดคอมมุนิเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เรียกบุตรของเรา โดยชื่อว่า
พรหมทัต”.

ตสฺสตุเถ อิมํ ดาว สตุตา
ตปสา อตุตนา กเตน ตโปคฺเณน
ปาปกมมํ ชนฺหติ, กิ ปเนเต ตปสา
นุหาปิตกฺมุภการภาวมุปี ชนฺหติ, ยํ
ตุวํ คงฺคมาล อตุตโน ตปสา
อภิกุญฺย มม ปุตุตํ พฺรหฺมทัต-
นาเมนาลปสิ, ปฏฺฐิรูปํ น เต เอตนฺหติ.

ราชา มาตรํ วาเรตุวา
ปจฺเจกพุทฺธสฺส กุณํ ปกาเสนฺหโต
อฏฺฐมํ คาถมาห

๔๓. “สนฺหิฏฺฐิกิเมว อมฺม ปสฺสถ
ชนฺหติโสฺรจฺจสฺส โย วิปาโก
โส สพุพฺพนสฺส วนฺหิโต อหุ
ตํ วนฺทาม สฺราชิกา สมจฺจา”ติ.

ตตุถ ชนฺหติโสฺรจฺจสฺสชาติ อธิวา-
สนกฺชนฺหิตฺยา จ โสฺรจฺจสฺส จ. ตํ
วณฺทามาติ อิทานิ ตํ มยํ สฺราชิกา

เนื้อความแห่งคาถานั้นว่า สัตว์
เหล่านี้ ย่อมละบาปกรรมด้วยคุณคือตบะ
ที่ตนกระทำไว้ด้วยตบะ, แต่สัตว์เหล่านั้น
จะละความเป็นช่างกลับกและช่างหม้อ
ด้วยตบะได้ด้วยหรือ, คังคมาล ท่านใด
ใช้ตบะของตนข่มขี้เรียกบุตรของเรา โดย
ชื่อว่าพรหมทัต, ข้อนั้น ไม่เป็นการ
สมควรแก่ท่านเลย.

พระราช ตรีสห้ามพระมารดา
เมื่อจะประกาศคุณของพระปัจเจกพุทธเจ้า
ตรีสคาถาที่ ๘ ว่า

๔๓. “ข้าแต่แม่ แม่จงดูผลแห่งขันติและ
โสรัจจะ ซึ่งเป็นปัจจุบันทีเดียว
พระปัจเจกพุทธเจ้านั้น อันชน
ทั้งปวงไหว้แล้ว พวกเราพร้อมทั้ง
พระราชและอำมาตย์ พวกกัน
กราบไหว้พระปัจเจกพุทธเจ้านั้น”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ขันติ
และโสรัจจะ ความว่า แห่งความอดทน
คือความอดกลั้น และแห่งความสงบ-

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมจจา สพฺเพว วนฺทาม, ปสฺสถ
อมฺม ขนฺติโสฺรจฺจํ วิปาทนฺติ.

เสียงม. คำว่า พวกเราไหว้พระปัจเจก-
พุทธเจ้านั้น ความว่า บัดนี้พวกเรา
พร้อมทั้งพระราชา และอำมาตย์ทั้งหมด
กราบไหว้พระปัจเจกพุทธเจ้านั้น, เสด็จ
แม่ ขอแม่จงดูผลแห่งขันติและโสรัจจะ
เกิด.

รณฺญา มาตริ วาริตาย
เสสมหาชโน อฏฺฐหิตฺวา “อยุตฺตํ
วต เทว เอวรูปสฺส หีนชจฺจสฺส
ตุมฺहे นามเณาลปนฺน”ติ อาห.

เมื่อพระราชาตรัสห้ามพระมารดา
อย่างนี้แล้ว มหาชนที่เหลือต่างพากัน
ลุกขึ้น กล่าวว่า “ข้าแต่สมมติเทพ
การที่คนชาติต่ำเห็นปานนี้ ร้องเรียก
พระองค์โดยชื่อ ไม่ควรเลย”.

ราชา มหาชนมุปี ปฏิพาหิตฺวา
ตสฺส คุณฺโณ กเถตุํ โอสานคาถมาห

พระราชาตรัสห้ามมหาชน เพื่อจะตรัส
คุณของพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น จึงตรัส
คาถาสุดท้ายว่า

๔๔. “มา กิณฺจิจิ อวจฺจตุถ คงฺคมาลํ
มุณินฺนํ โมนปถะสฺสุ สิคุขมานํ
เอโส หิ อตริ อณฺณวํ
ยํ ตริตฺวา วิจฺรณฺติ วีตโสกา”ติ.

๔๔. “พวกท่านอย่าได้กล่าวอะไร ๆ กะ
คังคมาลปัจเจกมุณี ผู้ศึกษาอยู่
ในคลองแห่งโมเนยปฏิบัติ ด้วยว่า
พระปัจเจกพุทธเจ้านั้น ได้ข้าม
ห้วงน้ำ ที่พระอริยะทั้งหลาย ข้าม
ไปแล้ว ไม่มีความเศร้าโศก
เทียวไป”.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ มุณินนุติ อคาริกานาคา-
 ริกเสชาเสขปัจเจกมุณีสุ ปัจเจกมุณี.
 โมนปถสฺส ลิกขมานนุติ ปุพฺพภาค-
 ปฏิปทาย โโพธิปักขิยธมฺมสงฺขาเตสฺส
 โมนปถสฺส ลิกขมานัน. อณฺณวณฺติ
 สํสารมहाสมุทฺทํ.

เอวํ วตฺวา ราชานํ ปัจเจกพุทฺธ
 วณฺทิตฺวานํ “ภนฺเต มยฺหํ มาตุ
 ขมถา”ติ อาน.

ขมามี มหาราชานํ. ราชนปริสาปี นํ
 ขมาเปสิ. ราชานํ อตฺตานํ นิสฺสาย
 วสนตฺถาย นํ ปฏินฺณํ ยาจิ.
 ปัจเจกพุทฺธโร ปน ปฏินฺณํ อทตฺวา
 สราชิกาย ปริสายนํ ปสฺสนนฺติยานํ
 อากาเส จตฺวานํ รณฺโณ โอวาทํ
 ทตฺวานํ คณฺธมาทนนฺเมว คโต.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า มุณินัน
 ความว่า พระปัจเจกมุณี ในบรรดา
 คฤหัสถ์ บรรพชิต พระเสขะ พระอเสขะ
 และปัจเจกมุณีทั้งหลาย. คำว่า โมนปถสฺส
 ลิกขมานัน คือ ศึกษาอยู่ในคลองแห่ง
 โมนเอยปฏิบัติ กล่าวคือโพธิปักขิยธรรม
 อันเป็นปฏิบัติส่วนเบื้องต้น. คำว่า
 ห้วงน้ำ ได้แก่ มหาสมุทรคือสงสาร.

พระราชารัตนตรัสอย่างนี้แล้ว ให้อ
 พระปัจเจกพุทธเจ้า ตรัสว่า “ท่าน
 ผู้เจริญ ขอท่านจงอดโทษแก่พระราช-
 มารดาเถิด”.

พระปัจเจกพุทธเจ้ากล่าวว่า อาตมา
 จงดโทษให้มหาบพิตร. แม้ราชบริษัทก็ให้
 พระปัจเจกพุทธเจ้างดโทษ. พระราชา
 ทรงขอปฏิญญาแก่พระปัจเจกพุทธเจ้านั้น
 เพื่ออาศัยพระองค์อยู่. แต่พระปัจเจก-
 พุทธเจ้า ไม่ให้ปฏิญญา เมื่อบริษัท
 พร้อมทั้งพระราชาเห็นอยู่นั่นเอง ดำรงอยู่
 ในอากาศ ถวายโอวาทแก่พระราชา
 กลับไปสู่ภูเขาคันธมาทน์ตามเดิม.

บริษัทอยู่ในเต็ดคอมมุณีเข้าน อินคัสตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ
 อหริตฺวา “เอวํ อุปาสกา
 อุโปสถวาโส นาม วสิตพฺพยฺตุตโก”ติ
 วตฺวา ชาตกํ สโมธานฺสิ “ตทา
 ปจฺเจกพฺพุโธ ปรีนิจฺพายี, อคฺคฺคมาสก-
 ราชา อานนฺโท อโหสิ, รณฺโณ
 มาตา มหามาया, อคฺคฺคเหสี
 ราหุลมาตา, อุทฺยราชา ปน อหเมวา”ติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ-
 ธรรมเทศนານี้มาแล้ว ตรัสว่า “อุปาสก
 ทั้งหลาย ขึ้นชื่อว่า การอยู่จำอุโปสถควร
 ที่จะอยู่ด้วยประการฉะนี้” ดังนี้แล้ว ทรง
 ประชุมชาดกว่า “พระปัจเจกพุทธเจ้า
 ในกาลนั้นปรีนิพพานแล้ว, พระเจ้า
 อัครคัมภีร์ได้เป็นอานนท์, พระราช-
 มารดาได้เป็นพระนางมหามาया, พระ
 อัครคัมภีร์ได้เป็นมารดารahul, ส่วน
 อุทฺยราชาได้เป็นเรตถาคตแล”.

คังคมาลชาดกวรรณนา ปญจมา.

พรรณนาคังคมาลชาดกที่ ๕ จบ.

๖. เจตียรราชชาตก (๔๒๒)

๔๕. “ธมฺโม หเว หโต หนฺติ
นาหโต หนฺติ กิณฺจินฺ
ตสฺมา หิ ธมฺมํ น หน
มา ตํ ธมฺโม หโต หนิ.

๔๖. อลิกํ ภาสมานสฺส
อปกุกมนฺติ เทวตา
ปฺตีกณฺจ มุขํ วาติ
สกกฺขจํ จ ฐสฺติ
โย ชานํ ปุจฺฉิตฺโต ปณฺหํ
อณฺณตา นํ วิทยากร.

๔๗. สเจ หิ สจฺจํ ภณฺสิ
โหหิ ราช ยถา ปุเร
มุสา เจ ภาสเส ราช
ภุมิยํ ติฏฺจ เจตีย.

๔๘. อกาเล วสฺสตี ตสฺส
กาเล ตสฺส น วสฺสตี

๖. เจตียรราชชาตก (๔๒๒)

๔๕. “ผู้ใดทำลายธรรม ธรรมย่อม
ทำลายผู้นั้น ผู้ใดไม่ทำลายธรรม
ธรรมจะไม่ทำลายผู้นั้นเลย เพราะ
ฉะนั้นแหละ จึงไม่ควรทำลาย
ธรรม อย่าให้ธรรมที่ถูกทำลาย
มาทำลายพระองค์เลย.

๔๖. เมื่อพระองค์ ตรัสคำที่ไม่จริง
เทวดาจะหนีไปเสีย พระโอรสจะมี
กลิ่นเหม็นพุ่งออก ผู้ที่รู้อยู่ถูกถาม
ถ้าแกล้งแก้ปัญหานั้น เป็นอย่างอื่น
จะหลุดจากฐานะเดิมของตน.

๔๗. มหาบพิตร ก็ถ้าพระองค์ตรัส
ความจริงแล้ว ขอให้พระองค์ทรง
เป็นเหมือนเดิม ข้าแต่พระราชา
พระนามว่า เจตียะ ถ้าพระองค์
ตรัสความเท็จแล้ว ขอให้พระองค์
อยู่ที่พื้นดิน.

๔๘. ในแวนแคว้นของพระราชาผู้รู้
อยู่ถูกถาม แกล้งแก้ปัญหานั้นเป็น

โย ชานํ ปุจฺฉิตฺโต ปณฺหํ
อณฺณถา นํ วิทยากร.

อย่างอื่น ฝนจะตกในกาลที่ไม่
สมควรตก แต่ในกาลที่สมควรตก
กลับไม่ตก.

๔๙. สเจ หิ สจฺจํ ภณฺสิ
โหหิ ราช ยถา ปุเร
มุสา เจ ภาสเส ราช
ภุมิ ปวิส เจตีย.

๔๙. มหาบพิตร ก็ถ้าพระองค์ ตรัส
ความจริง ขอให้พระองค์ทรง
เป็นเหมือนเดิม ข้าแต่พระราชา
พระนามว่า เจตียะ หากพระองค์
ตรัสความเท็จ ขอให้พระองค์ถูก
แผ่นดินสูบ.

๕๐. ชิวหา ตสฺส ทฺวิธา โหติ
อรุคฺสเสว ทิสฺมปฺติ
โย ชานํ ปุจฺฉิตฺโต ปณฺหํ
อณฺณถา นํ วิทยากร.

๕๐. ข้าแต่พระองค์ ผู้เป็นใหญ่ในทิศ
ผู้ที่รู้อยู่ถูกถาม แกล้งแก้ปัญหา
นั้นเป็นอย่างอื่น ลิ้นของเขาจะมี
๒ แฉกเหมือนลิ้นงู.

๕๑. สเจ หิ สจฺจํ ภณฺสิ
โหหิ ราช ยถา ปุเร
มุสา เจ ภาสเส ราช
ภียโย ปวิส เจตีย.

๕๑. มหาบพิตร ก็ถ้าพระองค์ตรัส
ความจริง ขอให้พระองค์ทรงเป็น
เหมือนเดิมข้าแต่พระราชาพระนาม
ว่า เจตียะ หากพระองค์ตรัส
ความเท็จ ขอให้พระองค์ถูกแผ่นดิน
สูบยิ่งขึ้น.

๕๒. ชิวหา ตสฺส น ภวติ
มจฺฉฺสเสว ทิสฺมปฺติ

๕๒. ข้าแต่พระราชา ผู้เป็นใหญ่ในทิศ
ผู้ที่รู้อยู่ ถูกถามปัญหาแล้ว แกล้ง

- โย ชานํ ปุจฺฉิตฺโต ปณฺหํ
อณฺณถา นํ วิทยาการ.
๕๓. สเจ หิ สจฺจํ ภณฺสี
โหหิ ราช ยถา ปุเร
มุสา เจ ภาสเส ราช
ภียโย ปวิส เจตฺย.
๕๔. ติโยว ตสฺส ชายนฺติ
น ปุมา ชายเร กุเล
โย ชานํ ปุจฺฉิตฺโต ปณฺหํ
อณฺณถา นํ วิทยาการ.
๕๕. สเจ หิ สจฺจํ ภณฺสี
โหหิ ราช ยถา ปุเร
มุสา เจ ภาสเส ราช
ภียโย ปวิส เจตฺย.
๕๖. ปุตุตา ตสฺส น ภวานฺติ
ปกฺกมฺนฺติ ทิสฺสทิสํ
โย ชานํ ปุจฺฉิตฺโต ปณฺหํ
อณฺณถา นํ วิทยาการ.
- แก้ปัญหานั้น เป็นอย่างอื่นเสีย
เขาจะไม่มีลิ้นเช่นเดียวกับปลา.
๕๓. มหาบพิตร ก็ถ้าพระองค์ตรัส
ความจริง ขอให้พระองค์ทรง
เป็นเหมือนเดิม ข้าแต่พระราชา
พระนามว่า เจตียะ หากพระองค์
ตรัสความเท็จ ขอให้พระองค์ถูก
แผ่นดินสูบยิ่งขึ้น.
๕๔. ผู้ที่รู้อยู่ถูกถาม ถ้าแกลังแก้ปัญหานั้น
เป็นอย่างอื่น จะมีแต่ลูกผู้หญิง
เท่านั้นมาเกิด จะไม่มีลูกผู้ชาย
มาเกิดในตระกูล.
๕๕. มหาบพิตร ก็ถ้าพระองค์ตรัส
ความจริง ขอให้พระองค์ทรงเป็น
เหมือนเดิม ข้าแต่พระราชา
พระนามว่า เจตียะ หากพระองค์
ตรัสความเท็จ ขอให้พระองค์
ถูกแผ่นดินสูบยิ่งขึ้น.
๕๖. ผู้ที่รู้อยู่ถูกถาม ถ้าแกลังแก้ปัญหานั้น
เป็นอย่างอื่น เขาจะไม่มีลูกชาย
(คอยอูปการะ) จะหลบหนีไปสู่ทิศ
น้อยใหญ่เสียหมด.

บริษัทยูไนเต็ลคอมมูนีเคชั่น อินคัสตรี จำกัด
สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕๗. สเจ หิ สจฺจํ ภาณสิ
โหหิ ราช ยถา ปุเร
มุสา เจ ภาสเส ราช
ภียโย ปวิส เจตีย.

๕๘. ส ราชา อีสินา สตุโต
อนุตลิกฺขจโร ปุเร
ปาเวกฺขิ ปจวี เปจฺโจ
หีนตุโต อตุตปริยายํ.

๕๙. ตสฺมา หิ ฉนฺทาคมนํ
นปฺปสฺสนฺติ ปณฺทิตา
อทุจฺจิตฺโต ภาเสยฺย
คิริ สจฺจูปสณฺหิตนฺ”ติ.

เจตียรราชชาดกั ฦจฺ.

๕๗. มหาบพิตร ก็ถ้าพระองค์ตรัส
ความจริง ขอให้พระองค์ทรงเป็น
เหมือนเดิม ข้าแต่พระราชาทรง
พระนามว่า เจตียะ หากพระองค์
ตรัสความเท็จ ขอให้พระองค์ถูก
แผ่นดินสูบยิ่งขึ้น.

๕๘. พระราชานั้นเดินเที่ยวไปในท้องฟ้า
ได้ ถูกฤๅษีสาป ถึงคราวเสื่อม
ของพระองค์ก็หมดตัว สวรรคตแล้ว
ก็ต้องถูกแผ่นดินสูบ.

๕๙. เพราะฉะนั้นแหละบัณฑิตทั้งหลาย
จึงไม่สรรเสริญฉันทาคติ มีจิตไม่
คิดร้าย ควรพูดวาจาที่ประกอบด้วย
ความสัจจริง”.

เจตียรราชชาดก ที่ ๖.

๖. เจตียรราชชาตกัณณนา

(๔๒๒)

ธมฺโม หเว หโต หนฺตฺติ อิทํ
สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต เทวทตฺตสฺส
ปจฺวิปฺปเวสณํ อารพฺภ กเถสิ.

ตสมฺมึ หิ ทิวเส ภิกฺขุ
ธมฺมสภายํ กถํ สมฺมุจฺจาเปสุํ “อาวุโส
เทวทตฺโต มุสวาทํ กตฺวา ปจฺวี
ปวิฏฺโจะ อวีจิปฺรายโน ชาโต”ติ.
สตฺถา อากนฺตฺวา “กาย หนฺตฺถ
ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสิหนฺนา”ติ
ปฺจุจฺจิตฺวา “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต
“น ภิกฺขเว อิทาเนว ปุพฺเพปิ
เทวทตฺโต มุสวาทํ กตฺวา ปจฺวี
ปวิฏฺโจะเยวา”ติ วตฺวา อตีตํ อหริ.

อตีเต ปจฺมกปฺเป มหาสมฺมโต
นาม ราชา อสงฺเขยฺยาโย อโหสิ.

๖. พรรณนาเจตียรราชชาดก

(๔๒๒)

พระศาสดา ประทับอยู่ ณ พระ
เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภถึงการ
ที่พระเทวทัตถูกแผ่นดินสูบ จึงตรัสพระ
ธรรมเทศานี้ว่า **ผู้ใดทำลายธรรม
ธรรมย่อมทำลายผู้นั้น** ดังนี้เป็นต้น.

เรื่องราวโดยพิสดารมีว่า ในวันนั้น
ภิกษุทั้งหลายสนทนากันในธรรมสภาว่า
“ท่านทั้งหลาย พระเทวทัตกระทำ
มุสวาท จึงถูกแผ่นดินสูบแล้วไปเกิด
ในอเวจี”. พระศาสดาเสด็จมาตรัสถาม
ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เวลานี้พวกเธอ
นั่งสนทนากันถึงเรื่องอะไร” เมื่อภิกษุ
ทั้งหลายกราบทูลว่า “ด้วยเรื่องชื่อนี้”
จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ไม่ใช่แต่
ชาตินี้เท่านั้น แม้แต่ชาติก่อน พระเทวทัต
ก็พุดบดแล้วถูกแผ่นดินสูบเหมือนกัน”
แล้วทรงนำอดีตนิทานมา (ตรัสว่า).

ในอดีตกาล ครั้งปฐมกัป มี
พระราชา พระนามว่ามหาสัมมตะ มี

^๑ น. เจตียราชชาตกัณณนา.

ตสฺส ปุตุโต โรโซ นาม, โรชสฺส
 ปุตุโต วรโรโซ นาม, ตสฺส ปุตุโต
 กลฺยาณเณ นาม, กลฺยาณสฺส ปุตุโต
 วรกลฺยาณเณ นาม, วรกลฺยาณสฺส
 ปุตุโต อุโปสโก นาม, อุโปสทสฺส
 ปุตุโต วรอุโปสโก นาม, วรอุโปสทสฺส
 ปุตุโต มนุชชตา นาม, มนุชชตสฺส
 ปุตุโต วรมนุชชตา นาม, วรมนุชชตสฺส
 ปุตุโต วโร นาม, วรสฺส ปุตุโต
 อุปวโร นาม อโหสิ, อุปริจโรติปิ
 ตสฺเสว นามิ.

พระชนมายุหนึ่งอสงไขย. พระราชโอรส
 ของพระองค์ ชื่อโรชะ, พระโอรสของ
 พระเจ้าโรชะ ชื่อวรโรชะ, พระโอรส
 ของพระเจ้าวรโรชะ ชื่อกัลยาณะ,
 พระโอรสของพระเจ้ากัลยาณะ ชื่อ
 วรกัลยาณะ, พระโอรสของพระเจ้า
 วรกัลยาณะ ชื่ออุโปสทะ, พระโอรส
 ของพระเจ้าอุโปสทะ ชื่อวรอุโปสทะ,
 พระโอรสของพระเจ้าวรอุโปสทะ ชื่อ
 มนุชชต, พระโอรสของเจ้ามนุชชต
 ชื่อวรมนุชชต, พระโอรสของพระเจ้า
 วรมนุชชต ชื่อวระ, พระโอรสของ
 พระเจ้าวระ ชื่ออุปวระ, พระนามของ
 พระองค์ว่า อุปริจระ ก็มี.

โส เจติยภูเจ โสตุถียนนเร รชฺช
 กาวเรสิ, จตุหิ ราชิตุหิ สมนุชชคโต
 อโหสิ อุปริจโร โหติ อากาสคามิ,
 จตฺตารอ นั เทวปุตุตา จตุสฺสปี
 ทิสาสฺส ขคฺคหตุตา รกฺขนฺติ กายโต
 จนุทนคฺนฺโธ วายติ มุขโต อุปฺปลคฺนฺโธ
 ตสฺส กปิโล นาม พุราหมเณ
 ปุโรหิตอ อโหสิ, กปิลพุราหมณสฺส
 ปน กนิฏฺโจ โกรกฺลมุพโก นาม

พระเจ้าอุปวระนั้น เสวยราชสมบัติอยู่ที่
 โสตุถียนนคร แคว้นเจติยะ, ทรงประกอบ
 ด้วยราชฤทธิ์ ๔ ประการ ทรงเที่ยว
 ไปเบื่องบน เหาะเห็นเดินอากาศได้,
 เทพบุตร ๔ องค์ มือถือพระขรรค์
 คอยรักษาทั้ง ๔ ทิศ กลิ่นจันทน์ฟุ้ง
 ออกจากพระกาย กลิ่นดอกบัวฟุ้งออก
 จากพระโอษฐ์ พราหมณ์ชื่อกปิลได้เป็น
 ปุโรหิตของพระองค์, แต่น้องของพราหมณ์

**บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา**

อรชรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๔-๑๕

รณฺฎา สทฺฐี เอกาจริยกุลฺล อุกฺคหิตสิปฺโป
 พาลสหาโย. โส ตสฺส กุมารกาเลเยว
 “อหํ รชฺชํ ปตฺวา ตฺยหํ
 ปุโรหิตฏฺฐานํ ทสฺสามิ”ติ ปฏิชานี.
 โส รชฺชํ ปตฺวา ปิตุ ปุโรหิตํ
 กบิลพฺรหฺมณํ ปุโรหิตฏฺฐานโต จาเวตฺตุ
 นาสกฺขิ. ปุโรหิตเ ปน อตฺตโน
 อฺปฏฺฐานํ อากจฺจนฺเต ตสฺมี การเวน
 อปจิตาการํ ทสฺเสสิ. พฺรหฺมโณ ตํ
 สลฺลภฺเขตฺวา “รชฺชํ นาม สมวเยหิ
 สทฺฐี สฺปริหารํ โหติ, อหํ ราชานํ
 อาปฺจุจิตฺวา ปพฺพชิสฺสามิ”ติ จินฺนฺเตตฺวา
 “เทว อหํ มหฺลลโก, เคเห กุมารो
 อตฺถิ, ตํ ปุโรหิตํ กโรหิ, อหํ
 ปพฺพชิสฺสามิ”ติ ราชานํ อนุชานาเปตฺวา
 ปฺตฺตํ ปุโรหิตฏฺฐานเ จปาเปตฺวา
 ราชยฺยานํ ปริสิตฺวา อีสิปพฺพชฺชํ
 ปพฺพชิตฺวา ฌานาภิญญา นิพฺพตฺเตตฺวา
 ปฺตฺตํ อฺปนฺนิสฺสาย ตตฺถเวว วาสํ
 กปเปสิ.

กบิลชื่อโกกรกมลัมพกะ เป็นพระสหายเกาะ
 ได้เรียนศิลปศาสตร์ในสำนักของอาจารย์
 คนเดียวกันกับพระราชา. พระราชานั้น
 เมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์อยู่นั้นเองได้
 ปฏิญาณ (ให้คำมั่น) ไว้ว่า “ฉันได้
 ราชสมบัติแล้ว จะให้ตำแหน่งปุโรหิต
 แก่เธอ”. พระราชกุมารนั้น ครั้นได้
 ราชสมบัติแล้ว ไม่อาจที่จะปลดกบิล-
 พราหมณ์ปุโรหิตของพระราชบิดาออก
 จากตำแหน่งปุโรหิตได้. อนึ่ง เมื่อ
 ปุโรหิตมาอยู่ที่เฝ้าของพระองค์ พระองค์
 ก็ทรงแสดงอาการยำเกรงด้วยความ
 เคารพในพราหมณ์นั้น. พราหมณ์สังเกต
 พระอาการนั้นแล้วก็คิดว่า “ความจริง
 ราชสมบัตีย่อมจะบริหารโดยสะดวกหาก
 ร่วมกับคนที่มีวัยเสมอกัน, เราควรทูลลา
 พระราชาไปบวช” จึงกราบทูลว่า “ทเว
 ข้าพระพุทธเจ้าแก่แล้ว, แต่ในเรือนของ
 ข้าพระพุทธเจ้ายังมีบุตรอยู่, ขอได้โปรด
 แต่งตั้งบุตรข้าพระพุทธเจ้านั้น ให้เป็น
 ปุโรหิตด้วยเถิด, ข้าพระพุทธเจ้าจะบวช”
 ครั้นได้รับพระบรมราชานุญาตแล้ว จึง
 ให้พระราชาทรงแต่งตั้งบุตร (ของตน)
 ในตำแหน่งปุโรหิต แล้วเข้าไปยังพระ-

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วรรณคดีจาก มหัทธโนบาย ป-ท.๑๔-๑๕

โกรกลมพโก “อัย ปพพชนโตปิ
 มยหิ จานนุตรัง น ทาเปสี”ติ
 ภาตริ อาฆาตัง พนุธิตวา เอกทิวสั
 สุขกถาย นิสินฺนสมเย - รณฺฎา
 “โกรกลมพก ตวั ปุโรหิตฎุจันนัง น
 กโรสี”ติ วุตุเต “อาม เทว น
 กโรมิ, ภาตา เม กโรตี”ติ อาห.
 นนุ เต ภาตา ปพพชิตติ. อาม
 ปพพชิต, จานนุตรัง ปน ปุตุตสส
 ทาเปสีติ. เตนหิ ตวั กโรหิตติ. เทว
 ปเวณียา อาคตจันนุตรา ภาตริ
 อปเนตฺวา น สกุกา มยา กาทุนฺติ.
 เอวิ สนฺเต อหิ ตัง มหุลลกัง ภาตฺรณฺเต
 กนิฏฺจัน กสิสฺสามีติ. กถัง เทวาติ.
 มุสวาทัง กตฺวาติ. กิ เทว น
 ชานาถ, ยทา มม ภาตา มหนฺเตน
 อพฺฤตฺตมฺเมเน สมนฺนาคโต วิชฺชาธโร,
 โส อฏฺเฐน ตุมฺเห วณฺเญสฺสติ,
 จตฺตาโร เทวปุตุเต อนฺตรหิตเต วิย
 กสิสฺสติ, กายโต จ มุขโต จ สุกนฺธ

ราชอุทยาน บวชเป็นฤๅษีทำฌานและ
 อภิญญาให้เกิดขึ้นได้แล้วยังอาศัยบุตร
 อยู่ในพระราชอุทยานนั่นเอง.

โกรกลัมพกะจึงผูกอาฆาตในพี่ชายว่า
 “เจ้านี้แม้จะบวชก็ไม่ให้ตำแหน่งแก่เรา”
 วันหนึ่งเมื่อพระราชตราสถามในเวลาที
 ประทับนั่ง รับสั่งอย่างสำราญพระราช-
 หฤทัยว่า “โกรกลัมพกะ ท่านไม่ทำ
 ตำแหน่งปุโรหิตดอกหรือ” จึงกราบทูล
 ว่า “พะยะค่ะ ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้า
 ไม่ได้ทำ, พี่ชายของข้าพระพุทธเจ้าทำ”.
 พระราชาตรัสว่า พี่ชายของท่านไป
 บวชแล้วมิใช่หรือ. โกรกลัมพกะกราบทูล
 ว่า พะยะค่ะ บวชแล้ว, แต่เขาให้
 พระองค์พระราชทานตำแหน่งแก่บุตร.
 พระราชาตรัสว่า ถ้าเช่นนั้น ท่านก็
 ทำเสียซิ. โกรกลัมพกะกราบทูลว่า
 ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้าไม่อาจจะถอด
 พี่ชายออกจากตำแหน่งที่มีมา ตาม
 ประเพณีแล้วทำเสียเองได้. พระราชา
 ตรัสว่า เมื่อเป็นเช่นนั้น จันจะทำให้
 ท่านเป็นคนแก่ แล้วทำพี่ชายของท่าน
 ให้เป็นน้องชาย. โกรกลัมพกะกราบทูล

**บริษัทยูไนเท็ดคอมมูนิตี้ อินค์สทรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา**

ทุกุณฐ์ วย กริสฺสติ, ตุมฺเห อากาสา
โอมิตาเรตฺวา ภูมียํ จิตฺเต วย กริสฺสติ,
ตุมฺเห ปจฺวี ปวิสฺนฺตา วย ภวิสฺสณ,
ตทา ตุมฺหากํ กถาย ปติฏฺฐาตุ
นาสกุขิสฺสธาติ. ตฺวํ เอวํ สณฺณํ มา
กริ, อหํ กาคฺตุํ สกุขิสฺสามีติ. กทา
กริสฺสณ เทวาติ. อิตฺโต สตฺตเม ทิวเสติ.

ว่า ขอเดชะ จะทำอย่างไร พระราชา
ตรัสว่า ก็พูดเท็จเข้าซี. โกรกสัมพะกะ
กราบทูลว่า ขอเดชะ พระองค์ไม่ทรง
ทราบดอกหรือ, เวลาใดพี่ชายของข้า
พระพุทฺธเจ้าทรงวิชา (ร้ายเวทมนตร์)
ประกอบด้วยอํพภูตธรรม (ปรากฏการณ์
ลึกลับ) อย่างใหญ่ นั้น, เขาจะหลอกหลวง
พระองค์ด้วยสิ่งที่ไม่จริงก็ได้, จะทำให้
เทพบุตรทั้ง ๔ เหมือนหายไปก็ได้,
จะทำให้กลิ่นหอมจากพระกายและพระ-
โอษฐ์ เหมือนกลิ่นเหม็นก็ได้, จะทำให้
พระองค์เหมือนกับเสด็จลงจากอากาศให้
อยู่ที่พื้นดินก็ได้, พระองค์ก็จะเหมือนถูก
แผ่นดินสูบ, ในเวลานั้น พระองค์ก็จัก
ไม่สามารถจะทรงยืนยันตามพระกระแส
รับสั่งได้. พระราชาตรัสว่า ท่านอย่า
สร้างมโนภาพขึ้นอย่างนั้นซี, ฉันสามารถ
ทำได้. โกรกสัมพะกะกราบทูลว่า ขอเดชะ
เมื่อไรพระองค์จะทรงกระทำเล่า. พระ
ราชาตรัสว่า ในวันที่ ๗ นับแต่วันนี้ไป.

สา กถา สกถนคเร ปากฺกฺวา อโหสิ.
“ราชา กิร มุสาวาทํ กตฺวา มหฺลลํ

เรื่องนั้นได้รู้กันทั่วพระนคร. คนส่วนมาก
เกิดความคิดขึ้นดังนี้ว่า “เขาว่า พระ-

^๑ อย่างสำนวนไทย “อย่าเขียนเสือให้วัวกลัว”.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ขุททกั ขุททกั มหุลลกั กริสฺสติ,
 จานนุตฺร ขุททกสฺส ทาเปสฺสติ, กิสิโส
 นุ โข มุสวาโท นาม, กิ นิลโก,
 อุทาหุ ปิตกาทิสฺส อณฺเฏตรวณฺเณ”ติ
 เอว มหาชนสฺส ปรีวิตกโก อุทปาทิ.
 ตทา กิร โลกสฺส สจฺจวาทิกาลो,
 “มุสวาโท นาม เอวรูปิ”ติ น
 ชานนฺติ.

ปุโรหิตปุโตปิ ตํ กถํ สุตฺวา ปิตุ
 สนฺติกํ คนฺตุวา กเถสิ “ตาด
 ราชา กิร มุสวาทํ กตุวา ตุมฺห
 ขุททเก กตุวา อมฺหากํ จานนุตฺร
 มม จุลลปิตุสฺส ทสฺสติ”ติ. “ตาด
 ราชา มุสวาทํ กตุวาปิ อมฺหากํ
 จานนุตฺร ตสฺส ทาดุํ น สกฺขิสฺสติ,
 กตฺรทิวเส ปน กริสฺสติ”ติ. “อิโต
 กิร สตฺตเม ทิวเส”ติ. “เตนหิ ตทา
 มยฺหํ อารโจะยฺยาสี”ติ. สตฺตเม ทิวเส
 มหาชนา “มุสวาทํ ปสฺสิสฺสามา”ติ
 ราชงฺคเณ สนฺนิปตฺติวา มณฺจาทิมณฺเจะ
 พนฺธิตฺวา อฏฺฐํสุ กุมารโ คนฺตุวา
 ปิตุ อารโจะสิ.

ราชาจะทรงกระทำมุสวาท ทำคนแก่
 ให้เป็นคนหนุ่ม และทำคนหนุ่มให้
 เป็นคนแก่, แล้วจะพระราชทานตำแหน่ง
 ให้แก่คนหนุ่ม, ขึ้นชื่อว่ามุสวาท ที่แท้
 จริงมันเป็นอย่างไรรึกันนะ, จะสี่เขี้ยวหรือ
 สี่เดสีหนึ่งในจำนวนสี่มีสี่เหลี่ยมเป็นต้น”.
 นัยว่า ครั้งนั้น เป็นสมัยที่ชาวโลกเขาพูด
 ความจริงกันเป็นปกติ, คนทั้งหลายจึงไม่
 รู้ว่า “ชื่อว่ามุสวาทมีลักษณะอย่างนี้”.

ถึงแม้บุตรของปุโรหิต (คนเก่า) ก็ได้ฟัง
 เรื่องนั้น จึงไปหาบิดาแล้วบอกว่า
 “พ่อเชื่อว่าพระราชาก็จะทำมุสวาท
 แล้วทำคุณพ่อให้เป็นคนหนุ่ม แล้วจะ
 ประทานตำแหน่งของเราให้แก่อาของ
 ผม”. ปุโรหิตกล่าวว่า “ลูกเอ๋ย ถึงแม้
 พระราชาจะทรงกระทำมุสวาท ก็ไม่
 สามารถจะพระราชทานตำแหน่งของเรา
 ให้แก่อาของเจ้าได้, แต่พระองค์จะทรง
 ทำในวันไหนเล่า”. บุตรปุโรหิตกล่าวว่า
 “เขาวาในวันที ๗ นับจากวันนี้ไป”.
 ปุโรหิตกล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้น ในเวลานั้น
 เจ้าบอกพ่อด้วย”. ในวันที่ ๗ คนเป็น
 อันมากต่างก็กล่าวว่า “พวกเราอยาก

วรรณคดีชาดก ขุททกนิภาย ป-ท.๑๔-๑๕

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชา อลงกตปฏियตุโต นิกขมิตฺวา
 มหาชนสฺส มชฺเฌ ราชงฺคณ
 อากาเส อฏฺฐาสิ. ตาปโส
 อากาเสนาคนฺตฺวา รมฺโณ ปุโรโต
 นิสิตฺนจมฺมํ อตฺถริตฺวา อากาเส
 ปลฺลงฺเกน นิสิตฺตฺวา “สจฺจํ กิร ตฺวํ
 มหาราช มุสาวาทํ กตฺวา ตสฺส
 จานนฺตรํ ทาทูกาโมสิ”ติ. อาม
 อัจริย, เอวํ เม กถิตฺนฺติ. อถ นํ
 โส โอวทฺนฺโต “มหาราช มุสาวาทो
 นาม ภาริโย คุณปริธฺสโก จตฺตฺสุ
 อปาเยสุ นิพฺพตฺตาเปติ, ราชานาม
 มุสาวาทํ กโรนฺโต ฐมฺมํ หนฺติ, โส
 ฐมฺมํ หนิตฺวา สยเมว หนฺนฺตฺติ”ติ วตฺวา
 ปจฺมํ คาถมาห

เห็นมุสาวาท” จึงมาประชุมกันในท้อง
 พระลานหลวงผูกเตียงซ้อนกัน แล้วขึ้น
 ไปอยู่บนนั้น. กุมารก็ไปบอกแก่บิดา.

พระราชาราชวงศ์ทรงเครื่อง เสด็จออก
 ประทับยืนอยู่ในที่ว่าง ณ พระลานหลวง
 ท่ามกลางมหาชน. พระดาบสมาทาง
 อากาศคสีห์รอนั่งออกเบื้องพระพักตร์
 พระราชา แล้วนั่งขัดสมาธิอยู่ในอากาศ
 แล้วทูลถามว่า “มหาบพิตร ได้ทราบว่
 พระองค์ทรงปรารธนากระทำมุสาวาท
 แล้วพระราชทานตำแหน่งแก่คนแก่นั้น
 จริงหรือ” พระราชาตรัสตอบว่า ใช่แล้ว
 ท่านอาจารย์, ฉันพูดอย่างนั้น. ที่นั้น
 พระดาบสนั้นเมื่อจะทูลถวายพระโอวาท
 พระราชานั้น จึงทูลว่า “มหาบพิตร
 ขึ้นชื่อว่ามุสาวาทแล้วเป็นความหนัก
 เป็นสิ่งที่กำจัดคุณความดี ทำผู้กล่าวให้
 เกิดในอบายทั้ง ๔, แท้จริงมหาราชทรง
 กระทำมุสาวาท ย่อมชื่อว่า ทำลาย
 ธรรมะ, ผู้ทำลายธรรมะนั้น ก็เท่ากับ
 ทำลายตัวเองนั่นเอง” แล้วจึงกล่าว
 คาถาแรกว่า

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔๕. “ธมฺโม หเว หโต หนฺติ
 นาหโต หนฺติ กิณฺจินํ
 ตสฺมา หิ ธมฺมํ น หน
 มา ตํ ธมฺโม หโต หนิ”ติ.

ตตถ ธมฺโมติ เชฏฺฐาปจายนธมฺโม
 อธิปเปโต.

อถ นํ อุตฺตริปิ โอวทฺหโต
 “สเจ มหาราช มุสาวาทํ กริสฺสสิ,
 จตฺสฺโส อิทฺธิโย อนฺตรธาณิสฺสนฺติ”ติ
 วตฺวา ทุฑิยํ คาถมาห

๔๖. “อลิกํ ภาสมานสฺส
 อปกฺกมฺหนฺติ เทวตา
 ปุติกณฺจ มุขํ วาติ
 สกฏฺจานา จ ธฺสฺติ
 โย ชานํ ปุจฺฉิตฺโต ปณฺหํ
 อณฺณถา นํ วิทยากร”ติ.

๔๕. “ผู้ใดทำลายธรรม ธรรมย่อม
 ทำลายผู้นั้น ผู้ใดไม่ทำลายธรรม
 ธรรมจะไม่ทำลายผู้นั้นเลย เพราะ
 ฉะนั้นแหละ จึงไม่ควรทำลาย
 ธรรม อย่าให้ธรรมที่ถูกทำลาย
 มาทำลายพระองค์เลย”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ธรรมะ
 ท่านประสงค์เอาธรรมคือการนับถือ
 ผู้สูงอายุ (ระบบอาวุโส).

ต่อจากนั้น เมื่อพระดาบสจะทูล
 ถวายพระโอวาทพระราชาานั้น ให้มาก
 ยิ่งขึ้นจึงทูลว่า “มหาบพิตร ถ้าพระองค์
 จะทรงกระทำมุสาวาท, ฤทธิ์ทั้ง ๔ อย่าง
 จะต้องอันตรธาน” แล้วจึงกล่าวคาถาที่ ๒
 ว่า

๔๖. “เมื่อพระองค์ ตรัสคำที่ไม่จริง
 เทวดาจะหนีไปเสีย พระโอษฐ์จะ
 มีกลิ่นเหม็นพุ่งออก ผู้ที่รู้ยู่ถูกถาม
 แกล้งแก้ปัญหานั้น เป็นอย่างอื่น
 จะหลุดจากฐานะเดิมของตน”.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
 สร้างค้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ อปกุมนติ เทวดาติ
 มหาราช สเจ อลิกั ภาณิสฺสสิ,
 จตฺตารโ เทวปุตฺตาร อารกฺขั ฉชฺชเตตฺตวา
 อนฺตรธาณิสฺสนุตฺติติ อธิปฺปาเยเนตฺ
 วทติ.

ปุตฺติกญฺจ มุขั วาตฺติติ มุขญฺจ เต
 กาโย จ อุโภ ปุตฺติคณฺธั วายิสฺสสิตฺติ
 สนฺธายาห. สกฺกฺชานา จ รัตฺติติ
 อากาสโต ภาณิสฺสิตฺตวา ปจวี ปวิสฺสสิตฺติ^๑
 ทีเปนฺโต เอวมาห.

ตํ สุตฺตวา ราชา ภิตฺโต
 โกรกฺลมฺพกั โอลิเกสิ. อถ นํ โส
 “มา ภาณิ มหาราช, นนุ มยา
 ปจฺมเมว ตุมฺหากั เอตํ กถิตนุ”ติ
 อาห. ราชา กปิลสฺส วจฺนํ สุตฺตวาปิ
 อนาถิยิตฺตวา อตฺตนา กถิตเมว ปุโรโต
 กโรนฺโต “ตฺวํสิ ภาณเต กนิฏฺโจ,
 ชฺชญฺโจ โกรกฺลมฺพโก”ติ อาห. อถสฺส
 สห มุสวาเวเน จตฺตารโ เทวปุตฺตาร

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เทวดา
 หนีไป พระดาบสกล่าวข้อความนั้น โดย
 ความหมายว่า มหาบพิตร ถ้าพระองค์
 ตรัสไม่จริง (พูดปด), เทพบุตรทั้ง ๔
 จะต้องทิ้งการอารักขาหายไป.

คำว่า ปุตติกญจ มุขั วาติ พระดาบส
 กล่าวหมายความว่า พระโอษฐ์ และ
 พระกาย ของพระองค์จะมีกลิ่นเหม็นพุ่ง
 ออกทั้งสองอย่าง. คำว่า จะหลุดออก
 จากฐานะของตน พระดาบสแสดงว่า
 จะตกจากอากาศ แล้วถูกแผ่นดินสูบ
 จึงกล่าวอย่างนี้.

พระราชา เมื่อได้ทรงสดับคำของ
 พระดาบส ทรงกลัว จึงทรงเหลียวดู
 โกรกสัมพกะ. ครั้งนั้น โกรกสัมพกะนั้น
 จึงทูลพระราชาขึ้นว่า “ขอเดชะ พระองค์
 ไม่ต้องกลัว, เรื่องนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้
 ทูลพระองค์แล้วแต่แรกมิใช่หรือ”. พระ
 ราชาแม้จะทรงสดับคำของกบิลดาบสก็
 ไม่ทรงเชื่อถือ ทรงยืนยัน พระดำรัส
 ที่พระองค์ตรัสไว้เท่านั้น ตรัสว่า “ท่าน

^๑ ฉ. ปวิสฺสสิตฺติ.

“ตาสีสสุ มุสาวาทิโน อารกขั น
 คณฺหิสฺสามา”ติ ขคฺเค ปาทมฺเณ
 จทฺเทตฺวา อนฺตรธายีสุ, มุขํ
 ภินฺนกุณฺฑกุณฺฑทฺปฺติ วีย, กาโย
 วิวฏฺฏจจฺภูมฺมึ วีย ทฺคฺคณฺธํ วายิ,
 อากาสโต ภสฺสิตฺวา ปจฺวิยํ ปติฏฺจหิ.
 จตฺสฺโสปี อิทฺธิโย ปรีหายีสุ. อถ นํ
 จ มหาปุโรหิตโต “มา ภายิ มหาราช,
 สเจ สจฺจํ ภณฺิสฺสสิ, สพฺพนฺุเต
 ปฏฺิปากติกํ กริสฺสามิ”ติ วตฺวา ตติยํ
 คาทมาห

เป็นน้องชายขอรับ, โกรกล้มพกะเป็น
 พี่ชาย”. ขณะนั้น พร้อมกับที่พระราช
 ทรงกล่าวเท็จ เทพบุตรทั้ง ๔ ก็ทิ้งพระ-
 วรรคไว้ไกลพระบาทแล้ว หายไปด้วย
 เจตนาว่า “จะไม่ยียด (คือให้) การอารักขา
 แก่คนที่พูดเท็จเช่นนั้น”, พระโอรสก็มี
 กลิ่นเหม็นพุ่งออก เหมือนไข้ไก่เน่าที่แตก,
 พระกายกลิ่นเหม็นพุ่งออก เหมือนเปิด
 ส้วมออก, พระองค์ตกจากอากาศลงมา
 อยู่บนดิน. ฤทธิ์ ๔ อย่างก็หายไป.
 ขณะนั้น ท่านปุโรหิตผู้ใหญ่จึงทูลพระ
 ราชานั้นว่า “อย่าทรงกลัวไปเลย
 มหาบพิตร, ถ้าพระองค์จะตรัสความจริง,
 อาตมภาพ ก็จะทำให้ทุกสิ่งของพระองค์
 ให้เป็นปกติตามเดิม” แล้วจึงกล่าวคาถา
 ที่ ๓ ว่า

๔๗. “สเจ หิ สจฺจํ ภณฺิสฺ
 โหหิ ราช ยถา ปุเร
 มุสา เจ ภาสเส ราช
 ภูมียํ ติฏฺจ เจติยา”ติ.

๔๗. “มหาบพิตร . ก็ถ้าพระองค์ตรัส
 ความจริงแล้ว ขอให้พระองค์ทรง
 เป็นเหมือนเดิม ข้าแต่พระราช
 พระนามว่า เจติยะ ถ้าพระองค์
 ตรัสความเท็จแล้ว ขอให้พระองค์
 อยู่ที่พื้นดิน”.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินคัสตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ ภูมียํ ติฏฐาติ ภูมียํ เทว
ปติฏฐ, ปุณ อากาสํ ลงฺฆิตุํ น
สกุขิสฺสสึติ อตฺถโถ.

โส “ปสฺส มหาราช, ปจฺม
มุสวาเวเนว เต จตฺสโส อิทฺธิโย
อนฺตรหิตา, สลฺลกุเขหิ, อิทานิปี
สกุกา ปฏิปากตีกํ กาทฺนุ”ติ วุตฺโตปี
“เอวํ วตฺวา ตุมฺเห วณฺเจตฺตูกามา”ติ
ทฺตฺติยมฺปี มุสวาทํ ภณิตฺวา ยาว
โคปฺผกา ปจฺวี ปาวิสิ. อถ นํ
ปุณปี พุราหฺมโณ “สลฺลกุเขหิ
มหาราช อิทานิปี สกุกา ปากตีกํ
กาทฺนุ”ติ วตฺวา จตฺตฺถํ คาถมาห

๔๘. “อกาเล วสฺสตี ตสฺส
กาเล ตสฺส น วสฺสตี
โย ชานํ ปุจฺฉิตฺโต ปณฺหํ
อณฺณถา นํ วิทยาเกร”ติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **อยู่ที่
พื้นดิน** ความว่า มหาบพิตร ขอให้
พระองค์อยู่ที่พื้นดิน, อธิบายว่า พระองค์
จะไม่อาจลอยขึ้นสู่อากาศได้อีก.

พระราชานั้น แม้อันท่านปุโรหิต
ผู้ใหญ่จะทูลเตือนว่า “จงดูเถิด มหาบพิตร,
ฤทธิ์ ๔ อย่างของพระองค์อันตรธานไป
แล้ว เพราะการตรัสความเท็จครั้งแรก
เท่านั้น, ขอให้พระองค์กำหนดจดจำไว้,
แม้เวลานี้ก็ยังสามารภที่จะทำให้คืนมา
เป็นปกติอยู่” ตรัสว่า “ท่านพูดอย่างนั้น
ต้องการที่จะล่อลวงนี่” จึงตรัสมุสวาทอีก
เป็นครั้งที่ ๒ ถูกแผ่นดินสวบจนถึงข้อ
พระบาท. ขณะนั้นท่านพราหมณ์ได้ทูล
เตือนพระองค์อีกว่า “จงกำหนดจดจำไว้
มหาบพิตร ถึงแม้เวลานี้ก็ยังสามารภที่
จะทำให้เป็นปกติอยู่” แล้วก็กล่าวคาถา
ที่ ๔ ว่า

๔๘. “ในแคว้นแคว้นของพระราชารู้ที่อยู่
ถูกถาม แกล้งแก้ปัญหานั้น เป็น
อย่างอื่น ฝนจะตกในกาลที่ไม่
สมควรตก แต่ในกาลที่สมควรตก
กลับไม่ตก”.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ ตสฺสาติ โย ชานนฺโต
 ปุจฺฉิตํ ปณฺหํ มุสฺสาวาทํ กตฺวา
 อญฺญถา พฺยากรโธติ, ตสฺส รณฺโณ
 วิชิตฺเต เทโว ยุตฺตกาเล อวสฺสิตฺวา
 อกาเล วสฺสตีติ อตฺถ.

อถ นํ ปุณฺปี มุสฺสาวาทผลน
 ยาว ชงฺฆมา ปจฺวี ปวิฏฺฐํ “สลฺลภฺเขหิ
 มหาราชา”ติ วตฺวา ปณฺจมํ คาถมาห

๔๙. “สเจ หิ สจฺจํ ภณฺสิ
 โหหิ ราช ยถา ปุเร
 มุสา เจ ภาสเส ราช
 ภูมึ ปวิสฺ เจติยา”ติ.

โส ตติยมฺปิ “ตฺวํสิ ภนฺเต
 กนิฏฺโจ, เขฏฺโจ โกรกฺลมฺพโก”ติ
 มุสฺสาวาทเมว .กตฺวา ยาว ชนฺณุกา
 ปจฺวี ปาวิสฺ. อถ นํ ปุณฺปี

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า นั้น
 ความว่า พระราชาพระองค์ใดทรงทราบ
 อยู่ แต่ทรงกระทำมุสาวาท ตรัสแก้
 ปัญหาที่ถูกถามเป็นอย่างอื่นเสีย, ใน
 เว้นแคว้นของพระราชาพระองค์นั้น ผน
 จะไม่ตกในเวลาที่ไม่ควรตก แต่จะไปตก
 ในเวลาที่ไม่ควรตก.

ขณะนั้นพระราชานั้นก็ถูกแผ่นดินสูบ
 แค่พระขงฆ์ เพราะผลแห่งมุสาวาท
 ท่านมหาปุโรหิตจึงทูลเตือนว่า “จง
 กำหนดจดจำไว้ มหาบพิตร” แล้วกล่าว
 คาถาที่ ๕ ว่า

๔๙. “มหาบพิตร ก็ถ้าพระองค์ตรัส
 ความจริง ขอให้พระองค์ทรงเป็น
 เหมือนเดิม ข้าแต่พระราชา
 พระนามว่า เจติยะ หากพระองค์
 ตรัสความเท็จ ขอให้พระองค์ถูก
 แผ่นดินสูบ”.

แม้ครั้งที่ ๓ พระราชานั้นก็ยังไม่
 กระทำมุสาวาทอยู่นั่นเองว่า “ท่านเอง
 เป็นน้องชาย ขอรับ, โกรกล์มพกะเป็น
 พี่ชาย” จึงถูกแผ่นดินสูบจนถึงพระชานู.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินเทอร์เน็ต จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“สลลฺกฺเขหิ มหาราชา”ติ วตฺวา ขณะนั้นมหาปุโรหิตจึงทูลเตือนพระราชา
เทว คาถา อภาสิ นั้นอีกครั้งว่า “จงทรงกำหนดจดจำไว้
มหาบพิตร” แล้วก็กล่าว ๒ คาถาว่า

๕๐. “ชีวหา ตสฺส ทฺวิธา โหติ
อฺรคฺสฺเสว ทิสฺมุปฺติ
โย ชานํ ปุจฺฉิโต ปณฺหํ
อณฺณถา นํ วิทยากร.

๕๑. สเจ หิ สจฺจํ ภาณสิ
โหหิ ราช ยถา ปุเร
มุสา เจ ภาสเส ราช
ภียโย ปวิส เจติยา”ติ.

อิมมา เทว คาถา วตฺวา “อิทานิปี
สกุภา ปฏฺิปากตักกํ กาทฺตฺนุ”ติ อาห.
ราชา ตสฺส วจฺนํ สุตฺวาปี
อนาทิยนฺโต “ตฺวํสิ ภาณฺเต กนิฏฺโจ,
เชฏฺโจ โกรกฺลฺมพโก”ติ จตฺตฺตํ
มุสาวาทํ กตฺวา ยาว กฏฺิโต
ปจฺวี ปาวิสฺสิ. อถ นํ พุราหฺมณเ
“สลลฺกฺเขหิ มหาราชา”ติ วตฺวา
ปุณฺ เทว คาถา อภาสิ

๕๐. “ข้าแต่พระองค์ ผู้เป็นใหญ่ในทิศ
ผู้ที่รู้อยู่ถูกถาม แกล้งแก้ปัญหานั้น
เป็นอย่างอื่น ลิ้นของเขาจะมี
๒ แฉกเหมือนลิ้นงู.

๕๑. มหาบพิตร ก็ถ้าพระองค์ตรัส
ความจริง ขอให้พระองค์ทรงเป็น
เหมือนเดิม ข้าแต่พระราชา
พระนามว่า เจติยะ หากพระองค์
ตรัสความเท็จ ขอให้พระองค์
ถูกแผ่นดินสูบยิ่งขึ้น”.

ครั้งกล่าวคาถาทั้ง ๒ นี้แล้วก็ทูลว่า
“ถึงเวลานี้ก็ยังสามารรถจะทำให้กลับเป็น
ปกติตามเดิมได้อยู่”. พระราชาแม้จะได้
ทรงสดับคำของมหาปุโรหิตนั้นแล้ว ก็
ไม่ทรงเชื่อถือกลับทรงกระทำมุสาวาท
เป็นครั้งที่ ๔ ว่า “ท่านนั้นแหละเป็น
น้องชายขอรับ, โกรกล์มพกะเป็นพี่ชาย”
จึงถูกแผ่นดินสูบจนถึงบ้านพระองค์
(สะเอา). ขณะนั้นพราหมณ์ จึงทูล

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เดือนพระราชานั้นว่า “ขอให้พระองค์
ทรงกำหนดจดจำไว้ มหาบพิตร” แล้ว
ก็กล่าวอีก ๒ คาถาว่า

๕๒. “ชีวหา ตสฺส น ภวติ
มจฺจสฺเสว ทิสฺมปติ
โย ชานํ ปุจฺฉิโต ปญฺหํ
อณฺณตา นํ วิทยากร.

๕๒. “ข้าแต่พระราชา ผู้เป็นใหญ่ในทิศ
ผู้รู้อยู่ถูกถามแล้ว แกล้งแก้ปัญหานั้น
เป็นอย่างอื่นเสีย เขาจะไม่
มีลิ้นเช่นเดียวกับปลา.

๕๓. สเจ หิ สจฺจํ ภณฺสี
โหหิ ราช ยถา ปุเร
มุสา เจ ภาสเส ราช
ภิชฺชโย ปวิสฺ เจติยา”ติ.

๕๓. มหาบพิตร ก็ถ้าพระองค์ตรัส
ความจริง ขอให้พระองค์ทรงเป็น
เหมือนเดิม ข้าแต่พระราชา
พระนามว่า เจติยะ หากพระองค์
ตรัสความเท็จ ขอให้พระองค์
ถูกแผ่นดินสูบยิ่งขึ้น”.

ตตฺถ มจฺจสฺเสวาติ นิพฺพตฺต-
นิพฺพตฺตฎฺฐาเน มุสฺสาวาทิโน มจฺจสฺส
วिय กถนสมตฺถา ชิวหา น โหติ,
มุโคว โหตีติ อตฺถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เช่นเดียวกับปลา** ความว่า ทุกสถานที่ที่เขาไปเกิด
คนพูดเท็จเป็นประจำจะไม่มีลิ้นสำหรับพูด
เช่นเดียวกับปลา, อธิบายว่า เขาจะ
เป็นไปนั่นเอง.

โส ปญฺจมมุปี “ตฺวํสิ ภนฺเต
กนิฏฺฐโจ, เขฏฺฐโจ โกรกฺลมฺพโก”ติ
มุสฺสาวาทํ กตฺวา ยาว นากิโต
ปจฺวี ปาวิสฺสิ. อถ นํ พุราหฺมโณ

ครั้งที่ ๕ พระราชานั้นก็ทรง
กระทำมุสาวาทว่า “ท่านเป็นน้อง ขอรับ,
โกรกล้มพกะเป็นพี่ชาย” จึงถูกแผ่นดิน
สูบจนถึงพระนาภี (สะดือ). ตอนนั้น

**บริษัทยูไนเต็ลคอมมูนีเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา**

วรรณคดีชาดก มุททกนิทกาย ๒-ท.๑๔-๒๐

ปุณปี “สลลกุเขหิ महाराजा”ति
वतुवा हेव काठा अणसि

๕๔. “ติโยว ตสฺส ชายนฺติ
น ปุมา ชายเร กุเล
โย ชานํ ปุจฺฉิโต ปณฺหํ
อณฺณธา นํ วิทยากร.

๕๕. สเจ หิ สจฺจํ ภาณสิ
โหหิ ราช ยถา ปุเร
มุสา เจ ภาสเส ราช
ภิชฺชโย ปวิส เจติยา”ติ.

ตตฺถ ติโยวาติ นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตญฺ-
จानเน มุสาวาทิสฺส ธีตโรว ชายนฺติ,
ปุตุตา น ชายนฺตีสฺส อตฺถ.

ราชา ตสฺส วจนํ อํนาทยิตฺวา
จฺจฺจมฺปิ ตเถว มุสาวาทํ ภาณิตฺวา
ยาว ณา ปจฺวี ปาวิสฺส. อถ
นํ ปุณปี พุราหฺมโณ “สลลกุเขหิ

ท่านพราหมณ์ก็ยั้งทูลเตือนพระราชา นั้น
ว่า “ขอให้พระองค์ทรงกำหนดจดจำไว้
มหาบพิตร” แล้วกล่าว ๒ คาถาว่า

๕๔. “ผู้ที่รู้อยู่ถูกถามปัญหาแล้ว แก่
ปัญหานั้นเป็นอย่างอื่น จะมีแต่
ลูกผู้หญิงเท่านั้นมาเกิด จะไม่มี
ลูกผู้ชายมาเกิดในตระกูล.

๕๕. มหาบพิตร ก็ถ้าพระองค์ตรัส
ความจริง ขอให้พระองค์ทรงเป็น
เหมือนเดิม ข้าแต่พระราชา
พระนามว่า เจติยะ หากพระองค์
ตรัสความเท็จ ขอให้พระองค์ถูก
แผ่นดินสูบยิ่งขึ้น”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า หญิง
ทั้งหลาย ความว่า ทุกแห่งที่ไปเกิด
คนที่พูดเท็จเป็นประจำจะมีแต่ลูกสาว
เท่านั้นมาเกิด, อธิบายว่า จะไม่มีลูกชาย
มาเกิด.

พระราชาไม่ทรงเชื่อถ้อยคำของ
ปุโรหิตนั้น แม้ครั้งที่ ๖ ก็ยังตรัส
มุสาวาทอยู่อย่างนั้นเอง จึงถูกแผ่นดิน
สูบจนถึงพระถัน. ตอนนั้นท่านพราหมณ์

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มหाराชา”ติ วตุวา เทว คาถา ก็ยังเตือนพระองค์อีกครั้งหนึ่งว่า “ขอให้
อภาสิ ทรงกำหนดจดจำไว้ มหาบพิตร” แล้ว
ก็กล่าว ๒ คาถาว่า

๕๖. “ปุตฺตา ตสฺส น ภวนฺติ
    ปฏฺกมฺนฺติ ทิสฺสทิสฺ
    โย ชานํ ปุจฺฉิตฺโต ปณฺหํ
    อณฺณถา นํ วิทยากรเ.

๕๗. สเจ หิ สจฺจํ ภณฺสิ
    โหหิ ราช ยถา ปุเร
    มุสา เจ ภาสเส ราช
    ภียโย ปวิส เจติยา”ติ.

ตตฺถ ปฏฺกมฺนฺตฺติ สเจ มุสา-
วาทิสฺส ปุตฺตา โหนฺติ มาตาปิตูนํ
อนฺูปการา หุตฺวา ปลายนฺตฺติ อตฺถเ.

โส ปาปมิตฺตลฺลสฺสคฺคโทเสน ตสฺส
วจนํ อนาทยิตฺวา สดฺตมมฺปิ ตถเว
มุสาวาทํ อภาสิ. อถสฺส ปจฺวี
วิวรํ อทาสี. อวีจฺโต ชาลา
อุฏฺจหิตฺวา คณฺหิ. อีมา เทว คาถา

๕๖. “ผู้ที่รู้อยู่ถูกถามแล้ว แกล้งแก้
ปัญหานั้นเป็นอย่างอื่น เขาจะ
ไม่มีลูกชาย (คอยอุปการะ) จะ
หลบหนีไปสู่ทิศน้อยใหญ่เสียหมด.

๕๗. มหาบพิตร ก็ถ้าพระองค์ตรัส
ความจริง ขอให้พระองค์ทรงเป็น
เหมือนเดิม ข้าแต่พระราชาทรง
พระนามว่าเจติยะ หากพระองค์
ตรัสความเท็จ ขอให้พระองค์ถูก
แผ่นดินสูบยิ่งขึ้น”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า จะหลบ
หนีไป ความว่า ถ้าคนที่พูดความเท็จ
ประจำจะมีบุตรชาย บุตรชายนั้นก็จะ
ไม่อุปการะบิดามารดา จะหนีไปเสีย.

พระราชาไม่ทรงเชื่อฟังคำของ
มหาปุโรหิตนั้น เพราะโทษที่คบหามิตร
ชั่วช้า แม้ครั้งที่ ๗ ก็ยังทรงกระทำ
มุสาวาทอย่างนั่นเอง. ขณะนั้นแผ่นดิน
จึงให้ช่อง (แผ่นดินแยกออกเป็นช่อง) แก่

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สครี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมพุทฺธคาถา โหนฺติ.

พระราชานั้น. เปลวไฟลุกขึ้นมาจากก่อเวจี
ไหม้พระราชานัน. ๒ พระคาถาต่อไปนี้เป็น
คาถาของพระพุทธองค์.

๕๘. “ส ราชา อีสินา สตุโต
อนตฺลิกฺขจโร ปุเร
ปาเวกฺขิ ปจวี เปจฺโจ
หีนตฺโต อตฺตํปริยายํ.

๕๘. “พระราชานั้น เดินเที่ยวไปใน
ท้องฟ้าได้ ถูกฤๅษีสาป ถึงคราว
เสื่อมของพระองค์ก็หมดตัว สวรรคต
แล้ว ก็ต้องถูกแผ่นดินสูบ.

๕๙. ตสฺมา หิ จนนฺทาคมนํ
นปฺปสฺสนฺติ ปณฺทิตา
อทฺฏจจิตฺโต ภาเสยฺย
คิริํ สจฺจูปสณฺหิตนํ”ติ.

๕๙. เพราะฉะนั้นแหละ บัณฑิตทั้งหลาย
จึงไม่สรรเสริญนันทาคติ^๑ มีจิต
ไม่คิดร้าย ควรพูดวาจาที่ประกอบ
ด้วยความสัจจริง”.

ตตฺถ ส ราชาติ ภิกฺขเว โส
เจติโย ราชา ปุพฺเพ อนตฺลิกฺขจโร
หุตฺวา ปจฺฉา อีสินา อภิสตฺโต
ปริหีนสฺภาโว หุตฺวา.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า พระ
ราชานั้น ความว่า ภิกษุทั้งหลาย
พระราชานามว่าเจติยนัน แต่ก่อน
เป็นผู้เที่ยวไปในท้องฟ้า (เหาะเหินเดิน
อากาศได้) ได้ ภายหลังถูกฤๅษีสาป
ก็เลยเสื่อมจากภาวะของตน.

อตฺตปริยายนฺติ อตฺตโน กาลปริยายํ
ปตฺวา ปจวี ปาวีสิตฺติ อตฺโถ. ตสฺมาติ
ยสฺมา เจติยราชา จนนฺทาคมเนน

คำว่า ความเสื่อมของตน ความว่า
พระองค์ถึงเวลาเสื่อม (เวลาวิบัติ) ของตน
แล้วก็ถูกแผ่นดินสูบ. คำว่า ตสฺมา

^๑ ฉ. ปคว.

^๑ การลำเอียงเพราะความชอบพอกัน.

อวีจิปรายโน ชาโต, ตสฺมา.
อทุฏฐจิตฺโตติ ฉนฺทาทิหิ อทุสิตจิตฺโต
หุตฺวา สจฺจเมว ภาเสยฺยชาติ.

ความว่า เพราะเหตุที่พระเจ้าเจดีย์ราช
ต้องไปเกิดในอเวจี เพราะการล่าเหยียด
เพราะความชอบพอเป็นต้นฉะนั้น. คำว่า
มีใจไม่คิดร้าย ความว่า ควรเป็นผู้มีจิต
อันความชอบพอเป็นต้น ไม่ประทุษร้าย
กล่าวแต่คำสัจคำจริงเท่านั้น (ควรกล่าว
แต่คำสัจคำจริงด้วยจิตใจที่ไม่เสียในเพราะ
ความชอบพอกันเป็นต้น).

มหาชนโน “เจดีย์ราชา อีสึ
อกุโกสิตฺวา มุสาวาทํ กตฺวา อวีจิ
ปวิฏฺฐจิตฺติ ภยปฺปตฺโต อโหสิ. รณฺเวย
ปณฺจ ปุตฺตา อากนฺตฺวา พุราหมณฺสฺส
ปาเทสุ ปตฺติวาทา “อมุหากํ อวสฺสโย
โหหิ”ติ วทิสฺสุ. พุราหมโณ “ตาทา
ตุมุหากํ ปิตา ฐมฺมํ นาเสตฺวา
มุสาวาทํ กตฺวา อีสึ อกุโกสิตฺวา
อวีจิ ปวิสฺสนฺโต, ฐมฺโม นามสฺส หโต
หนฺติ, ตุมุเหหิ น สกุกา อิตฺ
วสิตฺตุนฺ”ติ วตฺวา เตสุ สพฺพเชฏฺฐกํ
“เอहि ตาต ปาจิณฺทฺวาเรณ นิกฺขมิตฺวา
อุชฺฐกเมว กจฺจนฺ, กจฺจนฺโต สพฺพเสตฺ
สฺสตฺตปฺปติฏฺฐจิตฺตํ หตฺถิรตฺนํ ปสฺสิสฺสฺสสิ;
ตําย สณฺณาย ตตฺถ นคฺริ

มหาชนได้ฟังว่า “พระเจ้าเจดีย์ราช
ดำฤาษีกระทำมุสาวาทจึงถูกแผ่นดินสูบ”
จึงพากันกลัว. พระราชโอรสทั้ง ๕
พระองค์ จึงมาหมอบอยู่ที่เท้าของ
พราหมณ์แล้ว ตรัสว่า “ขอท่านเป็น
ที่พึ่งของเราด้วย”. พราหมณ์จึงทูลว่า
“พระลูกเจ้าทั้งหลาย พระราชบิดาของ
พระองค์ทำลายธรรมะ ทรงกระทำ
มุสาวาทดำฤาษี จึงต้องตกอเวจีมหานรก,
ความเป็นจริงธรรมะนั้นใครไปทำลายเข้า
ธรรมะก็ย่อมทำลายเขา, พระองค์ไม่
อาจจะประทับอยู่ที่นี้ได้” แล้ว จึงทูลกับ
พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในพระราช-
โอรสทั้ง ๕ พระองค์ว่า “ขอให้พระ
ลูกเจ้าเสด็จมาเกิด จงเสด็จออกทาง

อรรถกถาชาดก บทกนิยาย ป-ท.๑๔-๒๐

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สครี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มาเปตวา วส, ตํ นครํ **หัตถิปุริ**
 นาม ภวิสฺสตี”ติ อาห. ทุตฺติยํ
 อามนฺเตตฺตวา “ตาด ทกฺขิณทฺวาเรน
 นิกฺขมิตฺวา อุกฺกเมว กจฺจ, กจฺจนฺโต
 สพฺพเสตํ อสฺสรตฺนํ ปสฺสิสฺสสิ, ตาย
 สณฺณาย ตตฺถ นครํ มาเปตฺวา
 วส, ตํ นครํ **อสฺสปุริ** นาม
 ภวิสฺสตี”ติ อาห. ตุตฺติยํ อามนฺเตตฺตวา
 “ตาด ปจฺฉิมทฺวาเรน นิกฺขมิตฺวา
 อุกฺกเมว กจฺจ, กจฺจนฺโต เกสรสิหํ
 ปสฺสิสฺสสิ, ตาย สณฺณาย ตตฺถ นครํ
 มาเปตฺวา วส, ตํ นครํ **สิหปุริ**
 นาม ภวิสฺสตี”ติ อาห. จตฺตตฺถํ
 อามนฺเตตฺตวา “ตาด อุตฺตรทฺวาเรน
 นิกฺขมิตฺวา อุกฺกเมว กจฺจ, กจฺจนฺโต
 สพฺพรตฺนมยํ จกฺกปณฺชริํ ปสฺสิสฺสสิ,
 ตาย สณฺณาย ตตฺถ นครํ มาเปตฺวา
 วส, ตํ นครํ **อุตฺตรปณฺชริ**” นาม
 ภวิสฺสตี”ติ อาห. ปณฺจมํ อามนฺเตตฺตวา

พระทวารด้านตะวันออกแล้วเสด็จตรงไป
 ที่เดียว, เมื่อเสด็จไปจะได้พบช้างตัว
 ประเสริฐขาวทั้งตัว, ซึ่งประดิษฐานอยู่
 โดยอาการเป็นสัตว์” พระองค์จึงสร้าง
 เมืองในที่นั้น ตามสัญลักษณ์นั้น แล้ว
 ประทับอยู่เกิด, นครนั้นจักมีนามว่า
หัตถิปุระ”. แล้วอัญเชิญพระราชโอรส
 องค์ที่ ๒ มาแล้วทูลว่า “ขอให้พระลูกเจ้า
 เสด็จออกทางพระทวารด้านใต้ แล้วเสด็จ
 ตรงไปที่เดียว, เมื่อเสด็จไปจะต้องได้พบ
 ม้าตัวประเสริฐขาวปลอด, แล้วจงสร้าง
 เมืองในที่นั้น ตามสัญลักษณ์นั้นประทับอยู่
 เกิด, นครนั้นจักมีนามว่า **อัสสปุระ**”.
 แล้วอัญเชิญพระราชโอรสองค์ที่ ๓ มา
 แล้วทูลว่า “ขอให้พระลูกเจ้าเสด็จออก
 ทางพระทวารด้านตะวันตก เสด็จตรงไป
 ที่เดียว, เมื่อเสด็จไปจะต้องได้พบไกรสร-
 ราชสีห์,^๑ แล้วจงสร้างเมืองในที่นั้นด้วย
 สัญลักษณ์นั้นประทับอยู่เกิด, นครนั้น

^๑ ฉ. ม. อุตฺตรปณฺจาลิ.

^๑ แปลว่า ซึ่งสัมผัสพื้นดิน ๘ แห่ง คือ เท้า ๔ เท้า
 งา ๒, งวง ๑ รวมเป็น ๘ หมายความว่า ช้างนั้น
 หมอบอยู่ (เทียบกับ ปณฺจปฺปติฏฺฐเณ = ด้วย
 เบญจางคประดิษฐ์).

^๒ สิงห์ชนิดมีหางคด.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเลชั่น อินคัสตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“ตาด ตยา อิมสมิ จาเน วสิตุ
 น สกกา, อิมสมิ นคร มหาอุปั
 กตวา นิกุมมิตวา ปจฺฉิมุตฺตราย
 ทิสาย อชุกเมว กจฺฉ, กจฺฉนฺโต
 เทว ปพฺพเต อญฺญมญฺฉิ ปหริตฺวา
 ปหริตฺวา ททฺทรสทฺทํ กโรนฺเต
 ปสฺสิสฺสสิ, ตาย สญฺญา ย ตตฺถ
 นครํ มาเปตฺวา วส, ตํ นครํ
 ททฺทรปฺรู นาม ภาวิสฺสตี”ติ อาห.
 เต ปณฺจปี ชนา ตาย สญฺญา
 กนฺตฺวา ตสมิ ตสมิ จาเน นครานิ
 มาเปตฺวา วสิสุ.

จักมีนามว่า **สีหปุระ**”. แล้วอัญเชิญ
 พระราชโอรสองค์ที่ ๔ มาทูลว่า “ขอให้
 พระลูกเจ้าเสด็จไปทางพระทวารด้าน-
 เหนือ ตรงไปทีเดียว, เมื่อเสด็จไปจะ
 ต้องได้พบจักษกบฏุข(วงล้อ)ที่เป็นแก้วล้วน
 แล้ว, จึงสร้างเมืองในที่นั้นตามสัญลักษณ์
 นั้นอยู่เกิด, เมืองนั้นจักมีนามว่า **อุตตร-
 บัณฺฑู**”. แล้วอัญเชิญพระราชโอรสองค์
 ที่ ๕ มาทูลว่า “พระลูกเจ้าไม่อาจที่จะ
 ประทับอยู่ที่นี้ได้, ขอให้ทรงสร้างพระ-
 สถูปใหญ่ไว้ในเมืองนี้ แล้วเสด็จออก
 ตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือเท่านั้น,
 เมื่อเสด็จไปจะต้องได้พบภูเขา ๒ ลูก
 กระทบกันแล้วกระทบกันแล้ว มีเสียงดัง
 ทัททระ, แล้วจึงสร้างเมืองลง ณ ที่นั้น
 ตามสัญลักษณ์นั้น ประทับอยู่เกิด,
 เมืองนั้นจักมีนามว่า **ทัททปุระ**”.
 พระโอรสทั้ง ๕ พระองค์ จึงเสด็จไป
 ตามสัญลักษณ์นั้นแล้วสร้างเมืองในที่นั้น
 ประทับอยู่.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อหริตฺวา
 “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ
 เทวทตฺโต มุสฺสาวาทํ กตฺวา ปจฺวี

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
 เทศนาเข้ามาแล้ว จึงตรัสว่า “ภิกษุ
 ทั้งหลาย มิใช่แต่ในชาตินี้เท่านั้น, แม้ใน

**บริษัทในเค็ดคอมมุნიเคชั่น อินคัสตรี จำกัด
 สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา**

วรรณคดีภาษาตาก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๔-๒๐

ปวิฏโจ”ติ วตฺวา ชาตกั สโมธานะสิ ชาติก่อน เทวทัตก็ทำมุสาวาทและถูก
 “ตทา เจติยราชา เทวทัโต อโหสิ, แผ่นดินสุบ” แล้วจึงทรงประชุมชาดกว่า
 กปิลพราหมโณ ปน อหเมวา”ติ. “พระเจ้าเจติยราชในครั้งนั้น คือเทวทัต,
 ส่วนกปิลพราหมณ์ คือเราตถาคตแล”.

เจติยราชชาตกาวณฺณนา ฉฏฺฐา.

พรรณนาเจติยราชชาดก ที่ ๖ จบ.

๗. อินทริยชาติกัม (๔๒๓)

๖๐. “โย อินทริยานัน กามเน
 วสํ นารท คจฺจติ
 โส ปริจฺจชฺชโก โลก
 ชีวนุโตปิ วิสุสฺสติ.

๖๑. สุขสฺसानนฺตรํ ทุกฺขํ
 ทุกฺขสฺसानนฺตรํ สุขํ
 โสปี^๑ ปตฺโต สุขทุกฺขํ
 ปาฏิกงฺข วรํ สุขํ.

๖๒. กิจฺจกาเล กิจฺจสโ
 โส กิจฺจํ นาติวตฺตติ
 ส กิจฺจนฺตํ สุขํ ธีโร
 โยคํ สมธิคจฺจติ.

๗. อินทริยชาติก (๔๒๓)

๖๐. “ดูกรนารท บุรุษใดตกอยู่ใน
 อำนาจของอินทริย์ เพราะกาม
 บุรุษนั้น ละโลกทั้งสอง คือ
 มนุษยโลก และเทวโลกไปแล้ว
 ย่อมเกิดในอบายมีนรกเป็นต้น ถึง
 แม้จะยังมีชีวิตอยู่ ก็ย่อมชুবชืด
 ผ่ายผอม.

๖๑. ความทุกข์ เกิดถัดจากความสุข
 ความสุข เกิดต่อจากความทุกข์
 ท่านประสบ ความทุกข์มากกว่า
 ความสุข ท่านจงมุ่งหวังความสุข
 ที่แท้จริงเถิด.

๖๒. ในเวลาเกิดความลำบาก บุคคลใด
 อดทนต่อความลำบากได้ บุคคลนั้น
 ย่อมไม่เป็นไปตามความลำบาก
 บุคคลนั้นเป็นนักปราชญ์ ย่อมบรรลु
 ความสุขที่ปราศจากอามิส เป็น
 ความสุขที่เกิดจากความเพียร เป็น
 ที่สุดแห่งความลำบาก.

^๑ ฉ. โสสิ.

๖๓. น เหว กามานัน กามา
 นานตถา นตถการณา
 น กตมฺจ นีรํกตฺวา
 ธมฺมา จวิตุมฺรหสิ.

๖๓. ท่านไม่ควร เคลื่อนจากธรรมะ
 เพราะปรารถนากาม เพราะเหตุ
 มิใช่ประโยชน์ เพราะเหตุเป็น
 ประโยชน์ ถึงท่านจะทำสุขในฌาน
 ที่สำเร็จแล้ว ให้นิราศไป ก็ไม่ควร
 จะเคลื่อนจากธรรมะเลย.

๖๔. ทกฺขํ กหปตฺ^๑ สาธุ
 สํวิภชฺชณฺจ โภชนํ
 อหาโส อตฺถลาภสฺสุ
 อตฺถพฺยาปตฺติ อพฺยโก.

๖๔. ความขยันของคฤหบดี ผู้อยู่
 ครองเรือน เป็นความดีข้อที่ ๑
 การแบ่งปันโภคทรัพย์ ให้แก่
 สมณพราหมณ์ ผู้ตั้งอยู่ในธรรมแล้ว
 บริโภคด้วยตนเอง เป็นความดี
 ข้อที่ ๒ ในการได้รับประโยชน์
 ก็ไม่หลงระเริงใจ ด้วยความมัวเมา
 เป็นความดีข้อที่ ๓ เวลาเสื่อม
 ประโยชน์ไม่มีความลำบากใจ เป็น
 ความดีข้อที่ ๔.

๖๕. เอตฺตาวเตตฺ ปณฺทิจฺจํ
 อสิโต เทวิโล พุริวิ
 นยิโต กิณฺจิ ปาปิโย
 โย อินฺทฺริยานํ วสํ วเช.

๖๕. เทวิลดาบส ผู้สงบระงับได้ปราศอน
 ความเป็นบัณฑิตนั้น แก่นารท-
 ดาบส ด้วยถ้อยคำมีประมาณเท่านี้
 บุคคลที่เร็วกว่า ผู้ตกอยู่ในอำนาจ
 ของอินทรีทั้งหลายไม่มีเลย.

^๑ ฉ. กหปติ.

๖๖. อมิตตานำ หตถตุถ
 สิริ ปโปติ มามิว
 กมม วิชชณจ ทกขเยย
 วิวาท สีสมททว
 เอเต จ ยเส หาเปตวา
 นิพพตโต เสหิ กมเมหิ.

๖๗. โสหิ สหสสิโน
 อพนุ อปรายโน
 อริยธมมา อปกุกนโต
 ยถา เปโต ตเถวหิ.

๖๘. สุขกาเม ทุกขาเปตวา
 อาปนโนสมิ ปท อิม
 โส สุขิ นาธิกจนามิ
 จิตโต ภาณุมหิมิวา”ติ.

อินทรีชาดก สุตตม.

๖๖. ข้าแต่พระเจ้าสิริราช พระองค์
 เกือบจะถึงความพินาศ อยู่ใน
 เงื้อมมือ ของพวกศัตรู เหมือน
 ข้าพระองค์ ไม่ทำกรรมที่ควร
 กระทำ ไม่ศึกษาวิชาอันเป็น
 ความฉลาด ไม่ทำการอาวาทะ
 และวิวาทะไม่รักษาศีล ไม่กล่าว
 วาจาอ่อนโยน ทำยศเหล่านั้นให้
 เสื่อมแล้ว เกิดเพราะกรรมของตน.

๖๗. ถ้าข้าพระองค์นั้น ปฏิบัติชอบแล้ว
 พึงยังโภคะให้เกิดขึ้น เหมือนบุรุษ
 ชนแล้วพันคน ไม่มีพวกพ้อง
 ที่พึงอาศัย ล่วงเสียจากอริยธรรม
 มีอาการเหมือนเปรต ฉะนั้น.

๖๘. ข้าพระองค์ ทำสัตว์ผู้ปรารถนา
 ความสุขให้ได้รับความทุกข์ จึง
 ได้รับส่วนอันนี้ ข้าพระองค์นั้น
 ดำรงอยู่ เหมือนคนถูกกonganไฟ
 ล้อมรอบ ไม่ได้ประสบการณ์สุข
 เลย”.

อินทรีชาดก ที่ ๗.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. อินทริยชาติกถา (๔๒๓)

โย อินทริยานนุติ อิทธิ สตุธา
 เซตวเน วิหรนุโต ปุราณทุดิยิกปโลภัน
 อารพุก กเถสิ.

สาวตถิยัม กิเรโก กุลปุตโต
 สตุถุ ธมฺมเทสนัน สุตฺวา “น สกฺกา
 อคารมชฺเฒ วนนฺเตน เอกนตปริปฺพณฺณ
 เอกนตปริสฺสุทฺธํ พุรหฺมจริยัม จริตฺถ,
 นียยานิเก สาสเน ปพฺพชิตฺวา ทุกฺขสฺสนฺตํ
 กริสฺสามิ”ติ อเร วิภวํ ปุตฺตทวารสฺส
 นียยาเทตฺวา นิกฺขมิตฺวา สตุถารํ
 ปพฺพชฺชํ ยาจิ, สตุถาปิสฺส ปพฺพชฺชํ
 ทาเปสิ.

ตสฺส อัจฉริยอุปฺชฺฌาเยหิ สทฺธิ
 ปิณฺฑทาย จรโต นวกตฺตา เจว
 ภิกฺขุณฺโณ พหุภาเวน จ กุลมเร
 วา อาสนสาลาย วา อาสนัน น

๗. พรรณนาอินทริยชาติก (๔๒๓)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
 พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภการ
 ย้ายวนของภรรยาเก่า ตรัสพระธรรม-
 เทศานี้ว่า บุรุษใดตกอยู่ในอำนาจของ
 อินทริย์ ดังนี้ เป็นต้น.

เล่ากันมาว่า กุลบุตรคนหนึ่ง
 พระนครสาวัดตี สดับพระธรรมเทศนา
 ของพระศาสดาแล้ว คิดขึ้นมาว่า
 “ธรรมด่าว่า ผู้ครองเรือนไม่สามารถ
 ประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์ บริสุทธิ์
 อย่างแท้จริงได้, เราจักบวชในศาสนา
 ที่ช่วยชนสัตว์ให้ออกไป(จากสังสารวัฏ)
 จักทำให้สิ้นทุกข์” จึงมอบทรัพย์สมบัติ
 ในเรือนแก่บุตรและภรรยา ออก (จาก
 เรือน) ไปทูลขอการบวชจากพระ-
 ศาสดา, ฝ่ายพระศาสดาทรงให้กุลบุตร
 ผู้นั้นบวชแล้ว.

เมื่อท่านเที่ยวบิณฑบาตกับอาจารย์ และ
 อุปัชฌาย์ เพราะว่าตนยังเป็นผู้บวชใหม่
 และเพราะมีภิกษุมากด้วย ที่นั่งในเรือน
 ตระกูลหรือในโรงฉัน ย่อมไม่ถึง (แก่

บริษัทอยู่ในเตี้ยค่อมมุณีเข้าน อินคัสตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปาปุนาติ, สมนวากโกฏยัม ปิจกัม
 วา ผลกัม วา ปาปุนาติ, อาหาโรปิ
 อุกุญกปิฏเจเน ฉมฏฏิตภินนสิตถกยาคุ
 วา ปุติสกุขชชชกัม วา ฉามสกุขกุโร
 วา ปาปุนาติ, ยาปนปุมมาณั น
 โหติ. โส อตตนา ลทุธ คเหตุวา
 ปุราณทุติยิกาย สนุติกัม กจจติ.

อถสฺส สวา ปตตัม คเหตุวา
 วนุทิตวา ปตตโต ภาตตัม นิหริตวา
 สฺสุมปาทิตานิ ยาคุกุฏตสฺสปุญญชนานิ
 เทติ. มหุลลโก รสตณฺหยา พชฺฉิตฺวา
 ปุราณทุติยิกัม ชหิตฺตุน สกุกโกติ.
 สวา จินฺเตสิ “พทุโธ นุ โข, โน”ติ
 วิมฺลิสฺสามิ นนุ”ติ.

ท่าน), ตั้งหรือแผ่นกระดานท้ายสุดของ
 ผู้บวชใหม่ในสงฆ์ ย่อมถึง (แก่ท่าน),
 แม้อาหารด้วยหลังกระบวย ข้าวต้มปลาย
 ข้าวบด หรืออาหารบุดแห้ง ราชหรือ
 ข้าวแห้งใหม่ ย่อมถึง (แก่ท่าน), ทั้งยังไม่
 เพียงพอประทังชีพด้วย. ท่านจึงรับเอา
 อาหารที่ตนได้รับแล้วไปยังที่อยู่ของ
 ภรรยาเก่า.

ครั้งนั้น นางรับบาตรและไห้วท่านแล้ว
 นำภัตตาหารออกจากบาตร ถวายข้าว-
 ต้ม ข้าวสวย แกงและกับข้าว ที่จัดแจง
 ไว้อย่างพร้อมเพรียง. ภิกษุแก่จิตใจ
 หลงใหลในรส ไม่สามารถจะห่างเหิน
 ภรรยาเก่าได้. นางคิดคำนึงว่า “เรา
 จักทดลองดูว่า ‘ท่านยังมีใจผูกพันหรือ
 ว่าไม่มีแล้ว’”.

อรรถกถาชาคก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๔-๒๐

อถกทิวสํ ชนปทมฺนุสฺสํ
 เสตมตฺติกาเย นุหาเปตฺวา เคเห
 นิสีทาเปตฺวา อณฺเวยปิสฺส กติปเย
 ปริวารมฺนุสฺเส อาณาเปตฺวา โถกัม
 โถกัม ปานโกชนํ ทาเปสิ. เต
 ขาทนฺตา ภูณฺชนฺตา นิสีทิสฺสุ.
 เกหฺทฺวาเร จ จกฺเกสฺสุ โคะณ

อยู่มาวันหนึ่ง นางให้ชาวชนบท
 อาบน้ำด้วยดินสอพอง แล้วสั่งให้นั่งอยู่
 ในเรือนแล้ว สั่งคนที่เป็นบริวารของ
 ชาวชนบทอื่นอีกสองสามคน. สั่งให้
 เครื่องดื่มและโภชนะคนละนิดละหน่อย.
 พวกนั้นนั่งกินตามสบาย. อนึ่ง นางให้
 ผูกโคไว้ที่ล้อ จอดเกวียนเล่มหนึ่งไว้ ที่

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พนฺธาเปตฺวา เอกํ สกฺกํ จปาเปสิ,
 สยํ ปน ปิฎฺฐิจฺคพฺเภ นิสิตฺติวฺวา ปุเว
 ปจฺจิ. มหฺลลโก อากนฺตฺวา ทฺวาวเร
 อฏฺฐาสฺสิ. ตํ ทิสฺวา เอโก มหฺลลกปฺริโส
 “อยฺเย เอโก เถโร ทฺวาวเร จิตฺ”ติ
 อาห. วนฺทิตฺวา อติจฺฉาเปหิตฺติ.

โส “อติจฺฉถ ฆนฺเต”ติ ปฺนปฺปนํ
 กเถตฺวาปิ ตํ อคจฺฉนฺตํ ทิสฺวา
 “อยฺเย เถโร น คจฺฉตฺติ”ติ อาห.
 สธา อากนฺตฺวา สานี อุกฺขิปิตฺวา
 โอลเกตฺวา “อมฺโภ อยํ อมฺหากํ
 ทารกปิตา”ติ วตฺวา นิกฺขมิตฺวา
 วนฺทิตฺวา ปตฺตํ คเหตุวฺวา เคนฺ
 ปเวเสตฺวา โภเชตฺวา โภชนปฺริโยसानเ
 วนฺทิตฺวา “ฆนฺเต ตฺมุเห อิวเ
 ปฺรินิพฺพายถ, มยํ เอตฺตํ กาลํ
 อณฺณํ กุลํ น คณฺหิมฺหา, อสฺสามิก
 ปน ฆเร ฆราวาสเ น สนฺจติ,
 มยํ อณฺณํ กุลํ คณฺหาม, ทฺวชนปทํ
 คจฺฉิสฺสาม, ตฺมุเห อปฺปมตฺตา โทถ,
 สเจ เม โทโส อตฺถิ, ขมถา”ติ
 อาห.

ประตุเรือน, นั่งทอดขนมอยู่หลังห้องเอง
 ที่เดียว. ภิกษุแก่มายืนอยู่ที่ประตุ. ผู้เฒ่า
 คนหนึ่งเห็นท่านแล้ว พูดว่า “แม่คุณ
 พระเถระรูปหนึ่งยืนอยู่ที่ประตุ”. นางสั่ง
 ว่า ท่านจงไหว้แล้วนิมนต์ให้ท่านเลย
 ไปเสีย.

แม้เขาจะกล่าวซ้ำแล้วซ้ำอีกว่า “นิมนต์
 ท่านไปข้างหน้าเถิด พระคุณเจ้าผู้เจริญ”
 เห็นท่านไม่ยอมไป จึงบอกนางว่า
 “แม่คุณ พระเถระไม่ยอมไป”. นางมา
 ยกม่านขึ้นมองดูแล้วพูดว่า “ท่านผู้เจริญ
 คนนี้เป็นพ่อเด็กของเรา” จึงออกไป
 ไหว้รับบาตรแล้วนิมนต์เข้าเรือน นิมนต์
 ให้ฉัน ในเวลาฉันเสร็จไหว้แล้ว พูดว่า
 “ท่านผู้เจริญ ขอท่านจงปรีนิพพานใน
 ศาสนานี้เถิด, ดิฉันไม่รับเอาตระกูลอื่น
 สิ้นกาลนานถึงเพียงนี้, แต่ว่าในเรือนที่
 ไม่มีสามี การครองเรือนก็ดำรงอยู่ไม่ได้,
 ดิฉันจะรับเอาตระกูลอื่น, ดิฉันจะไปยัง
 ชนบทห่างไกล, ขอท่านจงเป็นผู้ไม่
 ประมาทเถิด, ถ้าดิฉันมีความผิดพลั้งไป,
 ขอท่านจงยกโทษให้ด้วย”.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มหลลภสฺส หทยผาลนกาโล วีย
 อโหสิ. อถ นํ “อหํ ตํ ชหิตุํ
 น สกฺโกมิ, มา คจฺฉ, วิพฺภมิสฺสามิ,
 อสฺสกุฏาเน เม สากฺกํ เปเสหิ, ปตฺตจิวรํ
 ปฏิจฺฉาเปตฺวา อากจฺฉิสฺสามิ”ติ อาท.
 สธา “สาธฺว”ติ สมฺปฏิจฺฉิ. มหลลโก
 วิหารํ คนฺตุวา อางริยฺอุปชฺฌาเย
 ปตฺตจิวรํ ปฏิจฺฉาเปนฺโต “กสฺมา
 อาวุโส เอวํ กโรสี”ติ วุตฺโต
 “ปุราณทฺตฺติยิกํ ชหิตุํ น สกฺโกมิ
 วิพฺภมิสฺสามิ”ติ อาท. อถ นํ เต
 อนิจฺฉนฺตณฺเณว สตฺถุ สนฺติกํ เนตฺวา
 “กิ วิกฺขเว อิมํ อนิจฺฉนฺตณฺเณว
 อานยิตฺถา”ติ วุตฺเต “ภนฺเต อัย
 อุกฺกณฺจิตฺวา วิพฺภมิตฺถกาโม”ติ วทิสฺสุ.

อถ นํ สตฺถา “สจฺจํ กิร วิกฺขุ ตฺวํ
 อุกฺกณฺจิตฺตีสี”ติ ปุจฺฉิ. สจฺจํ ภนฺเตติ.
 โก ตํ อุกฺกณฺจธาเปตฺติ. “ปุราณทฺตฺติยิกา
 ภนฺเต”ติ วุตฺเต “วิกฺขุ น อิทาเนว
 สธา อิตฺถิ ตฺยหํ อนตฺถกการิกา, ปุพฺเพปิ

วิกฺขุแก่เป็นเสมือนหัวใจแตกทำลาย.
 ขณะนั้นท่านจึงพูดกับนางว่า “อาตมา
 ไม่สามารถจะทอดทิ้งเธอได้, เธอจงอย่า
 ไปเลย, อาตมาจะสึกละ, เธอจงส่งผ้า
 ไปให้อาตมา ณ ที่โน้น, อาตมามอบ
 บาตรและจีวรแล้วจะกลับมา”. นางรับ
 ว่า “ดีแล้วเจ้าคะ”. วิกฺขุแก่กลับไป
 ยังวิหาร มอบบาตรและจีวรให้อาจารย์
 และอุปัชฌาย์ ถูกท่านถามว่า “ผู้มีอายุ
 เหตุไรท่านจึงทำอย่างนี้” จึงกราบเรียน
 ว่า “กระผมไม่สามารถจะทอดทิ้ง
 ภรรยาเก่าได้ กระผมจะสึกละครับ”.
 คราวนั้นอาจารย์และอุปัชฌาย์จึงพาท่าน
 ผู้ไม่เต็มใจไปเฝ้าพระศาสดา เมื่อพระ-
 พุทธองค์ตรัสถามว่า “ดูกรวิกฺขุทั้งหลาย
 พวกเธอพาพระไม่เต็มใจมาหรือ” กราบ
 ทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระแก่
 รูปนี้เอยากจะสึกพระเจ้าข้า”.

ที่นั่นพระศาสดาตรัสถามวิกฺขุนั้นว่า
 “ดูกรวิกฺขุ ทราบว่า เธออยากสึก
 จริงหรือ”. วิกฺขุแก่กราบทูลว่า เป็น
 ความจริง พระพุทธเจ้าข้า. พระศาสดา
 ตรัสว่า ใครทำให้เธออยากสึก. ท่าน

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วรรณคดีภาษาไทย ป-ท.๑๕-๒๑

ตวั เอตํ นิสฺสาย จตุหิ ฌาเนหิ
 ปรีหิโน มหาทุกฺขํ ปตฺวา มํ นิสฺสาย
 ตมฺหา ทุกฺขา มุจฺจิตฺวา นฏฺจ ฌานํ
 ปฏฺิลภตฺติ”ติ วตฺวา อตฺตํ อหริ.

อติเต พาราณสียํ พุรฺหมทตฺเต
 รชฺชํ กาเรนฺเต โพิสฺสโต ตสฺส
 ปุโรหิตํ ปฏฺิจจ ตสฺส พุราหมณียา
 กุจฺฉิสฺมี นิพฺพตฺติ. ชาตทิวเส จสฺส
 สกลนฺคร อาวุธานิ ปชฺชลิสฺสุ.
 เตนฺสฺส “โชติปาโล”ติ นามํ กริสฺสุ.
 โส วยปฺปโต ตกฺกสิลาโย สพฺพ-
 สิปปานิ อุกฺคณฺหิตฺวา รณฺโณ สิปปํ
 ทสฺเสตฺวา อิสฺสรียํ ปหาย กิณฺจ
 อชานาเปตฺวา อคฺคทฺวาเรน นิกฺขมิตฺวา
 อรณฺญํ ปวิสิตฺวา สกฺกทตฺติเย
 กปิฏฺจอสฺสเม^๑ อสิปปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา
 ฌานาภิญฺญา นิพฺพตฺเตสิ.

กราบทูลว่า “ภรรยาเก่า พระพุทธเจ้า-
 ข้า” ตรัสว่า “ดูกรรมิกษุ มิใช่แต่ใน
 ปัจจุบันชาตินี้เท่านั้น ที่หญิงนั้นทำความ
 พิณาศให้แก่เธอ, แม้ในชาติก่อน เธอ
 อาศัยหญิงนี้แล้ว เสื่อมจากฌานทั้ง ๔
 ได้รับมหันตทุกข์ แต่เพราะอาศัยเรา จึง
 พ้นจากทุกข์นั้น กลับได้ฌานที่เสื่อมแล้ว
 ดังเดิม” ทรงนำอดีตนิทานมา(ตรัสว่า).

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 เสวยราชสมบัติ ณ พระนครพาราณสี
 พระโพิสัต์ว์อาศัยปุโรหิตของพระเจ้า
 แผ่นดินนั้น เกิดในท้องของนางพราหมณี
 (ภรรยา) ปุโรหิตนั้น. อนึ่ง ในวันที่
 พระโพิสัต์ว์นั้นเกิด อาวุธเกิดแสงสว่าง
 โชติช่วงไปทั่วทั้งพระนคร. เพราะเหตุนั้น
 มารดาบิดาจึงตั้งชื่อพระโพิสัต์ว์นั้นว่า
 “โชติपाल”. พระโพิสัต์ว์นั้น เจริญวัย
 แล้วเล่าเรียนศิลปศาสตร์ทุกชนิด ใน
 พระนครตักสิลาจบแล้ว แสดงศิลปศาสตร์
 ถวายพระราชาแล้ว ก็สละอิสริยยศ
 ไม่ให้ใคร ๆ รู้เลย ออกไปทางประตูลับ
 เข้าสู่ป่า บวชเป็นฤาษี (อาศัยอยู่) ที่

^๑ อภิธาน กปิฏถ ฉ. กวิฏจกอสฺสเม.

ดํ ๓๓๓ ๓๓๓ อเนกานี อีสิตานี
 ปรีวาเรสุ, มหาสมากโม อโหสิ.
 โส สรภงคสตุถา นาม อโหสิ,
 ตสฺส สตุต อเนกวาสิกา เขฏจกา
 อหฺสํ. เตสุ สาลิสฺสโร นาม อีสิ
 กปฺปิฏจอสฺสมา นิภุมิตฺวา สุรภฺจชนปเท
 ปุรตฺถิมชนปเท สาโตทกาย นาม
 นทียา ตีเร อเนกสหฺสอีสิปรีวาโร
 วสิ. เมณฺฑิสฺสโร นาม อีสิ ปโชตก-
 ปณฺจาลรณฺโณ วิชิตะ กลมฺพมฺลก^๑
 นาม นิคมํ นิสฺสาย อเนกสหฺส-
 อีสิปรีวาโร วสิ. ปพฺพโต นาม
 อีสิ เอกํ อฏฺวิชนปทํ นิสฺสาย
 อเนกสหฺสอีสิปรีวาโร วสิ.

กาฬเทวิล นาม อีสิ อวนฺตฺริภุเจ
 ทกฺขินาปถ เอกํ ฉนฺนเสถํ นิสฺสาย
 อเนกสหฺสอีสิปรีวาโร วสิ. กิสฺวจฺฉ
 นาม อีสิ เอกโกว ทณฺฑทกฺริณฺโณ

อาศรมไกล่ต้นมะขวิดซึ่งทำวสั๊กกเทว-
 ราชถวาย บำเพ็ญฌานอภิฌญาให้เกิดขึ้น.

โชติपालฤๅษีอยู่ ณ อาศรมไกล่ต้น
 มะขวิดนั้น ฤๅษีจำนวนหลายร้อยแวดล้อม
 อยู่รอบ ๆ ได้เกิดเป็นสมาคมใหญ่.
 โชติपालฤๅษีนั้น ได้มีชื่อว่า สรภังค-
 ศาสดา, สรภังคศาสดาได้มีหัวหน้าศิษย์
 ๗ รูป. บรรดาหัวหน้าศิษย์เหล่านั้น
 ฤๅษี ชื่อว่าสาลิสฺสระ ออกจากอาศรม
 ต้นมะขวิด มีฤๅษีหลายพันเป็นบริวาร
 อาศัยอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำสาโตทกะ ในชนบท
 ทางทิศตะวันออกไกล่สุรรัฐชนบท. ฤๅษี
 เมณฺฑิสฺสระ มีฤๅษีหลายพันเป็นบริวาร
 อาศัยนิคมชื่อกลมพมฺลกะ อยู่ในแคว้น
 ของพระเจ้าปโชตกปัญจาละ. ฤๅษีชื่อ
 ปพฺพตะ มีบริวารหลายพัน อาศัย
 อฏฺวิชนบทแห่งหนึ่งอยู่.

ฤๅษีชื่อกาฬเทวิล มีบริวารหลายพัน
 อาศัยภูเขาคินแห่งหนึ่งอยู่ที่ทักษิณาปถ
 ในแคว้นอวันตี. ฤๅษีชื่อกิสฺวจจะผู้เดียว
 เท่านั้น อาศัยพระนครชื่อว่ากุมภาวดี

^๑ น. ม. กลพพจุก.

บริษัทอยู่ในเค็ดคอมมุნიเคชั่น อินคัสตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วรรณคดีชาคก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๔-๒๑

กุมภาวดี นาม นครํ นิสสาย
 อุกยาเน วสิ. อนุสิสตาปโส^๑ ปน
 โภธิตตตสฺส อุปฏฐาโก ตสฺส สนฺติเก
 วสิ. นารโท นาม อีสึ กาทเทวิลสฺส
 กนิฏฺเฐ มชฺฌิมปฺปเทเส อรณฺเณ
 อณฺชนคิริมฺหิ^๒ ปพฺพตชาลนฺตเร เอกโกว
 เอกสมิ คุหาเลณฺเณ วสิ.

อารณฺชคิริโน^๓ นาม ปน
 อวิฑูเร เอโก อาภิณฺณมนุสฺโส นิคโม
 อตฺถิ. เตสํ อนฺตเร มหตี นที
 อตฺถิ, ตํ พหุ มนุสฺสา โอสรรนฺติ.
 อุตฺตมรूपธรา. วณฺณทาสโยปิ ปุริเส.
 ปโลภยมาณา. ตสฺสา นทียา ตีเร
 นิสิตนฺติ. นารทตาปโส ตาสุ เอกํ
 ทิสฺวา ปฎิพทฺธจิตฺโต หุตฺวา ฉานํ
 อนฺตรธาเปตฺวา นิราหาโร ปริสุสฺสนฺโต
 กิเลสวสงฺคโต สตฺตาทํ วสิตฺวา
 นิปชฺชิ. อถสฺส ภาตา กาทเทวิล
 อาวชฺเชนฺโต ตํ การณํ ฃตฺวา
 อากาเสนาคนฺตฺวา เลณฺเณ ปาวิสิ.

อยู่ในพระอุทยานของพระเจ้าทัณฑกั.
 ส่วนอนุสิสตาปสผู้รับใช้พระโพธิสัตว์
 อยู่ในสำนักของพระโพธิสัตว์นั้น. ฤาษี
 ชื่อนารทะผู้เป็นน้องของกาทเทวิลฤาษี
 ลำพังผู้เดียว อยู่ในถ้ำคฤหาแห่งหนึ่ง
 ภายในช่องภูเขา ชื่ออัญชนคิริโนป่า
 มัชฌิมประเทศ.

อนึ่ง มีนิคมแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ไม่ไกล
 จากอารณฺชคิริ มีคนอยู่หนาแน่น. ใน
 ระหว่างเมืองเหล่านั้น มีแม่น้ำใหญ่ อยู่
 สายหนึ่ง, คนเป็นอันมากพากันมาชุมนุม
 ที่แม่น้ำนั้น. แม้วกหญิงแพศยา ผู้ทรง
 รูปโฉมงามเยี่ยมกันั่งยั่วยวนพวกผู้ชายที่
 ริมฝั่งแม่น้ำนั้น. นารทตาปสเห็นหญิง
 แพศยาคนหนึ่ง ในบรรดาหญิงแพศยา
 เหล่านั้น มีใจรักลุ่มหลงจนฉานเสื่อมหาย
 อุดอาหาร ชุบซัด ตกอยู่ในอำนาจของ
 กิเลส นอนจมอยู่ถึง ๗ วัน. ครั้งนั้น
 กาทเทวิลพี่ชายของนารทตาปสนั้น
 ระลึกถึงอยู่ ทราบเหตุนั้นแล้ว เหาะมา

^๑ ฉ. ม. อนุปิธตาปโส.

^๒ ฉ. ม. อารณฺชคิริมฺหิ.

^๓ ฉ. อ. อารณฺชคิริโค. อ. อารณฺชคิริโน. ก. อณฺชนคิริโน.

นารโท ตั กิสฺวา “กสฺมา ภว
 อากโตสิ”ติ อาห. “ภว อฆาสฺโก^๑
 ภวนตํ ปฏิกคิตุ อากโตสฺมี”ติ. อถ
 นํ โส “อวตฺตํ กถํ กเถสิ,
 อลิกํ ตฺจจํ กเถสิ”ติ มุสวาเทน
 นิกคณฺหิ. โส “เนตํ ปหาตุ วฏฺฏตี”ติ
 สาลิสฺสรํ อาเนสิ, เมณฺทิสฺสรํ อาเนสิ,
 ปพฺพตมฺปิ อาเนสิ. อิตโรปิ เต
 ตโย มุสวาเทน นิกคณฺหิ. กภาพ-
 เทวิโล “สรภงฺกสฺตถารํ อาเนสฺสามิ”ติ
 อากาเสน กนฺตฺวา ตํ อาเนสิ.

ทางอากาศ เข้าไปยังถ้ำ.

นารทดาบสเห็นภาพเทวิลดาบสแล้วพูด
 ว่า “พี่ท่านมา เพราะธุระอะไร”.
 ภาพเทวิลดาบสตอบว่า “น้อง ไม่สบาย
 พี่มาเพื่อรักษาพยาบาลน้อง”. ครั้งนั้น
 นารทดาบสนั้น จึงข่มขู่พี่ชายนั้น ด้วย
 การกล่าวเท็จว่า “ท่านกล่าวคำไม่มีมูล
 ความจริง, ท่านพูดจาเหลวไหลไร้สาระ”.
 ภาพเทวิลดาบสนั้นคิดว่า “การที่จะ
 ทอดทิ้งนารทดาบสนี้ไว้ไม่สมควร” จึง
 พาไปหาสาลิสสรฤๅษี, เมณทิสสรฤๅษี,
 พาไปหา แม้กระทั่งปพพตฤๅษี. แม้
 กระนั้นนารทดาบสก็ยังดีเตียนฤๅษี
 ทั้งสามนั้นด้วยการกล่าวเท็จ. ภาพเทวิล
 ดาบสคิดอีกว่า “เราจะพาไปหาสรภังค-
 ศาสดา” จึงพานารทะนั้นไปทางอากาศ.

โส อากนฺตฺวา ตั กิสฺวา “อินฺทฺริยวสํ
 คโต”ติ ฆตฺวา “กจฺจึ นารท
 อินฺทฺริยานํ วสํ คโต”ติ ปุจฺฉิ.
 อิตเรณ ตํ สุตฺวาว อฏฺฐาย วนฺทิตฺวา
 “อาม อัจริยา”ติ วุตฺเต “นารท
 อินฺทฺริยวสํ คตา นาม อิมสฺมี

สรภังคศาสดามาเห็นนารทดาบสนั้น
 ก็รู้ว่า “นารทดาบสตกอยู่ในอำนาจ ของ
 อินทริย์” (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ)”
 จึงถามว่า “นารทะ เธอตกอยู่ในอำนาจ
 ของอินทริย์ทั้งหลายเสียแล้วหรือ”. เมื่อ
 นารทดาบสพอได้ฟังคำนั้นเท่านั้น ก็

^๑ ฉ. ออกุลลโกติ.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วรรณคดีภาษาไทย ป-ท.๑๔-๒๑

อตตภาเว สุตฺตุนฺตา ทุกฺขํ อนุภาวิตฺวา
 ทุตฺติยตฺตภาเว นิริเย นิพฺพตฺตุนฺตี”ติ
 วตฺวา ปจฺมํ คาถมาห

ลุกขึ้นไหว้แล้วกราบเรียนว่า “ขอรับ
 ท่านอาจารย์” สรภังคศาสดา กล่าวว่
 “นารทะธรรมดาว่าผู้ตกอยู่ในอำนาจของ
 อินทรีย์ ชุบชีวิตฝ่ายหอมในอัตภาพนี้ได้
 รับทุกข์ทรมานแล้วยังจะเกิดในนรกใน
 อัตภาพที่สองอีกด้วย” แล้วกล่าวคาถา
 ที่ ๑ ว่า

๖๐. “โย อินฺทฺริยานํ กามเน
 วสํ นารท กจฺจติ
 โส ปริจฺจชฺชุกฺโก โลกเก
 ชีวนฺโตปิ วิสฺสุสฺสตี”ติ.

๖๐. “ดูกรนารทะ บุรุษใด ตกอยู่ใน
 อำนาจของอินทรีย์เพราะกาม บุรุษ
 นั้น ละโลกทั้งสองคือมนุษยโลก
 และเทวโลกไปแล้ว ย่อมเกิดในอบาย
 มีนรกเป็นต้น ถึงแม้จะยังมีชีวิตอยู่
 ย่อมชุบชีวิตฝ่ายหอม”.

ตตฺถ โย อินฺทฺริยานนฺติ นารท
 โย ปุริโส รุปาทีสุ สุกฺภาการํ
 คเหตุวา กิเลสกาเมวเสน จนนํ
 อินฺทฺริยานํ วสํ กจฺจติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **บุรุษใด**
ตกอยู่ในอำนาจของอินทรีย์ทั้งหลาย
 ความว่า นารทะ บุรุษใดยึดถืออาการว่า
 สวยงามในอารมณ์มีรูปเป็นต้น ย่อมตก
 อยู่ในอำนาจของอินทรีย์ทั้ง ๖ เพราะ
 อำนาจกิเลสกาเม (กิเลสเป็นเหตุไคร).

ปริจฺจชฺชุกฺโกติ โส ปุริโส มนุสฺสโลกญจ
 เทวโลกญจาติ อุกฺโก โลกเก ปริจฺจชิตฺวา
 นิริยาทีสุ นิพฺพตฺตตีติ อตฺถ.

คำว่า **ละโลกทั้งสอง** ความว่า บุรุษนั้น
 ละโลกทั้งสองคือ มนุษยโลกและเทวโลก
 ไปแล้วย่อมเกิดในอบายมีนรกเป็นต้น.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
 สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชีวนโตปี วิสุตฺตติติ ชีวนโตเยว
 อตตนา อิจฺฉิตํ กิเลสวตฺถุ อลภนโต
 โสเกน วิสุตฺตติ, มหาทุกฺขํ ปาปฺพณาติ.

คำว่า บุรุษนั้น ถึงแม้จะยังมีชีวิตอยู่
 ย่อมชুবชีวิตฝ่ายพอม ความว่า บุรุษนั้น
 ทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อไม่ได้กิเลสวตฺถุ
 (วตฺถุอันเป็นที่ตั้งแห่งความเศร้าหมอง)
 ที่ตนปรารถนาแล้ว ย่อมชুবชีวิตฝ่ายพอม
 เพราะความโศก, คือได้รับทุกข์มาก.

ติ สุตฺวา นารโท “อาจริย
 กามเสวนํ นาม สุขํ, เอวรูปํ สุขํ
 ก็ สนุชชาย ‘ทุกฺขนฺ’ติ วทสิ”ติ ปุจฺฉิ.
 อถสฺส สรภงฺโก “เตนหิ สฺุณฺหาหิ”ติ
 ทฺุติยํ คาถมาห

นารทดาบสฟังคำนั้นแล้วถามว่า
 “ข้าแต่อาจารย์ ธรรมดว่าการเสพกาม
 เป็นความสุข, ท่านกล่าวหมายถึงความ-
 สุข เห็นปานฉะนี้ว่า ‘เป็นความทุกข์’
 หรือ”. ต่อจากนั้นสรภังคศาสดา จึง
 กล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟังเถิด”
 จึงกล่าวคาถาที่ ๒ ให้นารทดาบสนั้นฟัง
 ว่า

๖๑. “สุขสฺสฺสานนฺตรํ ทุกฺขํ
 ทุกฺขสฺสฺสานนฺตรํ สุขํ
 โสปี ปตฺโต สุขทุกฺขํ
 ปาฏิกงฺข วรํ สุขนฺ”ติ.

๖๑. “ความสุข เกิดถัดจากความสุข
 ความสุขเกิดต่อจากความทุกข์ท่าน
 ประสบความทุกข์มากกว่าความสุข
 ท่านจงมุ่งหวังความสุข อันแท้จริง
 เกิด”.

จตฺถ สุขสฺสฺสานนฺตรนฺติ กาม-
 สุขสฺส อนนฺตรํ นิริยทุกฺขํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ถัดจาก
 ความสุข ความว่า ความทุกข์ในนรก
 เกิดในลำดับแห่งความสุข.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทุกขสฺสชาติ สีลรทฺขณํทุกฺขสฺส อนนฺตรํ
 ทิพฺพมานุสฺสกสฺสขณฺเจว นิพฺพานสฺสขณฺจ.
 อิทํ วุตฺตํ โหติ นารท อิเม หิ
 สตฺตวา กามเสวนสมเย กาลํ กริตฺวา
 เอกนฺตทุกฺขเย นิริเย นิพฺพตฺตนฺติ, สีลํ
 รทฺขนฺตา วิปสฺสนาย กมฺมํ กโรนฺตา
 จ ปน กิลมฺนฺติ, เต ทุกฺขเยน สีลํ
 รทฺขิตฺวา สีลพฺเลน วุตฺตปฺปการํ สฺขํ
 ปฏฺฐิลภนฺติ, อิทํ ทุกฺขํ สนฺธายาหํ เอวํ
 วทามิตี.

โสปี ปตฺโตติ โส ตฺวํ นารท
 อิทานิ ฌานสฺขํ นาเสตฺวา ตโต
 สฺขา มหนฺตํ กามนิสฺสิตํ เจตสิกทุกฺขํ
 ปตฺโตตี.

ปาฎิกงฺขชาติ อิทํ กิเลสทุกฺขํ.
 จทฺเทตฺวา ปน ตเทว วรํ อุตฺตมํ
 ฌานสฺขํ อิจฺฉ ปตฺตเถหิตี.

คำว่า ความทุกข์ (สิ่งที่ทนได้ยาก)
 ความว่า ความสุขอันเป็นของมนุษย์
 เพียงดังทิพย์และความสุขคือพระนิพพาน
 เกิดในลำดับแห่งความทุกข์อันเกิดจาก
 การรักษาศีล. มีคำอธิบายว่า นารท
 เพราะว่า สัตว์เหล่านี้ตายในขณะที่เสพกาม
 ย่อมเกิดในนรกอันเป็นความทุกข์อย่าง-
 เดียว, ก็แลสัตว์เหล่านั้น เมื่อรักษาศีล
 เจริญวิปัสสนาลำบากอยู่, สัตว์เหล่านั้น
 ครั้นรักษาศีลด้วยความทุกข์ กลับได้
 รับความสุขมีประการดังกล่าวแล้วด้วย
 กำลังแห่งศีล, เรากล่าวมุ่งหมายถึง
 ความทุกข์นี้เท่านั้น.

คำว่า ท่านผู้ได้รับ (ความทุกข์) ความว่า
 นารทะ บัดนี้ ท่านนั้นทำลายความสุข
 อันเกิดจากฌานพินาศแล้ว ได้รับความ
 ทุกข์ทางใจอันอิงอาศัยกามมากกว่า
 ความสุขแต่ฌานนั้น.

คำว่า ท่านจงมุ่งหวัง ความว่า ท่าน
 จงละทิ้งความทุกข์ที่เกิดจากกิเลสแล้ว
 จงมุ่งหวัง จงปรารภหา ความสุขที่เกิด
 จากฌานอันประเสริฐสูงสุดนั้นแลอีกครั้ง
 เกิด.

บริษัทในเค็คคอมมูนีเคชั่น อินคัสตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นารโท “อิทํ อจริย ทุกุขํ
ทุสฺสหนํ, นาหนุตํ อธิวาเสตุํ สกุโกมี”ติ
อาห. อถ นํ มหาสตุโต “นารท
ทุกุขํ นาม อุปฺปนฺนํ อธิวาเสตพฺพ-
เมวา”ติ วตุวา ตติยํ คาถมาห

นารทดาบสกล่าวว่า “ข้าแต่
อาจารย์ ความทุกข์นี้เป็นสิ่งที่ทนได้ยาก,
ข้าพเจ้าไม่สามารถจะอดกลั้นความทุกข์
นั้นได้”. ครั้งนั้น พระมหาสตุวจิงกล่าว
กับนารทดาบสนั้นว่า “นารทะ เธอพึง
อดกลั้นความทุกข์ที่เกิดขึ้นแล้วเสีย” แล้ว
กล่าวคาถาที่ ๓ ว่า

๖๒. “กิจฺจนฺกาลเ กิจฺจนฺสโห
โส กิจฺจํ นาติวตฺตติ
ส กิจฺจนฺตํ สุขํ ธีโร
โยคํ สมตฺทิจฺจติ”ติ.

๖๒. “ในเวลาเกิดความลำบาก บุคคลใด
อดทนต่อความลำบากได้ บุคคลนั้น
ย่อมไม่เป็นไปตามความลำบาก
บุคคลนั้นเป็นนักปราชญ์ ย่อมบรรลู่
ความสุขที่ปราศจากอามิส เป็น
ความสุขที่เกิดจากความเพียร เป็น
ที่สุดแห่งความลำบาก”.

ตตฺถ นาติวตฺตติ นานวตฺตติ,
อยมเว วา ปาโจ. อิทํ วุตฺตํ
โหติ นารท โย กายิกเจตสิกทุกุข-
สงฺขาทสฺส กิจฺจนฺส อุปฺปนฺนกาเล
อุปฺปมตฺโต ตสฺส กิจฺจนฺส หรณฺอุปายํ
กโรนฺโต กิจฺจนฺสโห หุตฺวา ตํ กิจฺจํ
น อนฺวตฺตติ, ตสฺส วเส อวตฺตติตุวา
เตหิ เตหิ อุปฺปาเยหิ ตํ กิจฺจํ
อภิวาติ วินาเสติ, ส ธีโร กิจฺจนฺส

คำว่า **ย่อมไม่เป็นไปตาม** คือว่า
ไม่อนุวัตตาม, อีกอย่างหนึ่งบาลีก็มีเพียง
เท่านั้น. มีคำอธิบายว่า นารทะ ในเวลา
ที่ความลำบากกล่าวคือทุกข์ทางกาย
ทางใจเกิดขึ้น บุคคลใดไม่ประมาท
ทำอุบายผ่อนคลายความลำบากนั้นออกไป
อดทนต่อความลำบาก ไม่หมუნไป
ตามความลำบากนั้น, คือไม่ตกไปตาม
อำนาจความลำบากนั้น ได้แก่ทำลาย

**บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา**

วรรณคดีภาษาไทย ป-ท.๑๔-๒๑

อนติมสงฺฆาตํ นิรามิสํ สุขํ อธิจฺจติ,
 ตํ วา กิจฺจนฺตํ โยคสุขํ อธิจฺจติ,
 อภิสมนฺโต ปาปฺพณาตีติ.

ความลำบากด้วยอุบายนั้น ๆ, บุคคลนั้น
 เป็นนักปราชญ์ ย่อมบรรลุความสุขซึ่ง
 ปราศจากอาภิส กล่าวคือสุดสิ้นความ
 ลำบาก, หรือย่อมบรรลุความสุขอันเกิด
 จากความเพียรพยายามอันเป็นที่สุด
 ความลำบากนั้น ไม่เหนื่อยล้า ก็ย่อม
 บรรลุได้.

โส “อาจริย กามสุขํ นาม
 อุตฺตมสุขํ น ตํ ชฺหิตุํ สกฺโกมิ”ติ
 อาห. อถ นํ มหาสตุโต “นารท
 ฐมฺโม นาม น เกนจิ การณฺน
 นาเสตพฺโพ”ติ วตฺวา จตฺตถิ คาทมาห

นารทดาบสเรียนว่า “ข้าแต่
 อาจารย์ ชื่นเชื่อว่ากามสุข เป็นความสุข
 อย่างยอดเยี่ยม ข้าพเจ้าไม่สามารถจะ
 เลิกความสุขนั้นได้”. ต่อมาพระมหาสัตว์
 กล่าวกะนารทดาบสนั้นว่า “นารท
 ธรรมดาว่าธรรมะ เธอไม่ควรให้เสื่อม-
 สลายด้วยเหตุใด ๆ” แล้วกล่าวคาถาที่ ๔
 ว่า

๖๓. “น เหว กามานํ กามา
 นานตฺถา นตฺถการณา
 น กตญจ นิงฺกตฺวา
 ฐมฺมา จวิตฺมรหฺสี”ติ.

๖๓. “ท่านไม่ควร เคลื่อนจากธรรมะ
 เพราะปรารถนากาม เพราะเหตุ
 มิใช่ประโยชน์ เพราะเหตุเป็น
 ประโยชน์ ถึงท่านจะทำสุขในฌาน
 ที่สำเร็จแล้ว ให้นิราศไป ก็ไม่ควร
 จะเคลื่อนจากธรรมะเลย”.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตุถ กามานํ กามาติ กามานํ
กามา, วตฺตูกาแมนํ ปตฺตุนายาติ
อตฺโต.

นानตฺตา นตฺตการณาทิ น อนตฺตโต
น อตฺตการณา.

น กตญจ นีรํกตฺวาติ กตญจ นิปฺพาทิตํ
ณานํ นีรํกตฺวา. อิทํ วุตฺตํ โหติ
นารท น เหว วตฺตูกาเมปตฺตุนาย
ธมฺมา จวิตฺตุมรหสิ, เอกสฺมี อนตฺเต
อุปฺปนฺเน ตํ ปฏฺิหนิตฺตูกาโม นานตฺตา
นวตฺเตนปี การณญฺเตน ธมฺมา
จวิตฺตุมรหสิ, “อสุโก นาม เม อตฺโต
อุปฺปชฺชิสฺสตี”ติ เอวํ อตฺตการณาปี น
ธมฺมา จวิตฺตุมรหสิ, กตํ ปน นิปฺพาทิตํ
ณานสฺขํ นีรํกตฺวา วินาสตฺวา เหว
ธมฺมา จวิตฺตุมรหสิตี.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพราะ
ปรารถนากามทั้งหลาย ความว่า เพราะ
ปรารถนากาม, คือว่า เพราะปรารถนา
วัตตูกาม.

คำว่า ท่านไม่ควรจะเคลื่อนจากธรรมะ
เพราะเหตุมิใช่ประโยชน์ เพราะเหตุเป็น
ประโยชน์ ความว่า ท่านไม่ควร
เคลื่อนจากธรรมะเพราะเหตุมิใช่ประโยชน์
เพราะเหตุเป็นประโยชน์.

คำว่า ถึงท่านจะทำสุขในฌานที่สำเร็จ
แล้วให้นิราศไปก็ไม่ควรเคลื่อนจากธรรมะ
เลย ความว่า ท่านทำสุขในฌานที่
บำเพ็ญแล้ว สำเร็จแล้วให้นิราศไป.
อธิบายว่า นารท ท่านไม่ควรจะเคลื่อน
จากธรรมะเพราะความปรารถนาวัตตูกา-
ม, เมื่อสิ่งมิใช่ประโยชน์อย่างหนึ่ง
เกิดขึ้นแล้ว ท่านปรารถนาจะทำจัดสิ่ง
มิใช่ประโยชน์นั้น จึงไม่สมควรจะเคลื่อน
จากธรรมะ เพราะเหตุอันมิใช่ประโยชน์
คือว่าแม้เพราะเป็นประโยชน์ชนิดใหม่
ได้แต่เพราะเป็นเหตุ, ท่านไม่สมควรจะ
เคลื่อนจากธรรมะแม้เพราะเหตุอันเป็น
ประโยชน์อย่างนี้ว่า “ประโยชน์ชื่อโน้น

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๕-๒๑

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินค์สตร์ จำกัด
สร้างค้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จักเกิดขึ้นแก่เรา”, อนึ่ง ท่านทำสุข
ในฌานซึ่งท่านบำเพ็ญแล้ว สำเร็จแล้ว
ให้นิราศไป ให้เสื่อมสลายไปแล้ว ก็ไม่
ควรจะเคลื่อนไปจากธรรมะ.

เอวํ สรณฺเคน จตฺตฺหิ คาทาหิ
ธมฺเม เทสิเต กาทเทวิโล อตฺตโน
กนิฏฺจํ โอวทฺตโต ปณฺจมํ คาทมาห

เมื่อสรณังคศาสดาแสดงธรรมะด้วย
คทาทั้ง ๔ อย่างนี้แล้ว กาทเทวิลดาบส
เมื่อจะกล่าวสั่งสอนดาบสน้องชายของตน
จึงกล่าวคทาที่ ๕ ว่า

๖๔. “ทกฺขํ คหปตํ สาธุ
สํวิภชฺชณฺจ โภชนํ
อหาโส อตฺตลาภสุ
อตฺตพฺยาปตฺติ อพฺยโต”ติ.

๖๔. “ความขยันของคฤหบดี ผู้อยู่
ครองเรือน เป็นความดีข้อที่ ๑
การแบ่งปันโภคทรัพย์ ให้แก่
สมณพราหมณ์ ผู้ตั้งอยู่ในธรรม
แล้วบริโภคด้วยตนเอง เป็นความดี
ข้อที่ ๒ ในการได้รับประโยชน์
ก็ไม่หลงระเริงใจ ด้วยความมัวเมา
เป็นความดีข้อที่ ๓ เวลาเสื่อม
ประโยชน์ไม่มีความลำบากใจ เป็น
ความดีข้อที่ ๔”.

ตตฺถ ทกฺขํ คหปตฺนฺติ นารท
มรราวาสํ วสนฺตานิ คหปตฺนํ
โภคฺอุปาทนตฺถาย อนลสฺยแจกฺกุสลภาว-
สงฺขาดํ ทกฺขํ นาม สาธุ,

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ความ-
ขยันของคฤหบดี ผู้อยู่ครองเรือน
ความว่า นารทะ ชื่อว่า ความขยัน
กล่าวคือความไม่เกียจคร้าน ฉลาด

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนิเคชั่น อินค์สตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทกฺขภาโว ภทฺทโก.

เฉียบแหลม เพื่อให้โภคทรัพย์เกิดขึ้น
ของคฤหบดีผู้ครองเรือน เป็นความดี,
คือว่าความขยัน เป็นความเจริญ
(ข้อที่ ๑).

สํวิภชฺชณฺจ โภชนนฺตุติ ทกฺขเชน.
อุปฺปาทิตโภกานํ ฐมฺมิกสมณพฺรหฺมณฺเณหิ
สทฺธิ สํวิภชิตฺวา ปริโภคกฺรณํ ทุตฺติยํ
สาธุ.

คำว่า การแบ่งโภคทรัพย์ ให้แก่สมณ-
พราหมณ์ผู้ตั้งอยู่ในธรรมแล้ว บริโภค
ด้วยตนเอง เป็นความดีข้อที่ ๒ ความว่า
การแบ่งโภคทรัพย์ที่เกิดขึ้นด้วยความ
ลำบากให้กับสมณพราหมณ์ผู้ตั้งอยู่ใน
ธรรมแล้ว ทำการบริโภคด้วยตนเอง
เป็นความดีข้อที่ ๒.

อหาโส อตฺตฉลาภสฺสูติ มหนฺเต อิสฺสรียเ
อุปฺปนฺเน ปมาทวเสน อหาโส
อนฺุปฺปิลาวิตตฺตํ ตติยํ สาธุ.

คำว่า ในการได้รับประโยชน์ก็ไม่หลง
ระเริงใจ ด้วยความมัวเมาเป็นความดี
ข้อที่ ๓ ความว่า เมื่ออิสริยยศอันยิ่งใหญ่
เกิดขึ้นแล้ว ก็ไม่หลงระเริงใจด้วยอำนาจ
ความมัวเมา คือไม่ลำพอง เป็นความดี
ข้อที่ ๓.

อตฺตพฺยาปตฺตํ ยทา ปน อตฺตโน
อตฺตพฺยาปตฺติ ยสฺวินาโส โหติ, ตทา
อพฺยโธ อกิลมนํ จตฺตํ สาธุ,
ตสมฺมา ตฺวํ นารท “ณานํ เม
อนฺตรหิตนฺ”ติ มา โสจิสฺสเจ

คำว่า เวลาเสื่อมประโยชน์ไม่มีความ
ลำบากใจ ความว่า ก็เวลาที่ตนเสื่อม
ประโยชน์ เสื่อมยศ ไม่มีความลำบากใจ
คือไม่มีความทุกข์ทรมานใจเป็นความดี
ข้อที่ ๔, นารทะ เพราะฉะนั้น เธออย่า

บริษัทอยู่ในเคหค่อมมุณีเศรษฐ์ อินคัสศรี จำกัด
สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อินทริยานัน วสัน นาคมิสฺสสสิ, นฏฺจมุปี
เต ฌานัน ปุณ ปากติกเมว ภวิสฺสตีติ.

ตํ ปุณ กภาพเทวิลเลน นารทสฺส
โหวทิตภาวํ ฌตฺวา สตฺถา อภิสฺมพฺพุโ
หุตฺวา ฌฏฺจํ กาทมาห

๖๕. “เอตฺตาวเตตํ ปณฺทิจจํ
อสิโต เทวิลโล พุริ
นยิตฺ กิญฺจิปาปิโย
โย อินทริยานัน วสัน วเช”ติ.

ตสฺสสตฺถโถ ภิกฺขเว เอตฺตกํ
เอตํ ปณฺทิจจํ โสยํ เทวิลโล อพุริ,
โย ปน กิเลสวเสน อินทริยานัน
วสัน วเชติ, อิตฺ อญฺเอย ปาปิโย
นตฺถีติ.

อถ นํ สรภฺงโค อามนฺเตตฺวา
“นารท อิทํ ตาว สฺสโณหิ, ปจฺมเมว

เศรฺราเสียใจว่า “ฌานของเราอันตรธาน
ไปแล้ว” ถ้าหากว่า เธอไม่ตกอยู่ใน
อำนาจอินทริย์แล้ว, ถึงแม้ว่าฌานของ
เธอจะเสื่อมหายไปแล้ว ก็จักกลับมีเป็น
ปกติดังเดิมได้อีก.

พระศาสดาทรงทราบวาทภาพเทวิล-
ดาบส สอนนารทดาบสแล้ว ทรง
ตรัสรู้ยิ่งเองแล้ว ตรัสพระคาถาที่ ๖ ว่า

๖๕. “เทวิลดาบส ผู้สงบระงับได้พร้า-
สอนความเป็นบัณฑิตนั้น แก่
นารทดาบส ด้วยถ้อยคำมีประมาณ
เท่านี้ บุคคลที่เร็วกว่าผู้ตกอยู่ใน
อำนาจของอินทริย์ทั้งหลาย ไม่มี
เลย”.

ความแห่งคาถานั้นว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เทวิลดาบสนั้นนั้น ได้พร้าสอน
ความเป็นบัณฑิต แก่นารทดาบส ถึง
เพียงนี้, อนึ่ง บุคคลอื่นที่จะเร็วกวามยิ่ง
ไปกว่าผู้ที่ตกอยู่ในอำนาจอินทริย์ ด้วย
อำนาจกิเลสไม่มีเลย.

ต่อมาสรภังคศาสดา เรียกนารท-
ดาบสนั้นมาแล้ว กล่าวว่า “นารท

บริษัทอยู่ในเต็ดคอมมุณีเข้ัน อินคัสตรี จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กตตพพยุตตกั โย น กโรติ, โส
 อรณญ์ ปวิฏฐมาณวโก วย โสจติ
 ปรีเทวตี”ติ วตฺวา อตีตํ อหริ.

เธอจงฟังข้อความนี้ก่อน, บุคคลใดไม่
 กระทำสิ่งที่ควรกระทำเสียแต่แรก, บุคคล
 นั้น ย่อมเสรำโคก คร่ำครวญ ดุจดั่ง
 มาณพเข้าไปสู่ป่าแล้ว เสรำโคก คร่ำ-
 ครวญอยู่ฉะนั้น” แล้วนำอดีตนิทานมา
 ตรัสว่า.

อตีเต เอกสมิ กาสีนิกเม เอโก
 พุราหฺมณฺมาณโว อภีรุโป อโหสิ
 ฅามสมฺปนฺโน นาคพโล. โส จินฺเตสิ
 “กิมฺเม กสิกมฺมาทีนึ กตฺวา มาตา-
 ปิตุภฺนุเจหิ, กิ ปุตฺตทาเรน, กิ
 ทานาทีปฺนุณฺเหหิ กเตหิ, กณฺจ
 อโปเสตฺวา กิณฺจ ปุณฺณํ อกตฺวา
 อรณฺญํ ปวิสิตฺวา มิเค มาเรตฺวา
 อตฺตานเมว โปเสสฺสามิ”ติ. โส
 ปญฺจาวุธฺสนฺนทฺโร หิมวณฺตํ คนฺตฺวา
 นานามิเค วธิตฺวา ขาทนฺโต
 อนฺโตหิมวณฺเต วิธินิยา^๑ นาม
 นทียา ตีเร คิริปริกฺขิตฺตํ มหนฺตํ
 ปพฺพตฺตาลํ ปตฺวา ตตฺถ มิเค
 วธิตฺวา องฺคาเร ปกฺกมฺสํ ขาทนฺโต
 วาสํ กปฺเปสิ.

ในอดีตกาล ในกาสิโนคมตำบล
 หนึ่งมีพราหฺมณฺมาณพคนหนึ่ง มีรูปงาม
 สมบูรณ์ด้วยเรี่ยวแรง มีกำลังตั้งพญา-
 ช้างสาร. เขาครุ่นคิดในใจว่า “การ
 ทำกสิกรรมเป็นต้น บำรุงเลี้ยงมารดา
 บิดาจะมีประโยชน์อะไรแก่เรา, บุตรและ
 ภรรยาจะมีประโยชน์อะไร, การทำบุญ
 มีทานเป็นต้นจะมีประโยชน์อะไร, เรา
 จะไม่เลี้ยงดูใคร ๆ จะไม่ทำบุญอะไร
 จะเข้าป่าฆ่าเนื้อเลี้ยงตัวเราเองเท่านั้น”.
 เขาพกอาวุธ ๕ ชนิดเข้าไปยังหิมวันต-
 ประเทศ ฆ่าเนื้อนานาชนิดกินเรื่อยไป
 จนลุถึงช่องเขาใหญ่มีภูเขาล้อมรอบ ณ
 ริมฝั่งแม่น้ำวิธินิ ในหิมวันตประเทศ
 ฆ่าเนื้อในที่นั้น กินเนื้อปิ้งสุกบนกองไฟ
 เลี้ยงชีวิตอยู่.

^๑ น. ม. วิธวาธ.

บริษัทยูไนเต็คคอมมูนีเคชั่น อินคัสตรี จำกัด
 สร้างค้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วรรณคดีภาษาตาก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๔-๒๑

โส จินฺตเตสิ “อหัง สทา ฅามสมฺปนฺโน
 นาม น ภวิสฺสามิ, ทุพฺพลกาล
 อรณฺเณ จริตฺถุํ นาสกฺขิสฺสามิ, อิทาเนว
 นานาวณฺเณ มิเค ปพฺพตฺตาลํ ปเวเสตฺวา
 ทวารํ โยเชตฺวา อรณฺณํ
 อนาหิณฺตฺนฺโตว ยถารุจิยา มิเค
 วริตฺวา ขาทิสฺสามิ”ติ. ตถา อกาสิ.
 อถสฺส กาลे อติกฺกนฺเต ตํ กมฺมํ
 มตฺตกํ ปตฺตํ ทิฏฺฐธมฺมเวทนียํ ชาตํ,
 อตฺตโน หตฺถปาเทหิ น ลภิ กนฺตุํ,
 อปราปรํ ปริวตฺเตตฺถุํ นาสกฺขิ, เนว
 กิณฺจิ ขาทนียํ โภชนียํ, น ปานียํ
 ปสฺสิ, สรีรํ มิลาโย, มนุสฺสเปโต
 อโหสิ, คิมฺหกาลे ปจฺวี วีย สรีรํ
 ภิชฺชิตฺวา ราชโย ทสฺเสสิ, โส ทฺรุโป
 ทุสฺสณฺจโตะ มหาทฺกฺขํ อนุภวิ.

เอวํ อทฺธานเ คเต สีวिरราชา
 นาม “อรณฺเณ องฺการปฺกมฺสํ
 ขาทิสฺสามิ”ติ อมจฺจันํ รชฺชํ
 นิยฺยาเทตฺวา ปณฺจาวุสฺสนฺนทฺโ

พราหมณฺมาณพฺนํ คิดขึ้นได้ว่า “เรา
 มิใช่ว่าจะมีกำลังแข็งแรงอยู่ตลอดไป, ใน
 เวลาที่หมดกำลังจะไม่สามารถเที่ยวไป
 ในป่าได้, เราจะต้อนฝูงเหื่อนานาชนิด
 เข้าช่องเขาเสียแต่เวลานี้เลยทีเดียวน แล้ว
 ทำประตูกันไว้ เมื่อเที่ยวไปตามป่าไม่ได้
 นั้นแหละ จะฆ่าเนื้อทั้งหลายกินได้
 ตามชอบใจ”. แล้วได้ทำอย่างนั้น. ครั้น
 เวลาว่างเลยไป กรรมนั้นก็ถึงที่สุด เป็น
 กรรมให้ผลในปัจจุบันคือในภพนี้, เขา
 ใช้มือและเท้าของตนคลานไปก็ยังไม่ได้,
 ไม่สามารถจะเคลื่อนไหวไปมาได้, ไม่ได้
 พานพบของขบเคี้ยว ของบริโภค และน้ำ
 อะไรเลย, ร่างกายเหี่ยวแห้ง, เป็น
 มนุษย์เปรต, ร่างกายแตกยับปรากฏ
 เป็นรื้อร่อย เหมือนแผ่นดินแตกกระแหงใน
 ฤดูร้อน, เขามีรูปร่างน่าเกลียด ดำรงอยู่
 อย่างแสนเข็ญได้รับความทุกข์ทรมาน
 อย่างแสนสาหัส.

เมื่อเวลาเนิ่นนาน ผ่านไปอย่างนี้
 พระเจ้าสีวिरราช ทรงมอบหมายราชสมบัติ
 แก่อำมาตย์ทั้งหลายด้วยดำรัสสั่งว่า “เรา
 จะกินเนื้ออย่างสุขบนกองไฟในป่า” ทรง

บริษัทยูไนเต็คคอมมิวนิเคชั่น อินคัสตรี จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรณณัง ปวิสิตฺวา มิเค วริตฺวา มंसฺ
 ขาทนฺโต อนุปุพฺเพน ตํ ปเทสํ ปตฺวา
 ตํ ปุริสํ ทิสฺวา ภิตฺโต สติ อฺปฏฺจเปตฺวา
 “โกสิ ตวํ อมฺโภ ปุริสา”ติ ปุจฺฉิ.
 สามี มนุสฺสเปโต อหํ, อตฺตโน
 กตกมฺมสฺส ผลํ อนุภวามิ, ตวํ ปน
 โกสิติ. สีวिरราชาหฺมสฺมีติ. อถ กสฺมา
 อิชาคโตสิติ. มิคมंसฺ ขาทนฺตถายาติ.
 อถสฺส โส “อหฺมปิ มหาราช
 อิมินาว การณฺေနาคนฺตฺวา มนุสฺสเปโต
 ชาโต”ติ สพฺพํ วิตฺถาเรน กถेतฺวา
 อตฺตโน ทุกฺขิตฺถาวํ รณฺโณ อัจฺฉิขนฺโต
 เสสกาถา อภาสิ

เหน็บอาวุธ ๕ ชนิด เสด็จเข้าป่า ทรง
 ชำเนื้อ เสวยเนื้อเรื่อยไป จนลู่ถึงสถาน
 ที่นั้นโดยลำดับ ทอดพระเนตรเห็นบุรุษ
 นั้น ทรงตกพระทัยกลัว ครั้นทรงตั้ง
 พระสติได้มั่นคงแล้ว ตรัสถามว่า
 “พ่อมหาจำเริญ ท่านเป็นใคร”. เขา
 ตอบว่า นาย ข้าพเจ้าเป็นมนุษย์เปรต,
 เสวยผลของกรรมที่ตนเองกระทำไว้แล้ว,
 ส่วนท่านเล่าเป็นใคร. พระราชาตรัสว่า
 ข้าพเจ้าเป็นพระเจ้าสีวิราช. มาณพ
 กล่าวว่่า เมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์เสด็จ
 มายังสถานที่นี้ทำไม. ราชตรัสว่า
 มาล่าเนื้อกิน. ต่อจากนั้นเขากราบทูล
 เรื่องทั้งหมดโดยละเอียด แต่พระองค์ว่า
 “ข้าแต่มหาราชเจ้า แม้ข้าพระองค์มาด้วย
 สาเหตุทำนองนี้เหมือนกัน จนกลับกลายเป็น
 มนุษย์เปรต” เมื่อจะกราบทูลข้อที่ตน
 มีความทุกข์ทรมานแต่พระราช ได้
 กราบทูลคาถาที่เหลือว่า

๖๖. “อมิตฺตานวํ หตฺถตฺถํ
 สีวิ ปปฺโปติ มามิว
 กมฺมํ วิชฺชญฺจ ทกฺขเขยฺยํ
 วิวาทํ สีลมทฺทวํ

๖๖. “ข้าแต่พระเจ้าสีวิราช พระองค์
 เกือบจะถึงความพินาศ อยู่ใน
 เงื้อมมือของพวกศัตรู เหมือน
 ข้าพระองค์ ไม่ทำกรรมที่ควร

คุณหญิงสมนึก เปรมวัจนะ และครอบครัว
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอเต จ ยเส หาเปตวา
นิพพุโต เสหิ กมเมหิ.

กระทำ ไม่ศึกษาวิชา อันเป็น
ความฉลาด ไม่ทำการอาวาทะ
และวิวาหะ ไม่รักษาศีล ไม่กล่าว
วาจาอ่อนโยน ทำยศเหล่านั้นให้
เสื่อมไป เกิดเพราะกรรมของตน.

๖๗. โสหิ สหสฺสซีโนว
อพนฺธฺ อปรายโน
อริยธมฺมา อปกฺกนฺโต
ยถา เปโต ตเถวหิ.

๖๗. ถ้าข้าพระองค์นั้น ปฏิบัติชอบแล้ว
พึงยังโภคะให้เกิดขึ้น เหมือนบุรุษ
ชนะแล้วพันคน ไม่มีพวกพ้องที่พึง
อาศัย ล่วงเสียจากอริยธรรม มี
อาการเหมือนเปรต ฉะนั้น.

๖๘. สุขกาเม ทุกฺขาเปตวา
อาปนฺโนสฺมิ ปทํ อิมิ
โส สุขิ นาทิกจฺฉามิ
จิตฺ ภาณุมหิมิวา”ติ.

๖๘. ข้าพระองค์ ทำสัตว์ผู้ปรารถนา
ความสุข ให้ได้รับความทุกข์
จึงได้รับส่วนอันนี้ ข้าพระองค์นั้น
ดำรงอยู่ เหมือนคนถูกกอด้านไฟ
ล้อมรอบ ไม่ได้ประสบความสุข
เลย”.

ตตฺถ อมิตฺตานํ หตฺถตฺถนฺติ
อมิตฺตานํ หตฺถ อตฺถํ วินาสํ วिय.
สึวติ ราชานํ อาลปติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า พระ-
องค์เกือบจะถึงความพินาศ อยู่ในเงื้อม-
มือของศัตรูทั้งหลาย ความว่า ดุจดั่ง
ถึงความเสื่อม คือความพินาศในมือของ
ศัตรูทั้งหลาย. พราหมณ์มานพทูลเรียก
พระราชาว่า สิว.

คุณหญิงสมนึก เปรมวัฒนะ และครอบครัว
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปโปติ มามิวาติ มาทีโส ปาปกมเม
ปาปุนาติ, อุตตโนว กมเมน วินาส์
ปาปุนาตีติ วุตต์ โหติ.

กมฺมนฺติ กสิกมฺมาทีเกทํ อาชีวสาธกํ
กิจจํ. วิชฺชนฺติ นานปฺปการกํ
หตฺติสิปฺปาทิกํ สิปปํ

ทกฺขเยยฺยมนฺติ นานปฺปกาเรน โภคฺคุ-
ปาทเนน โภสฺลลํ. วิวาหฺนฺติ
อาวาทวิวาหสมฺพทฺธํ.

สีลมทฺทวมนฺติ ปณฺจวิธสีลญฺเจว มุฑฺ-
วจนฺหิตกามปาปนิวารณกฺลฺยาณมิตฺตตา
จ. โส หิ อิธ มทฺทวโถติ อธิปฺเปโต.

คำว่า พระองค์เกือบถึงความพินาศ
เหมือนข้าพระองค์ ความว่า คนที่เหมือน
กับข้าพระองค์รับบาปกรรม, คือถึง
ความพินาศเพราะกรรมของตนเอง.

คำว่า กรรมที่ควรทำ ความว่า กิจการ-
งานยังชีพเช่นการกสิกรรมเป็นต้น. คำว่า
วิชา ความว่า ศิลปศาสตร์ มีศิลป-
ศาสตร์เกี่ยวกับช่างเป็นต้น มีน่านปการ.

คำว่า อันเป็นความฉลาด ความว่า
ชื่อว่าความฉลาด เพราะยังโภคทรัพย์ให้
เกิดขึ้นได้โดยวิธีต่าง ๆ. คำว่า อาวาท
และวิวาหะ คือ ความสัมพันธ์กัน ด้วย
อาวาทมงคลและวิวาหมงคล.^๑

คำว่า การรักษาศีลและการพูดจา
อ่อนโยน ความว่า ศีลมีอย่างห้า และ
การกล่าววาจาอ่อนหวาน การใคร่ต่อ
ประโยชน์เกื้อกูล การห้ามจากความชั่ว
ความเป็นกัลยาณมิตร. แท้จริงในที่นี้
พราหมณ์มานพประสงค์ว่า ความ
อ่อนโยน.

^๑ อาวาทะ การพาหญิงมาบ้านตัว วิวาหะ การ
แต่งงาน.

เอเต จ ยเส หาเปตฺวาติ เอเต
เอตฺตเก ยสทายกธมฺเม หาเปตฺวา.

นิพฺพตฺโต เสหิ กมฺเมหิตี อตฺตโน
กมฺเมหิ นิพฺพตฺโต. อิทํ วุตฺตํ โหติ
อหํ มหาราช อิมสฺมี โลก
อิสฺสรียทายกํ กตฺตพฺพยฺตฺตํ กมฺม
อกตฺวา สิปปํ อสิกฺขิตฺวา อูปาเยน
โกเค อนฺุปาเทตฺวา อาวาหฺวิวาทํ
อกตฺวา สิลํ อรกฺขิตฺวา มํ อกิจฺจํ
กโรนฺตํ ปาปนิวารณสมตฺตเก กลฺยาณ-
มิตฺเต อภิชิตฺวา อิเม เอตฺตเก
ยสทายกตฺตา “ยเส”ติ สงฺขยํ คเต
โลกปฺปวตฺตติธมฺเม หาเปตฺวา จตฺตเตตฺวา
อิมํ อรณฺณํ ปวิสิตฺวา สยํ กเตหิ
ปาปกมฺเมหิ อิทานิ มนุสฺสเปโต
หุตฺวา นิพฺพตฺโตสฺมีติ.

สทฺสฺสชฺชีโนวาทิ สทฺสฺสชฺชินปฺริโส
เวียติ อตฺตโก. สจาทํ สมมา
ปฺฏิปชฺชิตฺวา โโกเค อูปาเยน,
เตหิ อนเกสทฺสเสหิ โโกเคหิ ชิตฺตติปิ
อตฺตโก.

คำว่า ทำยศเหล่านั้นให้เสื่อมไป คือว่า
ยังธรรมที่อำนาจยศให้เหล่านั้น มี
ประมาณถึงเพียงนี้ ให้เสื่อม.

คำว่า เกิดเพราะกรรมของตน ความว่า
เกิดเพราะกรรมของตน. อธิบายว่า
ข้าแต่มหาราชเจ้า ข้าพระองค์ไม่กระทำ
กรรมที่ควรกระทำ ซึ่งอำนาจอิสริยยศ
ให้ในโลกนี้ ไม่ศึกษาศิลปศาสตร์ ไม่ยัง
โภคทรัพย์ให้เกิดขึ้น ไม่ทำการแต่งงาน
ไม่รักษาศีล ไม่คบหากัลยาณมิตร ผู้
สามารถห้ามข้าพระองค์ ผู้ทำกิจอันไม่
สมควรเสียจากความชั่ว ยังธรรมอัน
เป็นไปในโลก ถึงการนับว่า ‘ยศ’ เพราะ
มอบยศให้เหล่านี้มีประมาณถึงเพียงนี้
ให้เสื่อม คือว่า ทอดทิ้งเสียแล้วเข้าสู่ป่านี้
เกิดเป็นมนุษย์เปรตในบัดนี้ เพราะ
บาปกรรมที่ตัวกระทำไว้เอง.

คำว่า เหมือนบุรุษชนะแล้วพ้นคน
ความว่า เหมือนบุรุษผู้ชนะแล้วพ้นคน.
ความว่า ถ้าหากข้าพเจ้าปฏิบัติชอบ พึง
ยังโภคทรัพย์ทั้งหลายให้เกิดขึ้น, ชนะด้วย
โภคทรัพย์จำนวนหลายพันเหล่านั้น.

คุณหญิงสมนึก เปรมวัจนะ และครอบครัว
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อปรายโนติ อสรโน นิปฺปติฏฺโฐติ
อตฺโต.

คำว่า ไม่มีที่พึงอาศัย ความว่า ไม่มี
ที่พึงที่ระลึก ไม่มีที่พักพิงอาศัย.

อริยธมฺมาติ สปุปริสธมฺมโต.

คำว่า จากอริยธรรม คือว่า จากธรรม
ของท่านที่ระงับแล้ว.

ยถา เปโตติ ยถา มโต เปโต
หตุวา อุปฺปชฺเชยฺย, ชีวมาโนเยว ตถา
มนุสฺสเปโต ชาโตสฺมิตฺติ อตฺโต.

คำว่า มีอาการเหมือนเปรต ฉะนั้น
ความว่า ข้าพระองค์ทั้ง ๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่
นั่นเอง กลับเกิดเป็นมนุษย์เปรตไป
เหมือนกับคนที่ตายไปแล้วเกิดเป็นเปรต
ฉะนั้น.

สุขกามํ ทุกฺขาเปตฺวาติ สุขกามํ
สตุเต ทุกฺขาเปตฺวา. “สุขกามโ”ติปิ
ปาโร. สยํ สุขกามโ ปรี
ทุกฺขาเปตฺวาติ อตฺโต.

คำว่า ข้าพระองค์ทำสัตว์ผู้ปรารถนา
ความสุขให้ได้รับความทุกข์ คือว่า
ข้าพเจ้าทำสัตว์ผู้ปรารถนาความสุขให้
ได้รับความทุกข์. บาลีว่า “สุขกามโ”
แปลว่า ผู้ใคร่ความสุข ดังนี้บ้างก็มี.
อธิบายว่า ข้าพระองค์เองผู้ปรารถนา
ความสุขแต่ทำผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์.

อาปนฺโนสฺมิ ปทํ อิมฺนฺติ อิมํ
เอวรूपํ โภจฺจาสุํ ปฺตฺโตสฺมิ. ปถนฺติปิ
ปาโร, อิทํ ทุกฺขสฺส ปถนฺตุํ อตฺตภาวํ
ปฺตฺโตสฺมิตฺติ อตฺโต.

คำว่า ข้าพระองค์รับส่วนนี้ ความว่า
ข้าพระองค์ได้รับส่วนนี้ คือว่า เห็น
ปานนี้. บาลีว่า ปถ แปลว่า ทาง
ดังนี้บ้าง, อธิบายว่า ข้าพระองค์ได้รับ
อติภาพนี้ ซึ่งเป็นหนทางแห่งความทุกข์.

คุณคารินทร์ คันทิวิริยางกูร และครอบครัว
สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จิต ภาณุมหิมิวาติ ภาณุมมา วุจฺจติ
 อคฺคิ, วิตฺตจฺฉินฺทกาเรหิ สมฺนฺตา
 ปรีกัณฺโณ วีย สรีเร อุกฺกัชิตฺเตน
 มหาทาเหเน ทฺยหนฺโต กายิกเจตสิกสุขํ
 น วินฺทามิตี วทติ.

เอวญฺจ ปน วตฺวา “อหํ
 มหาราช สุขกาโม ปรี ทุทฺธาเปตฺวา
 ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม มนุสฺสเปโตสฺมิ, ตสฺมา
 ตฺวํ ปาปกมมํ มา กริ, อตฺตโน
 นครํ คนฺตฺวา ทานาทินิ ปุณฺณานิ
 กโรหิ”ติ อาท: ราช ตถา
 กตฺวา สคฺคปทํ ปุเรสิ.

สรภงฺคสฺตถา อิมํ การณํ อหาริตฺวา
 ตาปสํ สญฺญาเปสิ. โส ตสฺส
 ฐมฺมกถาย สํเวคํ ปฏฺฐิตฺวา ตํ
 วนฺทิตฺวา ขมาเปตฺวา กสิณฺปริกมมํ
 กตฺวา นฏฺฐชฺฌานํ ปฏิปากตฺกํ
 อกาสิ. สรภงฺโค ตสฺส ตตฺถ วสิตุํ

คำว่า เหมือนคนถูกกองถ่านไฟล้อมรอบ
 ไฟ เรียกว่า ภาณุมมา, พราหมณ์มานพ
 กล่าวว่า ข้าพระองค์ถูกไฟกองใหญ่ที่ก่อ
 ตัวขึ้นในร่างกายแผดเผาอยู่ ดุจดั่งถูก
 กองถ่านไฟที่ปราศจากเปลวล้อมรอบด้าน
 จึงไม่ประสบความสุขทางกายทางใจเลย.

ก็แล ครั้นกราบทูลอย่างนี้แล้ว
 กราบทูลต่อไปอีกว่า “ข้าแต่มหาราชเจ้า
 ข้าพระองค์ปรารถนาความสุขแต่ทำให้
 ผู้อื่นได้รับความทุกข์ กลายเป็นมนุษย์
 เปเรตในปัจจุบันทันตาเห็นทีเดียว, เพราะ
 ฉะนั้น พระองค์อย่าได้กระทำบาปกรรม,
 ขอพระองค์เสด็จนิวัติไปยังพระนครของ
 พระองค์ โปรดทรงบำเพ็ญบุญมีทาน
 เป็นต้นเกิด”. พระราชาทรงปฏิบัติ
 ตามนั้น ทรงบำเพ็ญทางเสด็จไปสวรรค์.

สรภังคศาสดา นำเหตุนี้มาให้ดาบส
 ยินยอม. นารทดาบสนั้น ได้รับความ
 สลดใจด้วยกรรมกถาของสรภังคศาสดา
 นั้น ไหว้ท่านแล้วขอขมาโทษทำ
 บริกรรมกสิณ บำเพ็ญฌานที่เสื่อมหาย
 ไปแล้ว ให้กลับมีความปกติ. สรภังค-

คุณคารินทร์ ทัศนวิริยางกูร และครอบครัว
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อทตวา ตํ อาทาย อตฺตโน อสฺสมํ
คโต.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อหริตฺวา
สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาตกํ
สโมธาเนสิ. สจฺจปริโยसानะ อุกฺกณฺจิต-
ภิกฺขุ โสตาปตฺติผละ ปติฏฺฐหิ. ตทา
นารโท อุกฺกณฺจิตภิกฺขุ อโหสิ,
นกรโสภินี ปุราณทฺตียิกา, สาลิสฺสโร
สารีปฺตฺโต, เมณฑิสฺสโร กสฺสโป,
ปพฺพโต อนุรุทฺโธ, กาทเทวีโล
กจฺจายโน, อนฺนปิโย อานนฺโท,
กิสวจฺจเ อมหาโมคคัลลฺลานะ, สรภงฺโก
ปน อหเมวาทิ.

ศาสดาไม่ให้นารทดาบสนั้นอยู่ ณ ที่นั้น
พานารทดาบสนั้นไปยังอาศรมของตน.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระธรรม
เทศนานี้มาแล้ว ทรงประกาศสั่งจะทั้ง ๔
ประมวลชาดก. เวลาจบสั่งจะ ภิกษุผู้
อยากสึกดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล. นารท-
ดาบสในเวลานั้นได้เป็นภิกษุอยากสึก,
หญิงงามเมืองกลับชาติมาเป็นภรรยา
คนเดิม, สาลิสสรฤาษี กลับชาติมาเป็น
สารีบุตร, เมณฑิสสรฤาษีกลับชาติมา
เป็นกัสสปะ, บัพพตฤาษีกลับชาติมาเป็น
อนุรุทธะ, กาทเทวีฤาษีกลับชาติมา
เป็นกัจจายนะ, อนฺนปิยฤาษีกลับชาติมา
เป็นอานนท์, กิสวัจจฤาษีกลับชาติมา
เป็นมหาโมคคัลลันะ, ส่วนสรภังค-
ศาสดา ได้แก่เราตถาคตแล.

อินทริยชาดกวรรณนา สตฺตมา.

พรรณนาอินทริยชาดก ที่ ๗ จบ.

๘. อาทิตตชาดก (๔๒๔)

๖๙. “อาทิตตสฺมี อคารสฺมี
ยํ นีหฺรติ ภาชนํ
ตํ ตสฺส โหติ อตุถาย
โน จ ยํ ตตุถ ทยฺหติ.
๗๐. เอวมาทปิโต โลโก
ชฺราย มรณฺน จ
นีหฺเรถว ทาเนน
ทินฺนํ โหติ สฺนึภตํ.
๗๑. โย ฐมฺมลทฺฐสฺส ททาติ ทานํ
อฺภูจฺจานวิริยาธิคตสฺส ชนฺตํ
อติกฺกมฺม โส เวตฺรณี ยมสฺส
ทิพฺพานิ จานานิ อฺเปติ มจฺใจ.
๗๒. ทานญจ ยฺกฺกฐญจ สฺมานมาหุ
อฺปฺปาปิ สนฺตา พหุเก ชินฺนติ
อฺปฺปมฺปิ เจ สทฺทหาโน. ททาติ
เตเนว โส โหติ สฺขี ปรตฺถ.

๘. อาทิตตชาดก (๔๒๔)

๖๙. “เมื่อไฟไหม้เรือน บุคคลนำภาชนะ
ได้ออกไป ภาชนะนั้นมีประโยชน์
แก่ผู้นั้น ภาชนะที่ไม่ได้นำออกไป
จะถูกไฟไหม้ในที่นั้น.
๗๐. โลกคือสังขาร อันชราและมรณะ
ไหม้แล้วอย่างนี้ บุคคลพึงนำออก
ไปได้ด้วยทาน ทานที่ถวายเป็นแล้ว
ชื่อว่านำออกไปดีแล้ว.
๗๑. สัตว์ผู้มีอันจะต้องตาย ถวายทาน
แก่ท่าน ผู้มีธรรมอันได้แล้ว ผู้
บรรลुकุศลเพื่อรคือความหมั่น
ก้าวล่วงนรก ชื่อว่าเวตฺรณีของ
พระยมเสียได้ ย่อมเข้าถึงฐานะ
อันเป็นทิพย์.
๗๒. ท่านผู้รู้ทั้งหลาย กล่าวทาน ๑
การรบ ๑ ว่ามีสภาพเสมอกัน
นักรบผู้เสียสละ (ชีวิต) พร้อมเพรียง
กัน แม้มียุ่่น้อยคน ก็รบชนะข้าศึก
เป็นอันมากได้ ถ้าทนายกเสียสละ
เชื่อมั่นอยู่ ถวายวัตถุแม้น้อย เขา

คุณคารินทร์ คันคิวิริยางกูร และครอบครัว
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ย่อมมีสุขในโลกหน้าได้ ด้วยวัตถุ
อันน้อยนั้น.

๗๓. วิเจยฺย ทานํ สุกตปฺปสตถํ
เย ทกฺขิณฺเณยฺยา อิธ ชีวโลกเก
เอเตสุ ทินฺนฺทานิ มหปฺปผลานิ
พีชานิ วุตฺตทานิ ยถา สุขเขตฺเต.

๗๓. การเลือกถวายทาน พระสุกตทรง
สรรเสริญ ท่านเหล่าใดควรแก่
ทักษิณาในชีวลโลกนี้ ทานที่ถวาย
ในท่านเหล่านั้น มีผลมาก เหมือน
พืชที่หวานในนาดี ฉะนั้น.

๗๔. โย ปาณภฺภูตานิ อหฺเรยฺม จริ
ปรุปรวาทา น กโรติ ปาปํ
ภีรุํ ปสฺสนฺติ น ตตฺถ สุริ
ภยา हि สนฺโต น กโรนฺติ ปาปํ

๗๔. ผู้ใด ไม่เที่ยวเบียดเบียนสัตว์มีชีวิต
และไม่ทำบาป เพราะกลัวผู้อื่น
ว่ากล่าว ก็บัณฑิตทั้งหลายสรร-
เสริญผู้กลัว ไม่สรรเสริญผู้กล้า
ในการเข้าไปว่ากล่าวนั้น จริงอยู่
สัตว์บุรุษทั้งหลาย ย่อมไม่กระทำ
บาป เพราะกลัวการว่ากล่าวนั้น.

๗๕. หีนฺน พุรหมจฺริเยน
ขตฺติเย อูปฺปชฺชติ
มชฺฌิเมน จ เทวตฺตํ
อุตฺตเมน วิสุชฺฌติ.

๗๕. บุคคลเกิดในตระกูลกษัตริย์ ด้วย
พรหมจรรย์อย่างต่ำ เกิดเป็น
เทวดา ด้วยพรหมจรรย์อย่างกลาง
และบริสุทธิได้ ด้วยพรหมจรรย์
สูงสุด.

๗๖. อทฺฐา हि ทานํ พุทฺธา ปสตถํ
ทานา จ โข ฐมฺมปทํ เสยฺโย
ปฺพเพว हि ปฺพพตฺเรว สนฺโต

๗๖. ทาน คนส่วนมากสรรเสริญก็จริง
แล แต่บทธรรมคือสมณะวิปัสสนา
และพระนิพพานยังประเสริฐกว่า

คุณธรรมนี้ จันทรอุไร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิพพานเมวชุณฺณมํ สปฺญณา”ติ.

ทาน เพราะผู้สงบแล้วทั้งหลาย มี
พระกัศสปทศพลเป็นต้น ในกาล
ก่อน และพระเวสภูทศพลเป็นต้น
ในกาลก่อนกว่านั้น ผู้มีปัญญาได้
บรรลุนิพพาน ด้วยสมณะ และ
วิปัสสนานั้น”.

อาทิตฺตชาตกํ อฏฺฐมํ.

อาทิตฺตชาตก ที่ ๘.

๘. อาทิตตชาดกวรรณนา (๔๒๔)

อาทิตตสมินติ อิทธิ สตุธา
เชตวัน วิหรนโต อสทิสทานํ อารพุก
กเถสิ. อสทิสทานํ **มหาโกวิณฑ-**
สุตตวรรณนาโต วิตุถาเรตวา กเถตพพ.

ตสฺส ปน ทินฺนทิวสโต ทุติยทิวเส
ธมฺมสภายํ กถํ สมุจฺจาเปสฺสุ “อาวุโส
โกสฺลราชา วิจินิตวา วรฺกเขตฺตํ ฌตฺวา
พุทฺธปมฺขสฺส อริยสงฺฆสฺส อสทิสทานํ
อทาสี”ติ. สตุธา อากนฺตฺวา “กาย
นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย
สนฺนินฺนินฺนา”ติ ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย
นามา”ติ วุตฺเต “อนจฺฉริยํ ภิกฺขเว
รณฺโธ วิจินิตฺวา อนฺตฺตเร ปุณฺณกฺเขตฺเต
ทานปติจฺจาปนํ โปราณกบัณฺฑิตา
วิจินิตฺวา ว มหาทานํ อทิสฺสุ”ติ วตฺวา
อตีติ อหารี.

๘. พรรณนาอาทิตตชาดก (๔๒๔)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระ-
เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภอสทิสถาน
ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า **เมื่อไฟไหม้**
เรือน ดังนี้ เป็นต้น. อสทิสถานพึงกล่าว
ให้พิสดารจากอรรถกถาในมหาโกวิณฑ-
สูตร.

มีเรื่องย่อว่า ในวันที่สองจากวันที่
พระเจ้าโกศลนั้นถวายทานแล้ว พวก
ภิกษุสนทนากันในโรงธรรมสภาว่า
“อาวุโสทั้งหลาย พระเจ้าโกศลทรงเลือก
ทรงทราบบุญที่ดีแล้ว ได้ถวายอสทิส-
ถานแก่พระอริยสงฆ์ มีพระพุทธเจ้า
เป็นประมุข”. พระศาสดาเสด็จมาตรัส
ถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอ
นั่งสนทนาเรื่องอะไรกัน” เมื่อพวกภิกษุ
เหล่านั้น ทูลให้ทรงทราบว่ “ด้วยเรื่อง
ชื่อนี้” จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายการ
เลือกถวายทานในบุญเขตอันยอดเยี่ยมของ
พระราชา ไม่น่าอัศจรรย์เลย ด้วยว่า
โบราณกบัณฑิตทั้งหลาย ก็ได้เลือกแล้ว
ถวายมหาทานเหมือนกัน” ดังนี้ แล้ว
ทรงนำอดีตนิทานมาตรัสว่า.

คุณเฉลิม จันทรอุโร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อดีตเต สีวิรรุเจ เภรวนคเร^๑
 เภรวมหาราชา นาม ทส ราชชมเม
 อโกเปตวา จตุหิ สงคหวตฺตฺหิ
 มหาชนํ สงคณฺหนโต มหาชนสฺส
 มาตาปิตุฏฺจาเน จตฺวา กปณฺทฺธิก-
 วณฺิพฺพกยาจกาทีนํ มหาทานํ ปวตฺเตสิ.

ตสฺส สมฺมทฺทวิชยา นาม อคฺคฺมเหสี
 อโหสิ ปณฺฑิตา ฅาณสมฺปนฺนา.

โส เอกทิวสํ ทานคฺคํ โอลเณฺโต
 “มยฺหํ ทานํ ทุสฺสีลา โลลสฺตฺตา
 ภูณฺชนฺติ, ตํ มํ น หาสฺติ, อหํ
 โข ปน สีสฺวณฺตานํ อคฺคฺทกฺขิณฺเณยฺยานํ
 ปจฺเจกพฺพุธานํ ทาดุกาโม, เต จ
 หิมวณฺตปฺปเทเส วสนฺติ โโก นุ โข
 เต นิมนฺเตตฺวา อาเนสฺสฺติ, กิ
 เปเสสฺสามิ”ติ จินฺเตตฺวา ตมตฺถิ
 เทวียา อาโรเจสิ.

ในอดีตกาล ในภรวนนคร แคว้น-
 สีวิรัฐ พระมหาราชา พระนามว่า
 เภรวะ ยังทศพิธราชธรรมไม่ให้กำเริบ
 สงเคราะห์มหาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔
 ดำรงอยู่ในฐานะประหนึ่งมารดาบิดาของ
 มหาชน บริจาคทานเป็นอันมากให้แก่
 คนกำพร้า คนเดินทางไกล วณิพกและ
 ยาจกเป็นต้น.

พระอัคคมเหสีของท้าวเธอพระนามว่า
 สมมทวิชยา เป็นหญิงฉลาด สมบูรณ์
 ด้วยญาณ.

วันหนึ่ง พระองค์ตรวจดูโรงทานแล้ว
 ดำริว่า “สมณะเหล่านี้ ทุศีล ประพฤติ
 โสเล บริโภคทานของเรา, ทานนั้นหา
 ให้เรายินดีไม่, ก็เราอยากจะถวายแก่
 พระปัจเจกพุทธเจ้าผู้มีศีล เป็นทักษิไณย-
 บุคคลผู้เลิศ, แต่พระปัจเจกพุทธเจ้า
 เหล่านั้น อยู่ในหิมวันตประเทศ ไครหนอ
 จักไปนิมนต์นำท่านเหล่านั้นมาได้, เรา
 จักส่งใครไปดี” แล้วบอกเนื้อความนั้น
 แก่พระเทวี.

^๑ ฉ. ม. โรรวนคเร โรรวมหาราชา.

อด น้ สา อาห “มหाराช มา
จินตยิตถ, อมหากั ทาทพพทานพเลน
สีลพเลน สจจพเลน ปุปุผานี เปเสตวา
ปจเจกพุทุเช นิมนเตตวา เตสั
อาคตกาเล สพพั ปริกขารสมุปนัน
ทานัน ทสสามา”ติ.

ราชา “สาธู”ติ สมปฏิจันตวา
“สกลนครวาสิโน สีลั สมายินตु”ติ
นคเร เภริยจาราเปตวา สยมปิ
สปริชโน อุโปสถกานี อธิฎจาย
มหาทานัน ปวตเตตวา สุมนปุพฺผนุณ
สุวณฺณสมุคคั คาทาเปตวา ปาสาทา
โอรุยห ราชงคณเ จตวา ปณจกานี
ปจวิยั ปติฎจาเปตวา ปาจีนทิสายิมุโข
วนุทิตวา “ปาจีนทิสาย อรหนุต
วนุทามิ, สเจ อมหากั โกจิ คุณเ
อตถิ, อมุเสสุ อนุกมุเป กตวา อมหากั
ภิกขั คณฺหธา”ติ วตวา สตต
ปุพฺผมุฎจโย ขิปี.

ลำดับนั้น พระเทวีจึงกราบทูลท้าวเธอ
ว่า “ข้าแต่มหाराช ขอพระองค์อย่าทรง
พระวิตกไปเลย, พวกเราจักส่งดอกไม้ไป
นิมนต์พระปัจเจกพุทธเจ้าด้วยกำลังแห่ง
ทานที่พระองค์พึงถวาย ด้วยกำลังศีล
และด้วยกำลังสัจจะ ในเวลาพระปัจเจก-
พุทธเจ้าเหล่านั้นมาแล้ว จักถวายทาน
พร้อมด้วยบริวารทั้งปวง”.

พระราชาทรงรับว่า “ดี” แล้วให้ตีกลอง
ร้องประกาศไปทั่วพระนครว่า “ผู้ที่อยู่
ในพระนครทั้งสิ้น จงสมาทานศีล”
พระองค์เองพร้อมกับปรีชนอริชฐาน
องค์อุโบสถ ให้มหาทาน ให้ถือสมุกทองคำ
เต็มด้วยดอกมะลิ เสด็จลงจากปราสาท
ประทับยืนที่พระลานหลวง กราบลงที่
แผ่นดินด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ผินพระ-
พักตร์ไปทางทิศปราจีน ถวายบังคมแล้ว
ตรัสว่า “ข้าพเจ้าไหว้พระอรหันต์ที่อยู่
ทางทิศปราจีน, ถ้าหากว่าข้าพเจ้ามีคุณ
อะไร ๆ อยู่บ้าง, ขอท่านจงทำความ
อนุเคราะห์พวกข้าพเจ้ารับภิกษาของพวกเขา

๑ ภาษณะสานกัน ๔ มุม มีฝาครอบสำหรับใส่สิ่งของ
ต่าง ๆ.

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ

สร้างค้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

- ข้าพเจ้าเกิด” แล้วได้ชั้ดดอกไม้ไป ๗
กำมือ.
- ปาจีนทิสาย ปจฺเจกพุทฺธานํ อภาวา แต่เพราะพระปัจเจกพุทธเจ้าในทิศปราจีน
ปุณทิวเส นาคมีสุ. ไม่มี พระปัจเจกพุทธเจ้า จึงไม่ได้มาใน
วันรุ่งขึ้น.
- ทุดิยทิวเส ทกฺขิณทิสํ นมสฺสึ, ตโตปิ ในวันที่ ๒ ทรงนมัสการไปทางทิศ
นาคตา. ทักซิณ, แม้จากทิศนั้น พระปัจเจก-
พุทธเจ้าก็มีได้มา.
- ตติยทิวเส ปจฺฉิมทิสํ นมสฺสึ, ตโตปิ ในวันที่ ๓ ทรงนมัสการไปทางทิศปัจฉิม
นาคตา. แม้จากทิศนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้าก็
มีได้มา.
- จตุตถทิวเส อุตฺตรทิสํ นมสฺสึ. ในวันที่ ๔ ทรงนมัสการไปทางทิศอุดร.
นมสฺสิตฺวา จ ปน “อุตฺตรหิมวันตปฺ- ก็แล พระองค์ครั้งทรงนมัสการแล้ว ก็
ปเทศวาสิโน ปจฺเจกพุทฺธา อมหากํ ชั้ดดอกไม้ไป ๗ กำมือ ด้วยอธิษฐานว่า
ภิกฺขุ คณฺหนฺตฺว”ติ สดฺต ปุปฺผมุฏฺฐิโย “ขอพระปัจเจกพุทธเจ้าผู้อยู่ในหิมวันต-
วิสฺสขฺเขสิ. ประเทศทางทิศอุดร จงมารับภิกษาของ
ข้าพเจ้าเกิด”.
- ปุปฺผานิ คนฺตฺวา นนฺทมูลกปพฺภาเร ดอกไม้ลอยไปตกเบื้องบน พระปัจเจก-
ปณฺจหนฺนํ ปจฺเจกพุทฺธสฺตานํ อุปฺริ ปดีสุ. พุทธเจ้า ๕๐๐ รูปที่เงื่อมเขานั้นทมูลกะ.
- เต อาวชฺชมานา รณฺเณ อตฺตโน พระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น ระลึก
นิมนฺติตภาวํ ญตฺวา ปุณทิวเส สดฺต อยู่ รู้ว่าพระราชาทรงนิมนต์ตน วัน

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปัจเจกพุทฺธ อามนฺเตตฺวา “มาริสา
ราชา โว นิมนฺเตติ, ตสฺส สงฺคหํ
กโรถา”ติ วทิสฺสุ.

เต ปัจเจกพุทฺธา อากาเสนาคนฺตฺวา
ราชทฺวาเร โอตริสฺสุ. เต ทิสฺวา
ราชา โสมนสฺสชาโต วนฺทิตฺวา
ปาสาทํ อโรเปตฺวา มหนฺตํ
สกุการํ กตฺวา ทานํ ทตฺวา
ภตฺตกิจฺจปรีโยसानเ ปุนทิวสตุถาย
ปุนทิวสตุถายาติ เอวํ จ ทิวเส
นิมนฺเตตฺวา สตุตฺเม ทิวเส สพุพ-
ปรีกฺขารทานํ สขฺเขตฺวา สตุตฺรตน-
ขจิตานิ มณฺจปรีชาทีนิ ปณฺญาเปตฺวา
ติจิวราทีเก สพุเพ สมณปรีโกเค
สตุตฺนุหนํ ปัจเจกพุทฺธานํ สนฺติเก
จเปตฺวา “มยํ อิมเ สพุพปรีกฺขาเร
ตุมุหากํ เทมา”ติ วตฺวา เตสํ
ภตฺตกิจฺจปรีโยसानเ ราชา จ เทวี
จ อุโปปี นมสฺสมานา อฏฺฐิสฺสุ.

รุ่งขึ้น จึงเรียกพระปัจเจกพุทธเจ้ามา
๗ รูป กล่าวว่า “ท่านผู้นิรทุกข์ พระ-
ราชานิมนต์พวกท่าน, พวกท่านจงทำการ
สงเคราะห์พระราชานั้นเถิด”.

พระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น เหาะมา
ทางอากาศลงที่ประตูพระราชวัง. พระ-
ราชาทอดพระเนตรเห็นพระปัจเจกพุทธ-
เจ้าเหล่านั้นแล้วเกิดโสมนัส ถวายบังคม
แล้วนิมนต์ขึ้นสู่ปราสาท ทำสักการะใหญ่
ถวายทาน ในที่สุดแห่งภักติจึงได้นิมนต์
ไว้อีก ๖ วันอย่างนี้คือ เพื่อประโยชน์แห่ง
การฉนในวันรุ่งขึ้น เพื่อประโยชน์แห่ง
การฉนในวันรุ่งขึ้น ในวันที่ ๗ ทรง
จัดแจงทาน มีบริวารทั้งหมด ให้บูชา
และตั้งเป็นต้น ซึ่งบุด้วยรัตนะ ๗ วาง
เครื่องบริโภคสำหรับสมณะ เช่นไตรจีวร
เป็นต้นทั้งปวงไว้ในสำนักของพระปัจเจก-
พุทธเจ้า ๗ รูป แล้วตรัสว่า “พวก
ข้าพเจ้าถวายเครื่องบริวารทั้งปวงเหล่านี้
แก่พระคุณท่าน” ในเวลาที่พระปัจเจก-
พุทธเจ้าเหล่านั้น ฉนเสร็จแล้ว พระราชา
และพระเทวีทั้งสองได้ประทับยืนนมัสการ
อยู่.

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อท เนสํ อนุโมทนํ กโรนุโต ลำดับนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้า ผู้เป็น
สงฺฆตฺเถโร เทว คากา อภาสิ พระสังฆเถระ เมื่อจะทำอนุโมทนาให้
พระราชชาและพระเทวีทั้งสองนั้น จึงกล่าว
๒ คากาว่า

๖๙. “อาทิตฺตสฺมี อการสฺมี
ยํ นีหริติ ภาชนํ
ตํ ตสฺส โหติ อตฺถาย
โน จ ยํ ตตฺถ ทยฺหติ.

๗๐. เอวมาทปิโต โลโก
ชราย มรณฺน จ
นีหเรถว ทาเนน
ทินฺนํ โหติ สฺนึภตฺน”ติ.

ตตฺถ อาทิตฺตสฺมินฺนุติ ตํขณ
ปชฺชลิเต. ภาชนนฺนุติ ยํกิญฺจิ อฺปนฺนํ.
โน จ ยํ ตตฺถ ทยฺหตีติ ยํ ปน
ตตฺถ ทยฺหติ, อนุตฺมโส ตินฺนสนฺนุตาโรปิ,
สพฺพํ ตสฺส อฺปนฺนํเมว โหติ.

ชราย มรณฺน จาติ เทสนาสีสมตฺตํ.
อตฺถโต ปเนส เอกาทสฺหิ อคฺคีหิ

๖๙. “เมื่อไฟไหม้เรือน บุคคลนำภาชนะ
ได้ออกไป ภาชนะนั้นมีประโยชน์
แก่ผู้นั้น ภาชนะที่ไม่ได้นำออกไป
จะถูกไฟไหม้ในที่นั้น.

๗๐. โลกคือสังขาร อันชราและมรณะ
ไหม้แล้วอย่างนี้ บุคคลพึงนำออก
ไปได้ด้วยทาน ทานที่ถวายแล้ว
ชื่อว่านำออกไปดีแล้ว”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เมื่อ
ไฟไหม้เรือน** คือ เมื่อไฟลุกโพลงแล้วใน
ขณะนั้น. คำว่า **ภาชนะ** ได้แก่ เครื่อง
อุปกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง. คำว่า **ภาชนะ
ที่ไม่ได้นำออกไปจะถูกไฟไหม้ในที่นั้น**
ความว่า ก็สิ่งใดถูกไฟเผาในที่นั้น, โดย
ที่สุดแม้สิ่งที่ทำด้วยหญ้า, สิ่งนั้นทั้งหมด
ไม่ได้เป็นอุปกรณ์แก่เรือนนั้น.

คำว่า **อันชราและมรณะไหม้แล้วนี้**
เป็นการแสดงเพียงหัวข้อแห่งเทศนา.

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาทิตยชาติ นาม.

แต่โดยเนื้อความ โลกคือสังขารนี้ ชื่อว่า
ถูกไฟ ๑๑ กองเผา (อยู่ตลอดเวลา).

นิหเรถวาติ ตโต เอกาทสहि อคฺคีหิ
ปชฺชลิตา โลกา ทสฺวิธํ ทานวตฺตฺตฺตํ
ตํ ตํ ปริกฺขารทานํ เจตนาย
นิกขุณฺณเณว.

คำว่า **พื้งนำออก** ความว่า การถวาย
บริขารนั้น ๆ ซึ่งมีทานวัตถุ ๑๐ อย่าง
พื้งคร่าออกจากโลกซึ่งถูกไฟ ๑๑ กอง
ลุกไหม้แล้วนั้นได้ด้วยเจตนา.

ทินฺนํ โหตีติ อปฺปํ วา พหุํ วา ยํ
ทินฺนํ, ตเทว สุนีหตํ นาม โหตีติ.

คำว่า **ทานที่ถวายแล้ว** ความว่า ทานใด
ที่ถวายแล้วจะน้อยหรือมากก็ตาม, ทาน
นั้นนั้นแหละ ชื่อว่านำออกดีแล้ว.

เอวํ สงฺฆตฺตฺตฺตโร อนุโมทณฺ
กตฺวา “อปฺปมตฺตโต โหหิ มหาราชา”ติ
รณฺเณ โอวาทํ ทตฺวา อากาเส
อุปฺปตฺติตฺวา ปาสาทกณฺณิกํ ทฺวิธา
กตฺวา คนฺตฺวา นนฺทมูลกปพฺภาเรเยว
โอตฺริ. ตสฺส ทินฺนปริกฺขารโรปิ เตเนว
สทฺธิ อุปฺปตฺติตฺวา นนฺทมูลกปพฺภาเรเยว
โอตฺริ.

พระปัจเจกพุทธเจ้าผู้เป็นเถระในสงฆ์
ครั้งกระทำอนุโมทนาอย่างนี้แล้ว ถวาย
โอวาทแก่พระราชาว่า “ขอพระองค์
จงอย่าประมาท มหาบพิตร” แล้วเหาะ
ขึ้นไปในอากาศ แหวกช่องฟ้าปราสาท
ไปลงที่เงื่อมเขานันทมูลกะนั้นเอง. แม้
บริขารที่พระราชาถวายแก่ท่านก็ลอยไป
กับท่านไปลงที่เงื่อมเขานันทมูลก
เหมือนกัน.

รณฺเณ จ เทเวีย จ สกฺลสฺริรั
ปิตฺติยา ปุณฺณํ อโหสิ.

พระราชาและพระเทวีมีพระสรรรพางค์-
กายเต็มไปด้วยปีติ.

เอวํ ตสฺมิ คเต อวเสสาปิ

เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้าผู้สั่งสมเถระนั้น ไป
แล้วอย่างนี้ พระปัจเจกพุทธเจ้าที่เหลือ

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ก็ได้กระทำอนุโมทนาด้วยพระคาถา
องค์ละคาถาอย่างนี้ว่า

๗๑. “โย ฐมฺมทฺตสฺส ททาติ ทานํ
อุมฺมานวิริยาธิคตสฺส ชนฺตํ
อติกฺกมฺม โส เวตฺรณิ ยมสฺส
ทิพฺพานิ จานานิ อุมฺเปติ มจฺจุใจ.

๗๒. ทานญจ ยุตฺตญจ สมานมาหุ
อปฺปาปิ สนฺตา พหุเก ชินฺนติ
อปฺปมฺปิ เจ สทฺทหาโน ททาติ
เตเนว โส โหติ สุขี ปรตฺต.

๗๓. วิเจยฺย ทานํ สุกตปฺปสฺตถํ
เย ทกฺขิณฺเญยฺยา อิธ ชีวโลเก
เอเตสุ ทินฺนानิ มหฺปฺพลานิ
พีชานิ วุตฺตานิ ยถา สุขฺเขตฺเต.

๗๑. “สัตว์ผู้มีอันจะต้องตาย ถวายทาน
แก่ท่านผู้มีธรรมอันได้แล้ว ผู้บรรลु
ความเพียรคือความหมั่น ก้าวล่วง
นรก ชื่อว่าเวตรณี ของพระยม
เสียได้ ย่อมเข้าถึงฐานะอัน
เป็นทิพย์.

๗๒. ท่านผู้รู้ทั้งหลาย กล่าวทาน ๑
การรบ ๑ ว่ามีสภาพเสมอกัน
นักรบผู้เสียสละ (ชีวิต) พร้อมเพรียง
กัน แม้มืออยู่น้อยคนก็รบชนะข้าศึก
เป็นอันมากได้ ถ้าทายกเสียสละ
เชื่อมั่นอยู่ ถวายวัตถุแก่น้อย เขา
ย่อมมีสุขในโลกหน้าได้ ด้วยวัตถุ
อันน้อยนั้น.

๗๓. การเลือกถวายทาน พระสุคตทรง
สรรเสริญ ท่านเหล่าใด ควรแก่
ทักษิณาในชีวิโลกนี้ ทานที่ถวาย
ในท่านเหล่านั้น มีผลมากเหมือน
พืชที่หวานในนาดี ฉะนั้น.

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗๔. โย ปาณภูตานิ อหะยังฺ จริ
 ปรุปวาทา น กโรติ ปาปี
 ภีรุํ ปสฺสนฺติ น ตตฺถ สุริ
 ภยา หิ สนฺโต น กโรนฺติ ปาปี.

๗๔. ผู้ใด ไม่เที่ยวเบียดเบียนสัตว์มีชีวิต
 และไม่ทำบาป เพราะกลัวผู้อื่น
 ว่ากล่าว ก็บัณฑิตทั้งหลาย
 สรรเสริญผู้กลัว ไม่สรรเสริญ
 ผู้กล้า ในการเข้าไปว่ากล่าวนั้น
 จริงอยู่ สัตบุรุษทั้งหลาย ย่อม
 ไม่กระทำความบาป เพราะกลัวการว่า
 กล่าวนั้น.

๗๕. หีนเนน พุรหมจริเยน
 ขตฺติเย อุปฺปชฺชติ
 มชฺฌิเมน จ เทวตฺตํ
 อุตฺตเมน วิสุชฺฌติ.

๗๕. บุคคลเกิดในตระกูลกษัตริย์ ด้วย
 พรหมจรรย์อย่างต่ำ เกิดเป็น
 เทวดา ด้วยพรหมจรรย์อย่างกลาง
 และบริสุทธิได้ ด้วยพรหมจรรย์
 สูงสุด.

๗๖. อทฺธา หิ ทานํ พหุธา ปสฺตถํ
 ทานา จ โข ฌมฺมปทํ เสยฺโย
 ปุพฺเพว หิ ปุพฺพตเรว สนฺโต
 นิพฺพานเมวชฺฌคมฺํ สปญฺญา”ติ.

๗๖. ทาน คนส่วนมากสรรเสริญก็จริง
 แล แต่บทธรรมคือสมณะวิปัสสนา
 และพระนิพพาน ยังประเสริฐ
 กว่าทาน เพราะผู้สงบแล้วทั้งหลาย
 มีพระกัศสปทศพลเป็นต้น ในกาล
 ก่อน และพระเวสภูทศพลเป็นต้น
 ในกาลก่อนกว่านั้น ผู้มีปัญญาได้
 บรรลุพระนิพพานด้วยสมณะและ
 วิปัสสนานั้น”

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ม-ท.๑๔-๒๓

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวเมเกกาย คาถาย อนุโมทนํ
กตฺวา ตเถว อคัมสฺสุ สทฺธิ ปริกฺขาราเรหิ.

ตตฺถ **ธมฺมลทฺตฺสฺสาติ** ชีณาสวํ
อาที กตฺวา ยาว สุกฺขวิปฺสฺสก-
โยคาวจรํ ปุคฺคโล ธมฺมสฺส ลทฺตฺตฺตา
ธมฺมลทฺโต นาม.

เสว อญฺ्ञานวีริเยน ตสฺส ธมฺมสฺส
อริคตตฺตา อญฺ्ञานวีริยาธิคโต นาม.
ตสฺส ปุคฺคลสฺส โย ชนฺตฺุ ททาติ
ทานนฺติ อตฺถโถ.

ธมฺเมน ลทฺตฺสฺส อญฺ्ञานสงฺฆาเตน
วีริเยน อริคตสฺส เทยฺยธมฺมสฺส
อคฺคํ คเหตุวา โย ชนฺตฺุ สีลวานฺเตสฺสุ
ทานํ ททาติปิ อตฺถโถ.

อุปฺโยคตฺถ ภา สามิวจฺนํ กตฺวาเปตฺถ
อตฺถโถ เวทิตพฺโพ.

เวตรณินฺติ เทสนาสีสมตฺ, อญฺ्ञ
มหานิรเย โสฬส จ อฺสุสเท

แล้วได้ไปพร้อมกับบริวารเหมือนอย่างนั้น
แหละ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **แก่ท่าน
ผู้มีธรรมอันได้แล้ว** ความว่า บุคคล
ตั้งแต่พระชีณาสพจนถึงพระโยคาวจร
ผู้สุกขวิปัสสกะ ชื่อว่ามีธรรมอันได้แล้ว
เพราะได้บรรลุธรรมแล้ว.

บุคคลผู้ได้บรรลุธรรมนั้นนั้นแหละ ชื่อว่า
ถึงความเพียรคือความหมั่น เพราะได้
บรรลุธรรมนั้น ด้วยความเพียรคือ
ความหมั่น. อธิบายว่า สัตว์ใดให้ทาน
แก่บุคคลนั้น.

อธิบายว่า สัตว์ใดเอาส่วนเลิศแห่ง
ไทยธรรม ที่ได้มาโดยธรรม คือได้มา
ด้วยความเพียรกล่าวคือความหมั่นเป็นเหตุ
ลุกขึ้นแล้วถวายทานในสัตว์ผู้มีศีลทั้งหลาย
ดังนี้ก็มี.

อีกอย่างหนึ่ง บัณฑิตพึงทราบเนื้อความ
ในข้อนี้เพราะทำอัญญาภิชาดให้ใช้ในอรรถ
ทุกขวิภักติ.

คำว่า **เวตรณิ** นั้น เป็นการแสดงเพียง
หัวข้อแห่งเทศนา, ความว่า ข้ามพ้น

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ

สร้างคัมภีร์ฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เตเนว โสติ เตน ปริตตเทยฺยวตฺถุเกน
ปริตตเกนปี จาเคน โส ปฺรตฺถ สฺขี
โหติ มหาราชชาติ.

คำว่า **เตเนว โส** ความว่า มหาบพิตร
ผู้นั้นย่อมจะมีความสุขในโลกอื่นด้วยการ
บริจาคแม้นิดหน่อยซึ่งมีวัตถุที่จะพึงถวาย
เล็กน้อยนั้น.

วิเจยฺย ทานนฺติ ทกฺขิณญจ
ทกฺขิณญยญจ วิจิณฺติวา ทินฺนํ
ทานํ. ตตฺถ ยํ วา ตํ วา อทฺตวา
อคฺคํ ปณฺธิตํ เทยฺยธมฺมํ วิจิณฺติวา
ททฺนฺโต ทกฺขิณํ วิจิณาติ นาม.
เยสํ เตสํ วา อทฺตวา สีลาทิกฺุณ-
สมฺปนฺเน วิจิณฺติวา เตสํ ททฺนฺโต
ทกฺขิณญยํ วิจิณาติ นาม.

คำว่า **การเลือกให้** ความว่า
ทานที่เลือกทักษิณา และผู้ควรแก่ทักษิณา
แล้วถวาย. บรรดาสองสิ่งนั้น บุคคลไม่
ถวายตามมีตามได้ เลือกไทยธรรม
อย่างเลิศ คือประณีตแล้วถวาย ชื่อว่า
เลือกทักษิณา. บุคคลเมื่อไม่ถวายแก่บุคคล
ตามที่ประสบพบเห็นเข้า เลือกผู้ที่ถึง
พร้อมด้วยคุณมีศีลเป็นต้นแล้ว ถวายแก่
ท่านเหล่านั้น ชื่อว่า เลือกผู้สมควรแก่
ทักษิณา.

สุคตปฺปสฺตถนฺติ เอวรूपํ ทานํ พุทฺเธหิ
ปสฺตถํ.

คำว่า **พระสุคตทรงสรรเสริญแล้ว**
ความว่า ทานเห็นปานนี้ พระพุทธเจ้า
ทั้งหลายสรรเสริญแล้ว.

ตตฺถ ทกฺขิณญยวิจิณฺนํ ทสฺเสตฺถุ “เย
ทกฺขิณญยยา”ติ อาทึ วุตฺตํ.

ในทักษิณาและทักษิไณยบุคคลทั้งสองนั้น
เพื่อจะแสดงการเลือกทักษิไณยบุคคล ท่าน
จึงกล่าวคำเป็นต้นว่า **“เย ทกฺขิณญยยา”**
ดังนี้.

คุณอาวีธีย์ วงศ์โกมลเชษฐ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

<p>ตตถ ทกฺขิณฺเณยฺยาติ ทกฺขิณฺนาย อนฺจจฺวิกา พุทฺธาทโย.</p> <p>ปาณญฺทานีติ ปาณสงฺฆาตานิ ญฺทานิ.</p> <p>อหฺเจยฺย จรฺนฺติ การุณฺเณน อวิหฺเจ- ยฺนฺโต จรฺมาโน.</p> <p>ปรุปรฺวาทติ ปรุปรฺวาทภฺเยน ปาปํ น กโรติ. ภีรฺนฺติ อฺปรฺวาทภีรฺกํ.</p> <p>น หิ ตตฺถ สฺฐรฺนฺติ โย ปน อโยนิโสมนสิกาเรน ตสฺมี อฺปรฺวาท สุโร โหติ, ตํ ปณฺทิตา นปฺปสฺสนฺติ.</p> <p>ภฺยา หีติ อฺปรฺวาทภฺเยน หิ ปณฺทิตา ปาปํ น กโรนฺติ.</p> <p>หีนฺน พฺรหฺมจฺริเยนาติ พฺาหิร- ติตฺถายตเน ตาว เมถุนฺวิรติสึลฺมตฺตกํ หีนํ พฺรหฺมจฺริยํ นาม เตน ชตฺตฺติยฺกุล อฺปรฺปรชฺชติ.</p>	<p>พระพุทธรเจ้าเป็นต้น ผู้สมควรแก่ทักษิณา ชื่อว่า ทกฺขิณฺเณยฺยา ในคาถานั้น.</p> <p>คำว่า ปาณญฺทานิ ได้แก่ ญฺติ กล่าวคือ สัตว์มีปาณะ (มีปราณ).</p> <p>คำว่า อหฺเจยฺย จรฺ คือ ไม่เที่ยว เบียดเบียน ด้วยความกรุณา.</p> <p>คำว่า ปรุปรฺวาท คือ ไม่ทำบาปเพราะ กลัวผู้อื่นว่ากล่าว. คำว่า กลัว คือ กลัวการว่ากล่าว.</p> <p>คำว่า น หิ ตตฺถ สฺฐรฺ ความว่า ก็ผู้ใด แก้แล้วกล้าในการว่ากล่าวนั้นโดยการไม่ กระทำไว้ในใจโดยแยบคาย, บัณฑิต ทั้งหลายไม่สรรเสริญผู้นั้น.</p> <p>คำว่า เพราะกลัว ความว่า ก็บัณฑิต ทั้งหลายย่อมไม่กระทำบาปเพราะกลัวต่อ การติเตียน.</p> <p>คำว่า ด้วยพรหมจรรย์อย่างต่ำ ความว่า คุณสักว่าศีลเป็นเครื่องงดเว้นจากเมถุน ในลัทธิภายนอก ชื่อว่า พรหมจรรย์ อย่างต่ำก่อน บุคคลย่อมบังเกิดในชัตติย- ตระกูลด้วยพรหมจรรย์อย่างต่ำนั้น.</p>
---	---

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๔-๒๓

ฉมานสุส อุปจามตตัม มชฺฌิมิ์, เตน
เทวโลเก อุปฺปชฺชติ.

คุณส์กว่าอุปจารฉมาน ชื่อว่าพรหม-
จรรย์อย่างกลาง, บุคคลย่อมบังเกิดใน
เทวโลกด้วยพรหมจรรย์อย่างกลางนั้น.

อฏฺฐ สฺมาปฺตติโย อุตฺตมึ์, เตน
พฺรหฺมโลเก อุปฺปชฺชนฺโต วิสฺสุชฺฌติ
นาม.

สมาบัติ ๘ ชื่อว่า พรหมจรรย์อย่างสูงสุด,
บุคคลเมื่อบังเกิดขึ้นในพรหมโลก ด้วย
พรหมจรรย์สูงสุดนั้น ชื่อว่าย่อมบริสุทธิ์.

สฺาสนเน ปน สีลวณฺตสุเสว เอกึ์
เทวณิกายึ์ ปณิธาย พฺรหฺมจริยึ์ หินึ์
นาม, ปริสฺสุทฺทสีลสุเสว สฺมาปฺตติณิพฺพตฺตณึ์
มชฺฌิมึ์ นาม, ปริสฺสุทฺทสีเล จตฺวา
วิปฺสฺสนึ์ วทฺฺเฉตฺวา อรหตฺตฺตฺตฺตติ
อุตฺตมึ์ นาม.

ส่วนในทางศาสนา การประพฤติพรหม-
จรรย์ ด้วยหวังเทพนิกายหนึ่งของผู้มีศีล
เท่านั้น ชื่อว่าอย่างต่ำ, การยังสมาบัติ
ให้เกิดของผู้มีศีลบริสุทธิ์อย่างเดียว ชื่อว่า
อย่างกลาง, การตั้งอยู่ในศีลอันบริสุทธิ์
แล้วเจริญวิปัสสนาจนบรรลุประอรหัต
ชื่อว่าอย่างสูงสุด.

โอสานคาถาย อยมตฺโต มหาราช
กิญฺจาปี เอกึ์เสเนว ทานึ์ พหุชา
ปสฺตถึ์ วณฺณนึ์, ทานา ปน
สมถวิปฺสฺสนาสงฺฆาตึ์ นิพฺพานสงฺฆาตญฺจ
ธมฺมโกฏฺฐาสภุตึ์ ธมฺมปทเมว อุตฺตริตฺวึ์.

ในคาถาสุดท้าย มีเนื้อความดัง
ต่อไปนี้ มหาบพิตร ส่วนมาก ทาน
บัตถิตสรเรสิริญฺญ คือ ยกย่อง โดย
ส่วนเดียวก็จริงแล, ถึงดังนั้น บทธรรม
เท่านั้นอันเป็นส่วนแห่งธรรม กล่าวคือ
สมณะและวิปัสสนาและพระนิพพาน ยัง
ยอดเยี่ยมกว่าทาน.

กึการณา ? ปุพฺเพ จ หิ อิมสฺมิ
กปฺเป กสฺสปทสพฺลาทโย ปุพฺพตฺเรว

เพราะเหตุไร ? เพราะสัตบุรุษผู้สงบมี
พระกัสปทศพลเป็นต้น ในกาลก่อน

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เวสสุภุทสพลาทโย สนฺโต สปุริสา
 สปญญา สมถวิปัสสนํ ภาเวตฺวา
 นิพพานเมว อชฺฌคมฺํ อธิคตาติ.

ในกัปนี้ และมีพระเวสสุภุทศพลเป็นต้น
 ในกาลก่อนนั้นไปอีก ผู้มีปัญญา เจริญ
 สมถะและวิปัสสนาแล้วได้ถึง คือ บรรลุ
 พระนิพพานทีเดียว.

เอวํ สตุต ปจฺเจกพุทฺธา
 อนุโมทนา ย ญโย อมตมหานิพพานํ
 วณฺเณตฺวา ราชานํ อปฺปมาเทน
 โอวาทิตฺวา วุตฺตนเยเนว อตุตฺตโน
 วสนฺภูจฺฉานเมว คตา.

พระปัจเจกพุทธเจ้า ๗ พระองค์
 ครั้นพรรณนามตมหานิพพาน แก่
 พระราชา ด้วยอนุโมนาอย่างนี้แล้ว
 โอวาทพระราชาด้วยอัปปมาทธรรม
 แล้วไปสู่ที่อยู่ของตนทันที โดยนัยที่ได้
 กล่าวไว้แล้ว.

ราชาปิ สทุธิ อคฺคคมฺเหสิยา ทานํ
 ทตฺวา ยาวชิวํ จตฺวา ตโต
 จวิตฺวา สคฺคปทํ ปุเรสิ.

ฝ่ายพระราชาถวายทานกับพระอัคคมเหสี
 แล้วดำรงอยู่ตลอดพระชนมายุ เคลื่อน
 จากอัฐภาพนั้นแล้ว ทรงบำเพ็ญทาง
 สวรรคให้บริบูรณ์แล้ว.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อahrtิตฺวา
 “เอวํ ปุพฺเพปิ ปณฺชิตา วิเจยฺยทานํ
 อทฺสู”ติ วตฺวา ชาตกํ สโมธาเนสิ
 “ตทา ปจฺเจกพุทฺธา ปรีนิพฺพายีสุ,
 สมฺมทฺวิชฺยา ราหุลมาตา อโหสิ,
 เภรฺวราชา อหเมว”ติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ-
 ธรรมเทศนาคือมาแล้ว ตรัสว่า “แม้
 บัณฑิตทั้งหลายในปางก่อน ก็ได้เลือก
 ถวายทานอย่างนี้” แล้วประชุมชาดกว่า
 “พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายในกาลนั้น
 ปรีนิพพานแล้ว, พระนางสมมทวิชยา
 ได้เป็นมารดาราहुล, พระเจ้าภรฺวราชา
 ได้เป็นเราตถาคตแล”.

อาทิตฺตชาตกาวณฺณนา อฏฺฐมา.

พรรณนาอาทิตตชาดก ที่ ๘ จบ.

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธ. อฏฺฐานชาตก (๔๒๕)

๗๗. “คงคา กุมฺพินี สนฺดา
สงฺฆวณฺณา จ โภกิลลา
ชมฺพุ ตาลผลํ ทชฺชา
อถ นฺน ตทา สียา.
๗๘. ยทา กจฺจปโลมานํ
ปาวารโ ติวโร สียา
เหมนฺติกํ ปาปุรณํ
อถ นฺน ตทา สียา.
๗๙. ยทา มกสฺปาทานํ
อฏฺฐาโล สุกโต สียา
ทโพห จ อวิกมฺปิ จ
อถ นฺน ตทา สียา.
๘๐. ยทา สสฺวิสาณานํ
นิสฺเสถนิ สุกตา สียา
สกุคฺคสุสาโรหณตฺถาย
อถ นฺน ตทา สียา.
๘๑. ยทา นิสฺเสถนิมารุห
จหนฺทํ ขาเทยฺยุ มุสิกา
ราหุญฺจ ปรีพาเหยฺยุ^๑
อถ นฺน ตทา สียา.

ธ. อฏฺฐานชาตก (๔๒๕)

๗๗. “แม่นํ้ากลายเป็นสรวบที่เงียบสงบ
ได้ นกดูเหวามีสีขาวยได้ ต้นหว้า
ออกลูกเป็นผลตาลได้ เมื่อนั้นแหละ
การสมาคมของพวกเราพึงมีแน่.
๗๘. เมื่อใด ที่เอาขนเต่ามาทอเป็นผ้าห่ม
ได้ ๓ ผืน สำหรับห่มในฤดูหนาว
ได้แล้ว เมื่อนั้นแหละอาตมาพึง
คลุกคลีกับท่านแน่.
๗๙. เมื่อใด ที่เอาขายุงมาทำเป็นหอรบ
ได้อย่างดีทั้งมั่นคง และแข็งแรงแล้ว
เมื่อนั้นแหละ อาตมาพึงคลุกคลี
กับท่านแน่.
๘๐. เมื่อใด ที่เอาเขากระด้างมาทำเป็น
บันได สำหรับพาดขึ้นสวรรค์ได้
เมื่อนั้นแหละ อาตมาพึงคลุกคลีกับ
ท่านแน่.
๘๑. เมื่อใด หนูขึ้นบันไดไปกินดวงจันทร์
ได้ และทำให้ราหูเดือดร้อน เมื่อนั้น
แหละ อาตมาพึงคลุกคลีกับท่านแน่.

^๑ ฉ. ปรีปาเคยฺยุ.

๘๒. ยทา สุราภฏฺฐิ ปิตฺวา
มกุชฺชิกา คณจารินี
อังกาเร วาสํ กบฺเปยฺยํ
อถ นฺน ตทา สिया.

๘๓. ยทา พิมฺโฬฏฺฐสมฺปนฺโน
คทฺรโก สุมฺโข สिया
กุสโล นจฺจคิตฺตสฺส
อถ นฺน ตทา สिया.

๘๔. ยทา กากา อุลฺลกา จ
มนฺตเยยฺยํ รโหคตา
อญฺณมณฺณํ ปิหเยยฺยํ
อถ นฺน ตทา สिया.

๘๕. ยทา มุสสฺปตฺตานํ
จตฺตํ ติรตฺรํ สिया
วสฺสสฺส ปฏฺฐิมาทาย
อถ นฺน ตทา สिया.

๘๖. ยทา กุสฺสโก สกุสฺสโน
ปพฺพตฺตํ คณฺฐมาทนํ
ตฺตุนฺเตนาทาย คจฺเจยฺย
อถ นฺน ตทา สिया.

๘๒. เมื่อใด แมลงวันดื่มสุราในขวด
แล้วเที่ยวไปเป็นหมู่ ๆ อยู่ในไฟได้
เมื่อนั้นแหละ อาตมาฟังคลุกคลี
กับท่านแน่.

๘๓. เมื่อใด ลามีหน้าสวยงาม มี
ริมฝีปากเหมือนผลมะพลับ ฉลาด
ในการพ้อนรำและร้องเพลง เมื่อ
นั้นแหละ อาตมาฟังคลุกคลีกับท่าน
แน่.

๘๔. เมื่อใด กาและนกเค้า จะมาประชุม
ปรึกษากันในที่ลับและรักใคร่ซึ่งกัน
และกัน เมื่อนั้นแหละ อาตมาจึง
จะคลุกคลีกับท่านแน่นอน.

๘๕. เมื่อใด ที่รากไม้และใบไม้ จะกลายเป็น
ร่มที่แข็งแรง เพื่อกันฝนได้
เมื่อนั้นแหละ อาตมาฟังคลุกคลี
กับท่านแน่.

๘๖. เมื่อใด นกตัวเล็ก ๆ จะคาบเขา
กันธมาทนไปได้ เมื่อนั้นแหละ
อาตมาฟังคลุกคลีกับท่านแน่.

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘๗. ยทา สามุทฺธิกั นาวํ
 สยนฺตํ สวฏฺฏากํ
 เจโต อาทาย คจฺเจยฺย
 อถ นฺน ตทา สียา”ติ.

อฏฺฐานชาตกํ นวมนํ.

๘๗. เมื่อใด เด็กจุดเรือเดินทะเลพร้อมทั้ง
 เครื่องยนต์ และสายเชือกไปได้
 (กำลังเดินเครื่อง) เมื่อนั้นแหละ
 อาตมาพึงคลุกคลีกับท่านแน่”.

อฏฺฐานชาตก ที่ ๙.

๕. อฏฐานชาตกถา (๔๒๕)

คงคา กุมุทีนิตี อิทํ สตุถา
 เซตวเน วิหรนุโต เอกํ อุกกณฺจิต-
 ภิขุํ อารพฺภ กเถสิ.

ตณฺหิ ภิขุํ สตุถา “สจฺจํ กิร
 ตวํ ภิขุ อุกกณฺจิตฺสํ”ติ ปุจฺจิตฺวา
 “สจฺจํ ฆนฺเต”ติ วุตฺเต “กึการณา”ติ
 วตฺวา “กึเลสวเสนา”ติ วุตฺเต “ภิขุ
 มาตุคฺคาโม นาม อกตณฺณฺญ มิตฺตทฺพฺภี
 อวิสุสฺสาสนิโย, อตีเต ปณฺชิตา เทวสิกํ
 สหสฺสํ เทนฺตปิ มาตุคฺคามํ โตเสตฺถ
 นาสกฺขีสุ, สฺวา เอกทิวสมตฺตํ สหสฺสํ
 อลภิตฺวา เต ทิวายํ กหาเปตฺวา
 นีหฺราเปสิ, เอวํ อกตณฺณฺญ มาตุคฺคาโม,
 มา ตสฺส การณา กึเลสวสํ คจฺฉา”ติ
 วตฺวา อตีตํ อหริ.

๕. พรรณนาอัฐฐานชาดก (๔๒๕)

พระศาสดา ประทับอยู่ ณ พระ-
 เซตวันมหาวิหาร ทรงปรารภถึงภิกษุ
 ยากจะสักรูปหนึ่ง จึงตรัสพระธรรม-
 เทศนาเห็นว่า **แม่น้ำกลายเป็นสระบัว**
 ดังนี้ เป็นต้น.

เรื่องราวโดยพิสดารมีว่า พระ-
 ศาสดา ตรัสถามภิกษุรูปนั้นว่า “ภิกษุ
 ได้ทราบว่าเธออยากจะสักจริงหรือ” เมื่อ
 ภิกษุทูลรับสารภาพว่า “เป็นความจริง
 พระเจ้าข้า” จึงตรัสถามว่า “เพราะ
 เหตุไร” เมื่อภิกษุทูลตอบว่า “เพราะ
 อำนาจกึเลส” จึงตรัสว่า “ภิกษุ ขึ้น
 ชื่อว่าผู้หญิง เป็นคนไม่รู้คุณคน มัก
 ทำร้ายมิตร ไร้ใจไม่ได้, บัณฑิตใน
 อดีตกาล ถึงแม้จะให้เงินวันละ ๑,๐๐๐ ก็
 ยังไม่อาจจะให้ผู้หญิงพอใจได้, นางไม่ได้
 เงินพันเข้าเพียงวันเดียวเท่านั้น ก็ให้
 เขาลากคอบัณฑิตเหล่านั้นออกไป, ผู้หญิง
 เป็นคนไม่รู้คุณคนอย่างนี้, เธออย่า
 ลุอำนาจแก่กึเลส เพราะเหตุผู้หญิงเลย”
 ครั้นแล้วก็ทรงนำอดีตนิทานมาตรัสว่า.

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
 สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อดีเต พาราณสียํ พุรหมทตเต
 รชชํ กาเรนเต ตสฺส จ ปุตฺโต
 พุรหมทตตกุมารो, พาราณสีเสฏฺฐิโน
 จ ปุตฺโต มหาชนกุมารो นาม. เต
 อุโกปิ สหปัสฺสุกีสหสหายกา อหฺลฺสุ,
 เอกาจริยกุลเยว สิปปํ อุกฺกณฺหิสฺสุ.
 ราชกุมารो ปิตุ อจฺจเยน รชเช
 ปติฏฺฐาสิ, เสฏฺฐิปุตฺโตปิ ตสฺส
 สนฺติเกเยว อโหสิ. พาราณสียณฺจ
 เอกา นครโสภินี วณฺณทาสี อภिरูปา
 อโหสิ โสภกฺกปฺปตฺตา. เสฏฺฐิปุตฺโต
 เทวสิกํ สหสฺสํ ทตฺวา นิจฺจกาเล
 ตาเยว สทฺธิ อภिरมฺนฺโต ปิตุ อจฺจเยน
 เสฏฺฐิฏฺฐาณํ สมิทฺวาปิ ตํ น วิชฺหิ,
 ตเถว เทวสิกํ สหสฺสํ ทตฺวา อภिरมิ.
 เสฏฺฐิปุตฺโต ทิวสฺสสฺส ตโย วาเร
 ราชูปฏฺฐาณํ กจฺจติ.

อถสฺส เอกทิวสํ สายํ ราชูปฏฺฐาณํ
 กตสฺส รณฺณา สทฺธิ สลฺลปฺนฺตสฺสเสว
 สุริโย อฏฺฐจฺจคมิ, อนฺธการํ ชาตํ.
 โส ราชกุลา นิภฺขมิทฺวา “อิทานิ

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 เสวยราชย์อยู่ ณ พระนครพาราณสี
 พระองค์ มีพระโอรสพระนามว่าพรหม-
 ทัตกุมาร, ส่วนพาราณสีเศรษฐี มีบุตร
 ชื่อมหาชนกุมาร. ทั้งสองคนได้เป็นเพื่อน
 เล่นเล่นดินร่วนร่วมกันมา และเรียนศิลปะ
 วิชาในสำนักของอาจารย์คนเดียวกัน
 อีกด้วย. พระราชกุมาร เมื่อพระราช-
 บิดาสวรรคตแล้ว ก็ดำรงอยู่ในราชสมบัติ,
 ส่วนบุตรเศรษฐีก็อยู่ในราชสำนักนั่นเอง.
 ในเมืองพาราณสีมีหญิงนครโสภณีนี้อยู่
 คนหนึ่ง เป็นนางทาสผิวพรรณดี รูป
 สวยงามมาก. บุตรเศรษฐีต้องให้เงิน
 วันละพันอภिरมย์อยู่กับนางคนนี้อยู่
 ตลอดกาลเป็นนิจ เมื่อบิดาตายแล้ว แม้
 จะได้ตำแหน่งเศรษฐี ก็ไม่ละเว้นการ
 กระทำนั้น, ต้องให้เงินวันละพันแล้ว
 อภिरมย์อยู่เช่นนั้นเอง. บุตรเศรษฐีเข้าเฝ้า
 พระราชาวันละ ๓ ครั้ง.

อยู่มาวันหนึ่ง เมื่อบุตรเศรษฐีนั้นเฝ้า
 พระราชาในตอนเย็น แล้วมัวเฝ้าทูลกับ
 พระราชาอยู่นั้นเอง พระอาทิตย์ตกดิน,
 และมีดลง. บุตรเศรษฐีนั้น ออกจาก

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เคห์ คนุตวา อากมนเวลา นตฺถิ,
 นครโสภินิยาเยว เคห์ คมิสฺสามิ”ติ
 อุปฺภูจาเก อฺยุโยเชตฺวา เอกโกว
 ตสฺสา เคห์ ปาวิสิ. อถ นํ सा
 ทิสฺวาว “อฺยุยฺปุตฺต สหสฺสํ อากตฺน”ติ
 อาห. “ภทฺเท อหํ อชฺช อติวิกาโล
 ชาโต, ตสฺมา เคห์ อคนุตฺวา มนุสฺเส
 อฺยุโยเชตฺวา เอกโกว ปวิภูจฺจสฺมิ, เสว
 ปน เต เทว สหสฺसानิ ทสฺสามิ”ติ.

สา จินฺตฺสิ “สจฺหาหํ อชฺช
 โอกาสํ กริสฺสามิ, อณฺเณสฺปิ ทิวเสสุ
 ตฺจฺจหตฺถิโกว อากมิสฺสติ, เอวํ เม
 ธนํ ปรีหายิสฺสติ, น ทานิสฺส
 โอกาสํ กริสฺสามิ”ติ. อถ นํ เอวมาห
 “สามิ มยํ วณฺณทาสฺโย นาม,
 อมฺหากํ สหเกพิ นาม นตฺถิ
 อาหาร สหสฺสน”ติ. “ภทฺเท เสว
 ทิคุณํ อหาริสฺสามิ”ติ ปุณฺปุณฺ
 ยาจิ. นครโสภินิ ทาสฺโย อาณาเปสิ
 “เอตฺสฺส อิทํ จตฺวา มํ โอลฺเกตุ
 มา อทตฺถ, คีวายํ นํ คเหตฺวา

พระราชวังมาเห็นว่า “บัดนี้ ไม่มีเวลา
 ที่จะไปบ้านแล้วกลับมา, จะต้องไปเรือน
 ของหญิงนครโสภณีเท่านั้น” จึงส่ง
 คนรับใช้ไป แล้วไปเรือนของหญิงนคร
 โสภณีนั้นเพียงคนเดียว. ครั้งนั้น
 นางเห็นบุตรเศรษฐีเข้าเท่านั้น ก็ถามว่า
 “นายจ๋า นายเอาเงินพันมาใหม่?”.
 บุตรเศรษฐีกล่าวว่า “น้องรัก วันนี้พี่มา
 มีดเกินไป, ฉะนั้น จึงไม่ได้กลับไปเรือน
 พอส่งคนไปแล้ว ก็เข้ามาคนเดียวเท่านั้น,
 แต่วันพรุ่งนี้ พี่จะให้น้องสองพัน”.

นางคิดว่า “ถ้าเราจะทำโอกาสใน
 วันนี้, วันอื่น ๆ เขาก็จะมามือเปล่า,
 เมื่อเป็นเช่นนี้ทรัพย์ของเราก็จะขาดไป,
 เราจะไม่ยอมให้โอกาสเขาในเวลานี้”.
 ที่นั้น นางจึงพูดกับบุตรเศรษฐีนั้นอย่างนี้
 ว่า “นายจ๋า พวกดิฉันได้ชื่อว่าเป็นหญิง-
 แพศยา, การร่วมสนุกด้วยเปล่า ๆ ของ
 พวกเราไม่มี เอาเงินพันมาเถอะ”. บุตร
 เศรษฐีพูดว่า “น้องรัก พรุ่งนี้พี่จะให้
 เอามาให้ ๒ เท่า” แล้วอ่อนวอนแล้ว ๆ
 เล่า ๆ. หญิงนครโสภณีจึงส่งนางทาสี
 ว่า “พวกเอ็งอย่าให้เจ้าหมอนี้มายืนดู

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นีหริตวา ทวารํ ปิณฑา”ติ. ตํ
 สุตวา ทาสโย ตถา อํสุ. อถ
 โส จินฺตสิ “อหํ อิมาย สทฺธิ
 อสฺสิตโกฏฺฐนํ ขาที, สา มํ เอกทิวสํ
 ตุจฺจนฺตถํ ทิสฺวา คีวายํ คเหตฺวา
 นีหฺราเปสิ, อโห มาตุคฺคาโม นาม
 ปาโป นิลฺลชฺโช อกตญฺญ มิตฺตทฺพุทฺธิ”ติ.
 โส มาตุคฺคามสฺส อคฺคณํ อนุสฺสรนฺโตว
 วิรชฺชิ, ปฏิกุณฺณสญฺญํ ปฏิลภิ,
 ฆฺรราวาเสปิ อุกฺกณฺณจฺโตะ “กึ เม
 ฆฺรราวาเสน, อชฺเชว นิกฺขมิตฺวา
 ปพฺพชิสฺสามิ”ติ ปุณฺ เหนํ อคฺนฺตฺวา
 ราชานมฺปิ อทิสฺวาว นคฺรา
 นิกฺขมิตฺวา อรณฺญํ ปวิสิตฺวา
 คงฺคาตีเร อสฺสมํ มาเปตฺวา
 อสิปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ฌานาภินฺญํ
 อูปฺปาเทตฺวา วนฺมุลผลาหาโร ตตฺถ
 วาสํ กปฺเปสิ.

ราชา ตํ อปฺสฺสนฺโต “กหํ เม
 สหาโย”ติ ปุจฺฉิ. นคฺรโสภินิยาปิ
 กตกมฺมํ สกฺลนคฺเร ปากฺกํ ชาตํ.
 อถสฺส ตมตฺถํ อัจฺฉิตฺวา “อติ

ข้าอยู่ที่นี้, จับคอมันลากออกไปแล้วปิด
 ประตูเสีย”. นางทาสีทั้งหลายฟังคำนั้นก็ทำตามสั่ง. ตอนนั้นบุตรเศรษฐีนั้นคิด
 ได้ว่า “เราเอาเงินมาพลาญเสียกับหญิง
 นี้ถึง ๘๐ โกฏิ, แต่มันเห็นเรามือเปล่า
 วันเดียวก็ให้เขาจับคอลากออกมา,
 อนิจจา ผู้หญิงนะผู้หญิง ช่างเลวทราม
 ไม่ละอายใจบ้างเลย เป็นคนเนรคุณ
 ทรมานเพื่อนได้”. บุตรเศรษฐีนี้เห็นโทษ
 ของผู้หญิงอยู่นั้นเองก็เลยเบื่อหน่าย,
 กลับคิดเห็นเป็นของโสโครก พลอยเบื่อ
 ไปถึงการครองเรือนด้วยว่า “เราจะอยู่
 ครองเรือนไปทำไม, เราออกบวชเสีย
 วันนี้ละ” จึงไม่กลับไปบ้านอีก ไม่ทัน
 ได้เข้าเฝ้าพระราชาราชเสียด้วยซ้ำ ออกจาก
 เมืองเข้าป่าไปสร้างอาศรมอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำ
 คงดคาบวชเป็นฤๅษียังฌานและอภิญญา
 ให้เกิดขึ้น มีผลไม้และเผือกมันในป่า
 เป็นอาหารอยู่ที่นั่น.

พระราชาราชเมื่อไม่ทรงพบพระสหายนั้น
 จึงตรัสถามว่า “สหายของเราไปไหน”.
 การกระทำที่หญิงนครโสภณี ทำไปนั้น
 ก็รู้กันทั่วเมือง. ลำดับนั้น ราชบุรุษ

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เต เทว สหาโย ลชชาย ฆรมปิ
 อคนตุวา อรณญ์ ปวิสิตฺวา ปพฺพชิตฺ
 ภวิสฺสตี”ติ กถียิสฺ. ราชชา ตํ สุตฺวา
 นครโสภินี ปกฺโกสาเปตฺวา “สจฺจํ
 กิร ตฺวํ เอกทิวสํ สหสฺสํ อลภิตฺวา
 มม สหายํ คีวายํ คาทาเปตฺวา
 นีหฺราเปสิ”ติ ปุจฺฉิ. สจฺจํ เทวาทิ.
 ปาเป ชมฺมิ สีมํ มม สหายสฺส
 คตฺตฺวานํ อกนฺตุวา ตํ อาเนหิ,
 โน เจ อาเนสิ, ชีวิตํ เต นตฺถิติ.

ทั้งหลาย จึงกราบทูลความข้อนั้นแก่
 พระราชานั้นแล้วทูลว่า “ขอเดชะ
 พระสหายของพระองค์ แม้แต่เรือนก็ไม่
 กลับไปเพราะความอายดังที่กราบทูลมา
 นั้น คงเข้าไปป่าบวชเสียแล้ว”. พระ-
 ราชา ได้ทรงสดับดังนั้น จึงรับสั่งให้
 เรียกตัวหญิงนครโสภณีมาแล้ว ตรัสถาม
 ว่า “เขาวัวเธอไม่ได้เงินพันวันเดียว ก็
 ให้คนลากคอสหายของเราออกนอกบ้าน
 จริงหรือ”. หญิงนครโสภณีทูลว่า จริง
 เพคะ. พระราชาตรัสว่า นางผู้หญิง
 ชั่วช้า สารเลว เจ้าจงรีบไปยังที่สหาย
 ของเราไป แล้วเอาเขากลับมา, ถ้าเอา
 เขามาไม่ได้, แก่ไม่มีชีวิตอยู่.

สา รณฺโณ วจนํ สุตฺวา ภิตา
 รถํ อารุหฺ มหนฺเตน ปริวารเณ
 นครา นิกฺขมิตฺวา ตสฺส วสนฺนฺจฺฉานํ
 ปฺริเยสนฺตี สุตฺวเสณ ตํ จ्ञานํ สุตฺวา
 ตตฺถ อกนฺตุวา วนฺทิตฺวา “อยุย มยา
 อนฺธพาลภาเวน กตํ โทสํ ชมถ, อหํปิ
 น ปุณฺหวํ กวิสฺสามิ”ติ ยาจิตฺวา “สาธุ
 ชมามิ เต, นตฺถิ เม ตยิ อาฆาโต”ติ
 วุตฺเต “สเจ เม ชมถ, มยา สทฺธิ

หญิงโสภณีได้ฟังพระราชดำรัสแล้ว
 กลัว จึงขึ้นรถออกไปจากเมืองพร้อมด้วย
 บริวารมากมาย กำลังหาที่อยู่ของเขานั้น
 ก็ได้ทราบถึงสถานที่นั้นตามข่าวที่ได้ฟัง
 มา จึงไปที่นั่นแล้วยกมือไหว้ อ้อนวอน
 ว่า “ขอให้พระคุณเจ้ายกโทษ ที่ดิฉัน
 ทำไปเพราะความเป็นคนโง่เขลาด้วยเถิด,
 ดิฉันเองจะไม่ทำอย่างนี้อีก” เมื่อพระดาบส
 ตอบว่า “เอาเถอะ เรายกโทษให้ท่าน

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๔-๒๕

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

รณํ อภิรุทธ, นครํ คมิสฺสาม, คตกาเล
 ยํ มม ฆเร ธนํ อตฺถิ, สพฺพํ
 ทสฺสามิ”ติ อาห. โส ตสฺสา วจนํ
 สุตฺวา “ภทฺเท อิทานิ ตยา สทฺธิ
 คนฺตุํ น สกฺกา, ยทา ปน อิมสฺมิ
 โลกเ ยน น ภวิตพฺพํ, ตํ ภวิสฺสติ,
 อปี นาม ตทา กจฺเจยฺยน”ติ วตฺวา
 ปจฺมํ คาถมาห

แล้ว, เราไม่มีความอาฆาตท่านดอก”
 จึงพูดว่า “ถ้าพระคุณเจ้า ยกโทษให้
 ดิฉัน, ขอนิมนต์ท่านมาขึ้นรถกับดิฉัน,
 เราจะเข้าเมืองกัน, เวลาพระคุณเจ้าไป
 แล้ว ดิฉันจะถวายทรัพย์สินที่มีอยู่ในเรือน
 ของดิฉันทั้งหมด”. พระดาบสฟังคำของ
 หญิงนครโสภณีนั่นแล้ว จึงตอบว่า
 “โยมเอ๋ย เวลานี้อาตมาไปกับคุณโยม
 ไม่ได้เสียแล้ว, แต่ว่าเวลาใดสิ่งที่ไม่ควร
 มีในโลกนี้, กลับมีขึ้นได้จริงละก็, เวลานั้น
 อาตมาก็จะไป” แล้วจึงกล่าวคาถาแรก
 ว่า

๗๗. “คงคา กุมฺภินิ สนฺดา
 สงฺขวณฺณา จ โกกิลา
 ชมฺพุ^๑ ตาลผลํ ทชฺชา
 อถ นฺน ตทา ลียา”ติ.

๗๗. “แม่น้ำกลายเป็นสระบัว ที่เงียบ
 สงบได้ นกดูเหว่ามิสืขาวได้
 ดันหว่าออกลูก เป็นผลตาลได้
 เมื่อนั้นแหละ การสมาคมของ
 พวกเราพึงมีแน่”.

ตสฺสตุโถ^๑ ภทฺเท ยถา หิ
 กุมฺภทสฺรา กุมฺภเทหิ สณฺจนฺนา
 ติฏฺฐนฺติ, ตเถว สเจ สกลาปี
 มหาคงคา กุมฺภินิ สิมฺโสตภาวํ

คาถาข้างต้นนี้ หมายความว่า
 โยมเอ๋ย ถ้าแม่น้ำใหญ่ทั้งสี่จะกลายเป็น
 เป็นสระบัว, ก็จะละภาวะที่มีกระแสน้ำไหล
 เชี่ยวมาเป็นแม่น้ำที่สงบเงียบ

^๑ ฉ. ม. ชมพู.

ปหาย สนฺตา อุปสนฺตา สียา,
สพฺเพ โกกิลา จ สงฺฆวณฺณา
ภเวยฺยํ, สพฺโพปิจ ชมฺพุรฺกฺโข ตาลผลํ
ทเทยฺย.

เหมือนกับสรวัวที่ดาราตาไปด้วยดอกบัว
แล้ว, และนกดุเหว่าจะมีสีขาวไปทั้งหมด,
อนึ่ง ต้นหว้าแม้ทั้งหมด จะพึงให้ผลเป็น
ลูกตาล.

อถ นฺน ตทา สียาติ อถ ตาทิสฺเส
กาเล อมฺหากมฺปิ สมากโม นฺน สียา,
ภเวยฺย นามาติ วุตฺตํ โหติ.

คำว่า อถ นฺน ตทา สียา ความว่า
ครั้งในเวลาเช่นนั้น การสมาคมของเรา
ก็พึงมีได้แน่นอน, อธิบายว่า จะมีได้
โดยแท้.

เอวญฺจ ปน วตฺวา ปฺนปิ
ตาย “เอหิ อยฺย กจฺฉามา”ติ
วุตฺเต “กจฺฉิสฺสามา”ติ วตฺวา “กิสฺมี
กาเล”ติ “อสุกฺสมิญฺจ อสุกฺสมิญฺจา”ติ
วตฺวา เสสคาถา อภาสิ

ก็แล พระดาบสครั้นกล่าวอย่างนี้
แล้ว เมื่อหญิงนครโสภณีนั้น กล่าว
อีกครั้งว่า “มาเถิดพระคุณเจ้า เราไป
กันเถอะ” จึงกล่าวว่า “อาตมาจะไป”
เมื่อหญิงนครโสภณีถามว่า “จะไป
เมื่อไร” จึงบอกว่า “เมื่อโน้น เมื่อนี้”
แล้วกล่าวคาถาที่เหลือว่า

๗๘. “ยทา กจฺฉปโลมานํ
ปาวาโร ติวโร สียา
เหมนฺตีกํ ปาปุรณํ^๑
อถ นฺน ตทา สียา.

๗๘. “เมื่อใดที่เอาขนเต่ามาทอเป็นผ้าห่ม
ได้ ๓ ผืน สำหรับห่มในฤดูหนาว
ได้แล้ว เมื่อนั้นแหละ อาตมาพึง
คลุกคลีกับท่านแน่.

๗๙. ยทา มกฺสปาทานํ
อญฺญาโล สุกโต สียา

๗๙. เมื่อใด ที่เอาขायุงมาทำเป็นหอรบ
ได้อย่างดี ทั้งมั่นคง และแข็งแรง

^๑ ฉ. ม. ปาวุรณ.

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๔-๒๔

- ทโพห จ อวิกมปิ จ
 อถ นฺน ตทา สिया.
๘๐. ยทา สสวิสาณานํ
 นิสฺเสณิ^๑ สุกตา สिया
 सकुसुसारोहणतुघाय
 อถ นฺน ตทา สिया.
๘๑. ยทา นิสฺเสณิมารุห
 จนฺทํ ขาเทยฺยํ มุสิกา
 ราหุญฺจ ปริพาเหยฺย^๒
 อถ นฺน ตทา สिया.
๘๒. ยทา สุรามฺภํ ปิตฺวา
 มกุชिका คณจารินี
 องฺคาเร วาสํ กปะเปยฺยํ
 อถ นฺน ตทา สिया.
๘๓. ยทา พิมฺโพฏฺจสมฺปนฺโน
 คทฺรโก สุมฺโข สिया
 กุสโล ‘นจฺจคิตฺตสฺส
 อถ นฺน ตทา สिया.
- แล้ว เมื่อนั้นแหละ อาตมาพึง
 คลุกคลีกับท่านแน่.
๘๐. เมื่อใด ที่เอาเขากระต่ายมาทำเป็น
 บันได สำหรับพาดขึ้นสวรรค์ได้
 เมื่อนั้นแหละ อาตมาพึงคลุกคลี
 กับท่านแน่.
๘๑. เมื่อใดหนูขึ้นบันไดไปกินดวงจันทร์
 ได้ และทำให้ราหูเดือดร้อน เมื่อนั้น
 แหละ อาตมาพึงคลุกคลีกับท่านแน่.
๘๒. เมื่อใด แมลงวันดื่มสุราในขวด
 แล้วเที่ยวไปเป็นหมู่ ๆ อยู่ในไฟได้
 เมื่อนั้นแหละ อาตมาพึงคลุกคลี
 กับท่านแน่.
๘๓. เมื่อใด ลามีหน้าสวยงาม มี
 ริมฝีปากเหมือนผลมะพลับ ฉลาด
 ในการพ้อนรำ และร้องเพลง
 เมื่อนั้นแหละ อาตมาพึงคลุกคลี
 กับท่านแน่.

^๑ ฉ. ม. นิสฺเสณิ.

^๒ ฉ. ปริปาเตยฺย.

๘๔. ยทา กากา อุลูกา จ
 มนฺตเยยฺยํ รโหคตา
 อณฺณมณฺณํ ปิหเยยฺยํ
 อถ นฺน ตทา สียา.

๘๕. ยทา มุสสปตฺตานํ^๑
 ฉตฺตํ ติรตฺรํ สียา
 วสฺสสฺส ปฏฺิฆาตาย
 อถ นฺน ตทา สียา.

๘๖. ยทา กุลฺโก^๒ สกุโณ
 ปพฺพตฺตํ คณฺฐมาทนํ
 ตฺถนุเทนาทาย คจฺเจยฺย
 อถ นฺน ตทา สียา.

๘๗. ยทา สามุทฺธิกํ นาวํ
 สยนฺตํ สวฏฺฏากรํ
 เจโต^๓ อาทาย คจฺเจยฺย
 อถ นฺน ตทา สียา”ติ.

ตตฺถ ติวิโรติ เอโก กจฺจปโลม-
 มเยน ปุပ္พเนน, เอโก ตฺถเลน, เอโก
 อุกฺเขนาติ เอวํ ติปฺปกาวโร.

๘๔. เมื่อใด กาและนกเค้าจะมาประชุม
 ปรีชากันในที่ลับ และรักใคร่
 ซึ่งกันและกัน เมื่อนั้นแหละ
 อาตมาพึงคลุกคลีกับท่านแน่.

๘๕. เมื่อใด ที่รากไม้และใบไม้จะกลายเป็น
 ร่มที่แข็งแรง เพื่อกันฝนได้
 เมื่อนั้นแหละ อาตมาพึงคลุกคลี
 กับท่านแน่.

๘๖. เมื่อใด นกตัวเล็ก ๆ จะคาบเขาคัน
 ฐมาทนไปได้ เมื่อนั้นแหละ
 อาตมาพึงคลุกคลีกับท่านแน่.

๘๗. เมื่อใด เด็กจุดเรือเดินทะเลพร้อมทั้ง
 เครื่องยนต์ และสายเชือกไปได้
 (กำลังเดินเครื่อง) เมื่อนั้นแหละ
 อาตมาพึงคลุกคลีกับท่านแน่”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า สามผีน
 ความว่า ผีนหนึ่งทำด้วยดอกไม้อันสำเร็จ
 ด้วยขนเต่า ผีนหนึ่ง ทำด้วยสำลี ผีนหนึ่ง

^๑ ฉ. ม. มุทลปตฺตาน.

^๒ ฉ. ม. กุลโก.

^๓ ฉ. ม. เจโต.

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทำด้วยดอกไม้และสำลีปนกัน จึงเป็น
ผ้าห่ม ๓ ผืน ดังกล่าวมานี้.

เหมมนุติกัม ปาปุรณนุติ หิมปาทสมเย
ปาปุรณา^๑ ภาวิตุ สมตโถ. อถ นูน
ตทา สียาติ อถ ตสฺมี กाले
มม ตยา สทฺธิ เอกังเสเนว สํสฺสโค
สียา. เอวํ สพฺพตฺถ ปจฺฉิมปทํ
โยเชตพฺพํ.

คำว่า สำหรับห่มในฤดูหนาว ความว่า
อาจใช้เป็นผ้าห่มในเวลาหิมะตก. คำว่า
เมื่อนั้น อาตมาพึงคลุกคลีกับท่านแน่
ความว่า ในกาลนั้น การสังสรรค์ของ
เราพึงมีกับท่านโดยแน่นอนทีเดียว. พึง
ประกอบบทท้ายไว้ในทุกคาถาอย่างนี้.

อฏฺฐาโล สุกโตติ อภिरูหิตฺวา ยฺชฺฉนฺตํ
ปุริสสत्ตํ ฐาเรตฺถุ ยทา สกฺโกติ
เอวํ สุกโต.

คำว่า ทำเป็นหอรบได้เป็นอย่างดี ความว่า
เมื่อใดจะทำ (ชายุง) ให้เป็นหอรบอย่างดี
จนสามารถทานกำลังคน ๑๐๐ คน
ที่ขึ้นไปรบได้.

ปริพาหะยฺยุนฺติ ปลาเปยฺยु.

คำว่า พึงให้ราหูเดือดร้อน คือ ให้หนีไป
(ขับไล่ไป).

องฺคาเรติ วิตฺตจฺจิตฺตงฺการสนฺนเร.^๒ วาสํ
กปฺเปยฺยุนฺติ เอกกํ สุราฆฏฺฏํ ปิวิตฺวา
มตฺตา วเสยฺยु.

คำว่า ในไฟ คือ ในเตาไฟที่ไม่มีเปลว.
คำว่า อยู่ คือ ดื่มสุราแต่ละขวดหมด
จนเมาแล้วอยู่.

พิมฺโพฏฺฐสมฺปนฺโนติ พิมฺพผลสฺทิสฺเสหิ
โอฏฺฐเจหิ สมฺนฺนาคโต. สุกฺโขติ

คำว่า มีริมฝีปากเหมือนผลมะพลับ คือ
ประกอบด้วยริมฝีปากเช่นเดียวกันกับ

^๑ ฉ. ม. ปาวุรณาช.

^๒ ฉ. วิตฺตจฺจิตฺตงฺการสนฺนเร.

สุวรรณาทาสสทิสมุข.

ผลมะพลับ. คำว่า มีหน้าสวยงาม คือ มีหน้าเช่นเดียวกับแวนทองคำ.^๑

ปีหเยยฺยุนฺติ อญฺณมณฺณสุส สมฺปตฺติ
อิจฺจนฺตา ปีหเยยฺยํ ปตฺถเยยฺยํ.
มฺลสฺปตฺตานนฺติ สณฺหานํ มฺลสคจฺจ-
ปตฺตานํ.

คำว่า รักใคร่ คือ มุ่งมาด รักใคร่ คือ บ่รารณาความเจริญให้แก่กันและกัน. คำว่า รากไม้และใบไม้ หมายถึง รากและใบของไม้กอชนิดเล็ก.

กุกฺกุโถติ เอโก ชุทฺทกสฺกุโณ.
สามุทฺทิกนฺติ สมุทฺเท ปกฺขนฺทิกํ
มหานาวํ.

คำว่า ตัวเล็ก ๆ ได้แก่ นกเล็ก ๆ ชนิดหนึ่ง. คำว่า เดินทะเล คือ เรือเดินทะเลขนาดใหญ่.

สยฺนตํ สวฏฺฐากรนฺติ ยนฺเตน เจว
วฏฺฐากเรน จ สทฺธิ สพฺพิ สมฺภारยฺยตฺตํ.
เจโต อาทายาติ ยทา จ เอวรูปิ นาวํ
ชุทฺทโก คามทารโก หตฺถเณ คเหตุวา
คจฺเจยฺยาติ อตุโถ.

คำว่า พร้อมทั้งเครื่องยนต์และสายเชือก คือ ที่ประกอบด้วยสัมภาระครบทุกอย่าง พร้อมทั้งเครื่องยนต์และสายพาน. คำว่า จุด หมายความว่า เมื่อใดที่เด็กชาวบ้านตัวเล็ก ๆ จุดเรือลักษณะดังกล่าวมานั้นไว้ได้ด้วยมือไป.

อิติ มหาสตุโต อิมินา อฏฺฐาน-
ปริกฺขเปเน เอกาทส คาทา อภาสิ.
ตํ สุตฺวา นครโสภินี มหาสตุตํ
ขมาเปตฺวา นครํ คนฺตฺวา รมฺโยเ ตํ

พระมหาสัตว์ได้กล่าวคาถา ๑๑ คาถา โดยการสมมติเอาในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้นี้ดังกล่าวมานี้. หญิงนครโสภณีนีได้ฟังคำนั้น จึงขอโทษพระมหาสัตว์

^๑ หมายถึง แผ่นทองคำที่ขัดจนเงาแล้วใช้ส่องหน้าแทนกระจกเงา.

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก ชุทฺทกนิกาย บ-ท.๑๕-๒๕

การณํ อารโจะตฺวา อตฺตโน ชีวิตํ แล้วกลับเข้าเมืองกราบทูลเหตุนั้น แต่
 ยาจิตฺวา กณฺหิ. พระราชา ทูลขอให้ไว้ชีวิตของตน.

สตฺถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อahrtitฺวา
 “เอวํ ภิกฺขุ มาตฺถคาโม นาม
 อกตณฺณฺญ มิตฺตทฺพฺภี”ติ วตฺวา สจฺจจฺานิ
 ปกาเสตฺวา ชาตกํ สโมธาเนสิ.
 สจฺจปรีโยसानเ อุกฺกณฺจิตภิกฺขุ
 โสตาปตฺติผลเ ปตฺติฏฺจหิ. ตทา ราชา
 อานนฺโท อโหสิ, ตापโส ปน
 อหเมวาทิ.

อฏฺฐานชาตกาวณฺณนา นวมา.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
 เทศนານี้มาแล้ว จึงตรัสว่า “ภิกษุ
 ขึ้นชื่อว่าผู้หญิงละก็ เป็นคนเนรคุณ
 ทรมศต่อมิตรเช่นนี้” แล้วจึงทรงประกาศ
 สัจจะประชุมชาดก. เวลาจบสัจจะ ภิกษุ
 ที่กระสันอยากจะสึก ดำรงอยู่ในโสดา-
 ปัตติผล. พระราชาในครั้งนั้น คือ
 อานนท์, ส่วนดาบสคือเราตถาคตแล.

พรรณนาอฏฺฐานชาดก ที่ ๙ จบ.

๑๐. ทิปิชาตก (๔๒๖)

๘๘. “ขมניים ยาบניים
กจฺจิ มาตุล เต สุขํ
สุขํ เต อมฺมา อวจ
สุขกามา หิ เต มยฺ.

๘๙. นงฺคุฏฺจํ เม อปฺกุกมฺม
เหจฺยิตฺวาน เอพฺกิ
สาชฺช มาตุลฺวาเทน
มฺฤจิตฺพฺพา นฺ มณฺณสิ.

๙๐. ปฺรตฺถาภิมุโข นิสินฺโนสิ
อหนฺเต มุขมาคตา
ปจฺจโต ตฺยหํ นงฺคุฏฺจํ
กถํ โขหํ อวฺกมฺมิ.

๙๑. ยาวตา จตุโร ทิปา
สสมฺมุตฺทา สปฺพพฺตา
ตาวตา มยฺหํ นงฺคุฏฺจํ
กถํ โข ตวํ วิวชฺชสิ.

๑๐. ทิปิชาตก (๔๒๖)

๘๘. “ลุง ท่านพอดพอทนหรือ ท่าน
พอยังอัตภาพ ให้เป็นไปได้หรือ
ท่านมีความสุขหรือ มารดาของ
เราได้กล่าววันนี้ว่า ขอให้ท่านมี
ความสุข ถึงเราก็ปรารถนา
ความสุขแก่ท่านเหมือนกัน.

๘๙. แม่แพะ เข้าได้เหยียบหาง เบียด-
เบียดเรา วันนี้ เจ้านั้นสำคัญหรือ
ว่า ท่านพึงปล่อยเรา ด้วยการ
ประจบ เรียกว่า ลุง.

๙๐. ท่านนั่งผินหน้าไปทางทิศตะวันออก
เรามาตรงหน้าท่าน หางของท่าน
อยู่ข้างหลัง เราจะเหยียบได้
อย่างไรกัน.

๙๑. ทวีปทั้ง ๔ มีสมุทร มีภูเขาเป็น
ขอบเขตมีอยู่ ตลอดที่ประมาณ
เท่าใด หางของเรา ก็แหวดงไป
ตลอดที่ประมาณเท่านั้น ท่านจะ
ไม่เหยียบได้อย่างไรเล่า.

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙๒. ปุพฺเพเว เมตฺติ อํกุขีสุ
 มาตา ปิตา จ ภาตโร
 ทิฆมฺ ทุฏฺฐสฺส นงฺกุฏฺจํ
 สามฺหิ เวหายสาคตา.

๙๓. ตณฺเจ ทิสฺวาน อายนฺตี
 อนฺตลิกฺขสมิ เอพฺภิ
 มิคสงฺโฆ ปลายิตถ
 ภกฺโข เม นาสิโต ตยา.

๙๔. อิจฺเจวํ วิลปฺนฺติยา
 เอพฺภิยา รุหฺคฺฆสฺโส
 กลกํ อนฺวามทฺทิ
 นตฺถิ ทุฏฺเฐ สฺภาสิตํ.

๙๕. เนาว ทุฏฺเฐ นโย อตฺถิ
 น ฆมฺโม น สฺภาสิตํ
 นิกฺกมฺ ทุฏฺเฐ ยฺยฺเชถ
 โส จ สพฺภิ น รชฺชตี”ติ.

ทีปชาตกํ ทสมํ.

กัจจานิวคฺโค.

๙๒. มารดาบิดาและพี่ชาย น้องชาย
 ได้บอกข้อนั้นแก่เรามาก่อนว่า หาง
 ของท่านผู้ชั่วร้ายยาวนานัก เราจึง
 เหาะมาทางอากาศ.

๙๓. แน่แม่แพะ ก็หม่อมฤคเห็นท่าน
 เหาะมาทางอากาศ จึงได้พากัน
 หนีไป ท่านทำภิกษาของเรา
 ให้ฉิบหายหมด.

๙๔. เมื่อแม่แพะบ่นเพ้ออยู่อย่างนี้ เสื่อ-
 เหลืองได้ขย้าคอกินเลือดเสีย คำ
 เป็นสุภาสิต ย่อมไม่มีในคนชั่ว
 ด้วยประการฉะนี้.

๙๕. เหตุ สภาวธรรม และคำสุภาสิต
 ไม่มีเลยในคนชั่ว บุคคลพึงประกอบ
 ความพยายามในคนชั่ว และคนชั่ว
 นั้น ย่อมไม่มียินดีสัตบุรุษ”.

ทีปชาตก ที่ ๑๐

กัจจานิวรรค.

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. ทิปิชาตกถา (๔๒๖)

ขมניים ยานีนันติ อิทํ สตุถา
เวพูวเน วิหรนุโต เอกํ เอพิกํ
อารพุก กเถสิ.

เอกสมิ หิ สมเย มหา-
โมคคัลลานตเถโร คิริปริกขิตเต
เอกทวารเอ คิริพพชเสนาสเน วิหาสิ.
ทวารสมิเปเยวสส จงกโม อโหสิ.
ตทา เอพกपालกา “เอพกา เอตถ
จรนต์”ติ คิริพพชํ ปเวเสตุวา กิพนตา
วิหรนุติ. เตสุ เอกทิวสํ สายํ
อาคนตุวา เอพเก คเหตุวา คจจนุเตสุ
เอกา เอพิกา ทูเรว จรมานา
เอพเก นิกขมนเต อทิสวา โอหิย.
ตํ ปจจา นิกขมนติ เอโก ทิปิโก
ทิสวา “ขาทิสสามิ นน”ติ
คิริพพชทวารเอ อฏจาสิ.

๑๐. พรรณนาที่ปีชาดก (๔๒๖)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ใน
พระเวฬุวัน ทรงปรารภแม่แพะตัวหนึ่ง
ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า ท่านพอด
พอนหรือ ท่านพอยังอัศภาพให้เป็นไป
ได้หรือ ดังนี้ เป็นต้น.

ความพิสดารว่า สมัยหนึ่ง พระ-
มหาโมคคัลลานเถระ อยู่ ณ เสนาสนะ
ระหว่างภูเขามีสลักขณะเป็นคอก มีประตู
เดียว ซึ่งมีภูเขาล้อมรอบ. ไกลประตูที่
อยู่ของท่านนั่นเอง ได้มีที่จงกรมอยู่ที่หนึ่ง.
กาลนั้น พวกคนเลี้ยงแพะ คิดว่า
“พวกแพะจะเที่ยวไป ณ ที่นี้” จึงปล่อย
แพะเข้าไปยังภูเขามีสลักขณะเป็นคอก
แล้วพากันไปเล่นอยู่. วันหนึ่ง เมื่อคน
เลี้ยงแพะเหล่านั้นพากันกลับมาต้อนแพะ
กลับในเวลาเย็น แม่แพะตัวหนึ่งเที่ยวไป
เสียไกลฝูง จึงไม่เห็นฝูงแพะที่กลับออก
ไป เหลืออยู่เพียงตัวเดียว. เสือเหลือง
ตัวหนึ่งเห็นแม่แพะนั้นออกไปภายหลัง จึง
คิดว่า “เราจะกินแม่แพะนั้น” แล้ว ยืน
(ขวาง) ที่ประตูภูเขามีสลักขณะเหมือนคอก.

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย ป-ท.๑๔-๒๔

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สาปิ อิตโต จิตโต จ โอลิเกนุติ
 ตํ ทิสฺวา “เอส มํ มาเรตฺวา
 ขาทิตฺตํ กามตาย จิตโต สเจ นิวตฺติตฺวา
 ปลายิสฺสามิ ชีวิตํ เม นตฺถิ อชฺช
 มยา ปุริสาการํ กาทํ วฏฺฏตี”ติ
 จินฺเตตฺวา สิงฺคานิ อุกฺขิปิตฺวา
 ตสฺสามิมุขี เวเคน ปกฺขนฺหิตฺวา
 ทีปิกสฺส “อิตโต กณฺหิสฺสามิ อิตโต
 กณฺหิสฺสามิ”ติ วิปฺพนฺหโตว กหณํ
 อนฺุปกฺนตฺวา เวเคน ปลายิตฺวา เอพฺกานํ
 อนฺตรํ ปาวิสฺสิ. อถ เถโร เตสํ กิริยํ
 ทิสฺวา ปฺนทิวเส กนฺตฺวา ตถาคตสฺส
 อาโรเจตฺวา “เอวํ ฆนฺเต สฺวา เอพิกฺกา
 อตฺตโน อฺุปายกฺุสสตาย ปฺรกฺกมํ กตฺวา
 ทีปิกโต มุญฺจตี”ติ อห.

สตฺถา “โมคคฺลฺลาน อิทานิ ตาว โส
 ทีปิกโก ตํ กเหตุํ นาสกฺขิ, ปุพฺเพ ปน
 นํ วิรวนฺตี มวเรตฺวา ขาทิ”ติ วตฺวา
 เตน ยาจิตโต อตีตํ อหริ.

อตีเต มคฺชรฺวเจ โพธิสฺสโต
 เอกสฺมี คาเม มหาโกคฺกุเล

ฝ่ายแม่แพะเหลียวดูรอบกาย เห็น
 เสือเหลืองนั้นแล้วคิดว่า “เสือเหลืองตัวนี้
 ยืนอยู่เพราะหวังจะมาเรากินเสีย ถ้าเรา
 จะกลับหนีไป ก็จะไม่รอดชีวิตได้ วันนี้
 เราควรจะทำให้เข้มแข็ง” จึงชูเข่าขึ้น
 วิ่งไปตรงหน้าเสือเหลืองโดยเร็ว เมื่อ
 เสือเหลืองคิดว่า “จะจับทางนี้ ทางนี้”
 ดันรนอยู่ จึงหลุดรอดไปได้ รีบหนีไป
 เข้าฝูงแพะได้. ครั้งนั้น พระเถระเห็น
 กิริยาของสัตว์ทั้งสองนั้น วันรุ่งขึ้น จึง
 ไปกราบทูลพระตถาคตว่า “ข้าแต่
 พระองค์ผู้เจริญ แม่แพะนั้น เพราะ
 ฉลาดในอุบายของตน จึงทำความ
 พยายาม พ้นจากเสือเหลืองแล้ว ด้วย
 ประการฉะนี้”.

พระศาสดาตรัสว่า “โมคคัลลานะ บัดนี้
 เสือเหลืองนั้น ไม่อาจจะจับแพะนั้นได้,
 แต่ในกาลก่อน เสือเหลืองได้ฆ่าแพะนั้น
 ผู้ร้องให้อยู่กินเสีย” อันพระโมคคัลลานะ
 นั้น ทูลอาราธนาแล้ว จึงทรงนำอดีต-
 นิทานมาตรัสว่า.

ในอดีตกาล ในมคธรัฐ พระ-
 โพธิสัตว์ บังเกิดในตระกูลที่มีโภคะมาก

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิพพุตติตวา วยปุตโต กามะ
 ปหาย อสิปพพชช ปพพชิตวา
 ฆานาภินณิ นิพพุตเตตวา จิริ
 หิมวเนเต วสิตวา โลณมุพิลเสวนตถาย
 ราชคหิ คนตวา เอกสมิเยว คิริพพเช
 ปณฺณสาลํ มาเปตวา วาสํ กปฺเปสิ.

ในบ้านแห่งหนึ่ง เจริญวัยแล้วละกาม
 ทั้งหลายออกบวชเป็นฤาษี ทำฌาน และ
 อภิญญาให้เกิดแล้วอยู่ในหิมวันตประเทศ
 เป็นเวลานาน เพื่อต้องการจะลิ้มรสเค็ม
 และรสเปรี้ยว จึงไปยังกรุงราชคฤห์
 สร้างบรรณศาลาอยู่ที่ภูเข่า ที่มีลักษณะ
 เป็นคอกแห่งหนึ่ง.

ตทา อิมินาว นียาเมเนว เอพกपालเกสุ
 เอพเก จรฺนุเตสุ เอกทิวสํ เอวเมว
 เอกํ เอพกี ปจฺฉา นิภขมนฺตี ทิสฺวา
 เอโก ทิปโก “ขาทิสฺสามิ นน”ติ
 ทฺวาเร อฏฺฐาสิ.

ในกาลนั้น เมื่อคนเลี้ยงแพะต้อนฝูงแพะ
 เทียวหากินโดยทำนองนี้นั้นแหละ วันหนึ่ง
 เสือเหลืองตัวหนึ่ง เห็นแม่แพะตัวหนึ่ง
 ออกภายหลังอย่างนี้เหมือนกัน จึงยื่น
 ขวางประตูด้วยคิดว่า “เราจักกินแม่แพะ
 นั้น”.

สาปิ ตํ ทิสฺวา “อชฺช มยฺหํ ชีวิตํ
 นตฺถิ เอเกนฺอุปายเนน อิมินา สทฺธิ
 มธฺรฺปฏิสนฺถารํ กตฺวา หทยมทฺทวสฺส
 ชเนตฺวา ชีวิตํ รกฺขิสฺสามิ”ติ
 จินฺเตตฺวา ทฺรโตว เตเน สทฺธิ
 ปฏิสนฺถารํ กโรนฺตี อาคจฺจมานา
 ปจฺมํ คาถมาห

ฝ่ายแม่แพะ เห็นเสือเหลืองนั้นแล้ว คิดว่า
 “วันนี้ชีวิตของเราเห็นจะไม่มี เราจักใช้
 อุบายสักอย่างหนึ่ง กระทำการปฏิสนธิ
 ด้วยถ้อยคำไพเราะกับเสือเหลืองนี้ ให้
 มันมีหทัยอ่อนโยนรักษาชีวิตของตนไว้”
 เมื่อจะทำปฏิสนธิกับเสือเหลืองนั้น
 เดินมาแต่ไกล กล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

๘๘. “ขมนิยํ . ยापนิยํ
 กจฺจิจิ มาตุล เต สุขํ

๘๘. “ลฺง ทานพอดพอทน ทานพอยัง
 อตฺถภาพให้เป็นไปได้หรือ ทานมี

คุณอารีย์ วงศ์โกมอเชษฐ
 สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุขํ เต อมฺมา อวจ
สุขกามา हि ते मयन्”ติ.

ความสุขหรือ มารดาของเราก็ได้
กล่าววันนี้ว่า ขอให้ท่านมีความสุข
ถึงเราก็ปรารถนาความสุขแก่ท่าน
เหมือนกัน”.

ตตฺถ สุขํ เต อมฺมาติ มยฺหํ
มาตาปี “ตุมฺหากํ สุขํ อิจฺเจยฺยาสี”ติ
อชฺช มํ อวจาติ อตฺถโก. มยฺนติ
มาตุล มยฺปิ ตุมฺหากํ สุขเมว
อิจฺฉามาติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า สุข
เต อมฺมา ความว่า แม้มารดาของเรา
ก็ได้กล่าวกะเรา วันนี้ว่า “ขอให้ท่าน
มีความสุข”. คำว่า มยฺ ความว่า
ข้าแต่ลุง ถึงพวกเราก็ปรารถนาความสุข
แก่ท่านเหมือนกัน.

ตํ สุตฺวา ทีปโก “อํ ฐตฺติกา
มํ มาตุลฺวาเทน วณฺเจตฺตุกามา น
เม กกุขลภาวํ ชานาตี”ติ จินฺเตตฺวา
ทฺติยํ คาถมาห

เสียเหลืองฟังคำนั้นแล้ว คิดว่า
“แม่แพะตัวนี้ (ใจ) นกเลง ใครจะล่วง
เราด้วยการประจบว่า ลุง ยังไม่รู้
เราหยาบช้า” แล้วกล่าวคาถาที่ ๒ ว่า

๘๙. “นงฺคุฏฺจํ เม อปกฺกมฺม
เหจฺยิตฺวาน เอพฺพิ^๑
สาชฺช มาตุลฺวาเทน
มฺฤจิตฺพพา น มฺฤณฺสี”ติ.

๘๙. “แน่ะแม่แพะ เจ้าได้เหยียบหาง
เบียดเบียนเรา วันนี้ เจ้าสำคัญ
หรือว่า ท่านพึงปล่อยเราด้วยการ
ประจบเรียกว่า ลุง”.

ตสฺสตฺถโก ตฺวํ มม นงฺคุฏฺจมฺนฺทลํ
อกุกฺกมิตฺวา เหจฺยิตฺวา อากฺจฺฉสิ सा

เหยียบหางเรา เบียดเบียนให้ลำบาก

^๑ น. ม. เอพิท.

ตัว “อชช มาตุลวาเทน มุณจิต-
ตพพาหสมุณี”ติ มณณสิ นุ เอว
มณณสิ.

ติ สุตวา อิตรา “มาตุล มา
เอว กรี”ติ วตวา ตติยิ คากมาห

๕๐. “ปุรตถาภิมุโข นิสินโนสิ
อหนุเต มุขมาคตา
ปจจโต ตยหิ นงกุฏจ
กถิ โขหิ อวุกกิมิ”ติ.

ตตถ มุขนุติ อติมุขิ. กถิ
โชนุติ ตว ปจจโต จิติ อหิ กถิ
อปกุกมนุติ^๑ อตถ.

อถ นัง โส “กิ กเถสิ เอพิเก
มม นงกุฏจรรหิตฎจัน^๒ นาม นตถิ”ติ
วตวา จตตถิ คากมาห

มาอยู่ ท่านนั้นสำคัญหรือว่า “วันนี้
ท่านพึงปล่อยเราด้วยการเรียกว่า ลุง”
ท่านสำคัญอย่างนี้หรือ.

แม่แพะนอกนี้ พังค่านั้นแล้ว
กล่าวว่า “ลุง ท่านอย่าทำอย่างนี้” แล้ว
กล่าวคาถาที่ ๓ ว่า

๕๐. “ท่านนั่งผินหน้า ไปทางทิศตะวันออก-
ออก เรามาตรงหน้าท่าน ทาง
ของท่านอยู่ข้างหลัง เราจะเหยียบ
ได้อย่างไรกัน”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า มุข
คือ ตรงหน้า. คำว่า กถิ โชนุติ
ความว่า เราจะเหยียบหางของท่านซึ่ง
อยู่ข้างหลังอย่างไรกันแล้ว.

ครั้งนั้น เสือเหลืองนั้นได้กล่าวกะ
แม่แพะว่า “แม่แพะ เจ้าพูดอะไร ชื่อว่า
ที่ที่เว้นจากหางของเราหามีไม่” แล้ว
กล่าวคาถาที่ ๔ ว่า

^๑ ก. อปกุกม.

^๒ ฉ. ม. นงกุฏจสส อฏจิจฎจัน.

๙๑. “ยาวตา จตุโร ทีปา
 สสมุทฺทา สปพฺพตา
 ตาวตา มยฺหํ นงฺคฺกุฏฺ
 กถํ โข ตวํ วิวชฺชสี”ติ.^๑

ตตฺถ ตาวตาติ เอตตฺถกํ จานํ
 มม นงฺคฺกุฏฺ ปริกฺขิปปิตฺวา กตฺนฺติ
 วทติ.

ตํ สุตฺวา เอพิกา “อํ ปาโป
 มชฺฐรกถาย น อลฺลียติ ปฏิสตฺตุ หุตฺวา
 ตสฺส กถสฺสามิ”ติ ปณฺจมํ กถมาห

๙๒. “ปฺพฺเพว เมตํ อกฺขิสุ
 มาตา ปิตา จ ภาตโร
 ทีฆํ ทฺกุฏฺสฺส นงฺคฺกุฏฺ
 สามฺหิ เวหายสาคตา”ติ.

ตตฺถ อกฺขิสุติ ปฺพฺเพว เม เอตํ
 มาตา จ ปิตา จ ภาตโร จ
 อาจิกฺขิสุ.

๙๑. “ทวีปทั้ง ๔ มีสมุทร ภูเขาเป็น
 ขอบเขตมีอยู่ ตลอดที่ประมาณ
 เท่าใด หางของเรา ก็แวดว่งไป
 ตลอดที่ประมาณเท่านั้น ท่านจะ
 ไม่เหยียบได้อย่างไรเล่า”.

บรรดาคำเหล่านั้น ด้วยคำว่า
 ตาวตา เสือเหลืองพูดว่า หางของเรา
 วงล้อมไปถึงที่ประมาณเท่านั้น.

แม่แพะฟังคำนั้นแล้ว คิดว่า
 “เสือเหลืองตัวนี้ ไม่หลงถ้อยคำอ่อน-
 หวาน เราเป็นศัตรูจักบอกแก่มัน” แล้ว
 กล่าวคาถาที่ ๕ ว่า

๙๒. “มารดาบิดาและพี่ชาย น้องชาย
 ได้บอกข้อนั้น แก่เรามาก่อนว่า
 หางของท่าน ผู้ชั่วร้ายยาวนานัก
 เราจึงเหาะมาทางอากาศ”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ได้บอก
 ความว่า มารดา บิดา และพี่ชาย
 น้องชายทั้งหลายบอกความข้อนั้น แก่
 เรามาก่อนทีเดียว.

^๑ ฉ. ม. วิวชฺชสีติ.

สามหีติ สา อหิ ฌาตกานัน
 สนุติกา ตว นงฺคภูจฺจสฺส ทีฆภาวํ
 สุตฺวา ตว นงฺคภูจฺจํ ปรีหฺรณฺตี
 เวหายสา อากาเสน อากตาคี.

คำว่า สามหิ ความว่า เรานั้น
 ได้ยินมาว่าหางของท่านยาว จากสำนัก
 ของญาติทั้งหลาย เพื่อจะหลีกเลี่ยงหาง
 ของท่าน จึงเหาะมาทางเวหาส คือ ทาง
 อากาศ.

อถ นํ โส “ชานามิ เต อหิ
 อากาเสนาคตภาวํ เอวํ อากจฺจนฺตี
 ปน มยฺหิ ภกฺขเ นาสฺยตฺวา
 อากตาสี”ติ วตฺวา ฌภูจฺจํ คาทมาห

ครั้งนั้น เสือเหลืองนั้นกล่าวกะ
 แม่แพะนั้นว่า “เรารู้ว่าท่านมาทาง
 อากาศ ก็เมื่อท่านมาอย่างนี้ ได้ทำ
 ภารกิจของเราให้ฉิบหายมาแล้ว” แล้ว
 กล่าวคาถาที่ ๖ ว่า

๙๓. “ตณฺจ ทิสฺวาน อายนฺตี
 อนฺตลิกฺขสฺสุมิ หิ เอพฺพิ
 มิคสงฺโฆ ปลายิตฺถ
 ภกฺโข เม นาสีโต ตยา”ติ.

๙๓. “แน่ะแม่แพะ ก็หม่อมฤคเห็นท่าน
 เหาะมาทางอากาศ จึงได้พากัน
 หนีไป ท่านทำภารกิจของเรา
 ให้ฉิบหายหมด”.

ตํ สุตฺวา อิตฺรา มรณภยภีตา
 อณฺณํ การณํ อหาริตุํ อสฺสโกนฺตี
 “มาตุล มา เอวรูปํ กกฺขพกมฺมํ
 กฺริ ชีวิตํ เม เทหิ”ติ วิลปี.

ฝ่ายนางแพะ พังค้ำนั้นแล้วกลัว
 ตาย ไม่อาจจะอ้างเหตุอื่นมาได้ จึง
 บ่นเพื่อว่า “ลุง ท่านอย่าได้กระทำ
 กรรมหยาบช้าเห็นปานนี้ ท่านจงให้
 ชีวิตแก่เราเถิด”.

อิตโรปี ตํ วิลปนฺตีเยว ชนฺเช
 คเหตุวา มาเรตฺวา ขาทิ อีมา

ฝ่ายเสือเหลือง ขย้าคอแม่แพะนั้น
 ซึ่งกำลังบ่นเพ้ออยู่นั่นเอง ให้ตายแล้ว

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทว อภิสัมพุทธคาถา

กินเสีย. พระศาสดาได้ตรัสอภิสัมพุทธ-
คาถาทิ้งสองเหล่านี้ว่า

๙๔. “อิจฺเจว วิสปนฺติยา
เอพฺภิกยา รุหคฺฆมฺโส
คลกํ อนฺวาวมทฺทิตฺติ
นตฺถิ ทฺฏฺเฐ สฺภาสิตฺติ.

๙๔. “เมื่อแม่แพะ บ่นเพ้ออยู่อย่างนี้
เสียเหลืองก็ขย้าคอกินเลือด คำเป็น
สุภาสิต ย่อมไม่มีในคนชั่ว ด้วย
ประการฉะนี้.

๙๕. เหนว ทฺฏฺเฐ นโย อตฺถิ
น ฌมฺโม น สฺภาสิตฺติ
นิกฺกมํ ทฺฏฺเฐ ยฺยฺเชต
โส จ สพฺภิ น รชชติ”ติ.

๙๕. เหตุ สภาวธรรม และคำสุภาสิต
ไม่มีเลยในคนชั่ว บุคคลพึงประกอบ
ความพยายาม ในคนชั่วและคนชั่ว
นั้น ย่อมไม่ยินดีสัตบุรุษ”.

ตตฺถ รุหคฺฆมฺโสติ รุหิรภกฺโข
โลहितปาเย สาหสิโก ทิปิโก คลกํ
อนฺวาวมทฺทิตฺติ คิวํ มทฺทิตฺติ ฌมฺโม
ผาเลตฺติติ อตฺถิ.

บรรดาคำเหล่านี้ คำว่า **กินเลือด**
ความว่า เสียเหลือง มีเลือดเป็นอาหาร
คือ ดื่มโลหิต มีความดุร้าย ขย้าคอก
อธิบายว่า ขย้าคอก คือ ฉีกกิน.

นโยติ การณ์. ฌมฺโมติ สภาโว.
สุภาสิตนฺติ สุกติตวณฺ.

เหตุ ชื่อว่า นยะ. สภาพ ชื่อว่า ธรรม.
คำที่กล่าวดีแล้ว ชื่อว่า คำสุภาสิต.

สพฺพเมตฺติ ทฺฏฺเฐ นตฺถิตฺติ อตฺถิ.
นิกฺกมํ ทฺฏฺเฐ ยฺยฺเชตติ นิกฺขเว
ทฺฏฺเฐ ปุคฺคเล ปฺรภกฺกเมว ยฺยฺเชยฺย.

อธิบายว่า ทั้งหมดนั้นไม่มีในคนชั่ว.
คำว่า บุคคลพึงประกอบความพยายาม
ในคนชั่ว ความว่า ภิภษุทั้งหลาย บุคคล

๑ อภิสัมพุทธคาถา แปลว่า คาถาที่พระองค์ตรัส
หลังจากตรัสรู้แล้ว.

โส จ สพฺภิ น รชฺชตีติ โส ปน พึงประกอบความบากบั่นที่เดียวในคนชั่ว.
 ปุคฺคโล สพฺภิ สุนฺทรํ สุภาสิตํ น คำว่า **และคนชั่วนั้นไม่ยินดีสัตบุรุษ**
 รชฺชตี น สมฺปิยายตีติ อตุเถ. ความว่า ก็บุคคลนั้นไม่ยินดีสัตบุรุษ คือ
 คำสุภาสิตอันดี อธิบายว่า ไม่รัก.

ตาปโส ตํ เตสํ กิริยํ สพฺพํ อทุกฺส. พระดาบสได้เห็นกิริยาของสัตว์ทั้งสองนั้น
 ทั้งหมด.

สตฺถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อahrti วา พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
 ชาดกํ สโมธาเนสิ “ตทา เอพฺภิ เทศนาคือมาแล้ว ทรงประชุมชาดกว่า
 เอตฺรหิ เอพฺภิ ทิปิโก จ เอตฺรหิ “แม่แพะในครั้งนั้น ได้เป็นแม่แพะในบัดนี้
 ทิปิโก ตาปโส ปน อหเมวา”ติ. และเสือเหลืองในครั้งนั้น ได้เป็นเสือเหลือง
 ในบัดนี้ ส่วนดาบสได้เป็นเรา ตถาคต
 แล”.

ที่ปิชาดกวรรณนา ทสฺมา.

พรรณนาที่ปิชาดก ที่ ๑๐ จบ.

กัจจานิวคฺโค.

กัจจานิวรรค จบ.

คุณอารีย์ วงศ์โกมอเชษฐ

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสุสุททาน์

กัจจانی อฏฺฐสทฺทญจ สุลสา จ
 สุมงฺคลี กงฺคมาลญจ เจติยั
 อินฺทริยญฺเจว อาทิตฺตํ อฏฺฐานญฺเจว
 ทิปิ จ ทส อฏฺฐนิปาตเก.

อฏฺฐกนิปาตวณฺณนา นิฏฺฐิตา.

ประมวลชาดกแห่งกัจจานีวิวรรค

กัจจانیชาดก ๑ อฏฺฐสทฺทชาดก ๑
 สุลสาชาดก ๑ สุมังคลชาดก ๑
 กังคมาลชาดก ๑ เจติยชาดก ๑
 อินทริยชาดก ๑ อาทิตตชาดก ๑
 อฏฺฐานชาดก ๑ ทิปิชาดก ๑.

พรรณนาอฏฺฐกนิบาต จบ.

คุณอารีย์ วงศ์โกมลเชษฐ
 สร้างค้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา